

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Adéla Chobotová

**Potenciální vývoj české legislativní úpravy
interrupce**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Josef Salač, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 5. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 229 777 znaků včetně mezer.

Adéla Chobotová

V Praze dne 31. 5. 2024

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu své diplomové práce prof. JUDr. Josefovi Salačovi, Ph.D. Anobř bych dále chtěla poděkovat své mamince a tatínkovi, bratrovi, partnerovi, Elle Woods, dalším svým osobám blízkým ve smyslu § 22 odst. 1 NOZ a speciálně Hildegard von Katzenburg I. za jejich podporu, trpělivost a geny.

Obsah

Obsah	4
Úvod.....	8
1. Pojem umělého přerušeni těhotenství	10
1.1. Potrat	10
1.2. Usmrceni plodu	12
1.3. Interrupce, Umělé přerušeni / ukončení těhotenství.....	12
2. Názory na interrupce	13
2.1. Pro-life hnutí	13
2.1.1. Pro-life názory v české společnosti	14
2.2. Pro-choice hnutí	16
2.2.1. Pro-choice názory v české společnosti.....	18
3. Vývoj právní úpravy interrupce v českých zemích	20
3.1. Středověk.....	20
3.2. Novověk	21
3.3. Osvícenský absolutismus	21
3.4. 19. století	23
3.5. Samostatné Československo	24
3.5.1. Judikatura Nejvyššího soudu ve vztahu k § 144 z. č. 117/1852 ř. z.....	24
3.5.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon	25
3.5.3. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušeni těhotenství	26
3.5.4. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon	31
4. Současná právní úprava.....	33
4.1. Ústavní pořádek.....	33
4.2. Zákon č. 66/1986 Sb. o umělém přerušeni těhotenství	34
4.2.1. Jeho přijetí	34
4.2.2. Podmínky UPT	36

4.2.3.	Projednání UPT	38
4.2.4.	UPT osoby nezletilé	40
4.2.5.	UPT osoby s omezenou svéprávností, duševně nemocné	44
4.2.6.	UPT osob jiné státní příslušnosti.....	46
4.3.	Výhrada svědomí v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách	48
4.4.	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník	48
4.4.1.	Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159)....	50
4.4.2.	Nedovolené přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 160)....	51
4.4.3.	Pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství (§ 161).....	51
4.4.4.	Svádění těhotné ženy k umělému přerušování těhotenství (§ 162).....	52
4.4.5.	Beztrestnost těhotné ženy (§ 163)	53
4.4.6.	Další trestné činy	53
4.5.	EÚLP a judikatura ESLP	54
4.5.1.	Právo na legální interrupci a na její provedení.....	54
4.5.2.	Procesní stránka interrupcí	56
4.5.3.	Nesouhlas otce.....	58
4.5.4.	Výhrada svědomí.....	58
4.5.5.	Prenatální diagnostika	59
5.	Dosavadní snahy o změnu právní úpravy UPT	61
5.1.	První snaha o změnu zákona (1991)	61
5.2.	Návrh konzervativních poslanců (2003)	62
5.3.	Snaha o zrušení § 3 ZUPT (2005)	63
5.4.	Plánovaná reforma zdravotnictví (2008).....	64
5.5.	Konzervativní exkurz – iniciativa některých členů KDU-ČSL (2008).....	66
5.6.	Snaha o zrušení § 10 ZUPT (2021).....	66
6.	Nedávné změny právní úpravy interrupce a snaha o ně ve vybraných státech	69
6.1.	Celosvětové tendence posledních desetiletí	69

6.2.	Zpřísnění právní úpravy interrupce v USA	69
6.3.	Zpřísnění právní úpravy interrupce v Polsku	75
6.4.	Ústavní zakotvení práva na interrupci ve Francii.....	78
6.5.	Snahy o zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU	79
7.	Potenciální a pravděpodobný vývoj české legislativní úpravy interrupce	82
7.1.	Pojmosloví.....	82
7.2.	Bezplatnost antikoncepčních prostředků na předpis	83
7.3.	Časové limity pro podstoupení UPT	83
7.3.1.	UPT na žádost	83
7.3.2.	UPT ze zdravotních důvodů	86
7.4.	Konkretizace forem podnětů, souhlasů a poučení.....	88
7.5.	UPT osoby nezletilé	90
7.5.1.	Věková hranice – dnes 16 let	90
7.5.2.	UPT nezletilých starších 16 let.....	91
7.5.3.	UPT osob mladších 16 let	92
7.6.	UPT osob s omezenou svéprávností a duševně nemocných	92
7.7.	UPT cizinek.....	93
7.8.	Projednání UPT a přezkum závěru lékaře.....	93
7.9.	Další potenciální změny	94
7.10.	Vývoj trestněprávní úpravy UPT	95
7.11.	Pravděpodobný vývoj.....	96
	Závěr	98
	Seznam použitých zkratk	101
	Seznam použitých zdrojů.....	102
	Abstrakt.....	122
	Klíčová slova	122
	Abstract.....	123

Key words 123

Úvod

Umělé přerušování těhotenství (UPT) neboli interrupce, je jedním z mála kontroverzních či citlivých společenských témat, která jsou českou společností do značné míry považována za vyřešená. Na rozdíl od manželství stejnopohlavních párů, legalizace marihuany, pomoci válečným uprchlíkům nebo například nedávné změny definice trestného činu znásilnění se nejedná o často probíranou a veřejně diskutovanou otázku. Běžný člověk, který se o téma UPT příliš nezajímá, se v současné době s touto problematikou prakticky nesetká. Ojedinělým voláním po změně této legislativy se dostává pouze krátkodobé pozornosti médií, potažmo veřejnosti.

Je tomu tak už téměř 40 let. K rozsáhlejší revizi české potratové legislativy došlo naposledy zákonem č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství (ZUPT), přičemž česká společnost je se současným nastavením interrupcí spokojena.

Nutno však podotknout, že ani dlouholetý poměrně liberální přístup k interrupci, ani názor společnosti nezabránilo snahám (více či méně úspěšným) omezit přístup k interrupci např. v USA, na Slovensku či Polsku. Zpřísnění podmínek přístupu k UPT v ČR tedy nelze v budoucnu vyloučit, a to například kvůli stálému vlivu pro-life hnutí a stabilní podpoře, které se v ČR těší konzervativní politické strany.

Vzhledem k naprosté indiferenci, kterou však k UPT chová většina české veřejnosti, nelze vyloučit ani postupné rozvolňování této právní úpravy. Nezávisle na ideologické inklinaci zákonodárského sboru samozřejmě může (a dle mého názoru bude) docházet k technickým, na skutečné provádění UPT nemajícím příliš velký (či žádný) vliv, úpravám současné interrupční legislativy. Těmito a dalšími možnými změnami se budu v této práci zabývat.

V první části rozeberu samotný pojem umělého přerušování těhotenství, s ním související pojmy (potrat, usmrcení plodu, interrupce, umělé ukončení těhotenství), rozdíl mezi nimi a úpravu těchto jednotlivých termínů v právním řádu ČR. Dále nastíním dva hlavní názorové proudy, pro-life a pro-choice, klíčové argumenty obou těchto směrů, a následně prevalenci pro-life a pro-choice názorů v ČR, stejně jako důvody, pro které se česká společnost přiklání z drtivé většiny k tomu liberálnějšímu z nich.

Poté rozeberu historický vývoj úpravy interrupce v českých zemích, a to od středověku až do 20. století, ve kterém se se zaměřím zejména na judikaturu prvorepublikového Nejvyššího soudu, který postupně změkčoval a konkretizoval podmínky provedení legální interrupce stanovené tehdy ještě v původně rakousko-uherském zákoně č. 117/1852 ř. z., zákoně trestním o zločinech, přečinech a přestupcích, zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, zákon č. 68/1957 Sb.,

o umělém přerušení těhotenství, kterým došlo k legalizaci UPT na žádost (avšak za splnění dalších podmínek, zejména získání souhlasu tzv. interrupčních komisí) a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

Samozřejmě následně do hloubky rozeberu současnou právní úpravu UPT, jež je obsažena zejména v ZUPT a ve vyhlášce č. 75/1986 Sb., kterou se provádí ZUPT (Prováděcí vyhláška). Popíšu její účel, důvod jejího přijetí a celkový historický kontext, ve kterém byla tato právní úprava přijímána. Zaměřím se zejména na zastaralá, neaplikovaná či dokonce neaplikovatelná ustanovení, která by v budoucnu mohla z důvodu svých nedostatků doznat změn, a to spočívajících v úplném zrušení či změně znění buď celých ustanovení, či pouze jejich jednotlivých pasáží či slov.

Pro úplnost rozeberu také trestné činy proti těhotenství ženy a obecnou úpravu ochrany těhotenství, těhotné ženy a plodu obsaženou v zákoně č. 40/2009 Sb., trestním zákoníku (TZ), a následně s interrupcemi související rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva (a Evropské komise pro lidská práva), a to zejména ve vztahu k právu na legální interrupce a jejich procesní stránce. Zmíním také judikaturu Evropského soudu pro lidská práva týkající se nutnosti souhlasu potenciálního otce s interrupcí, výhrady svědomí a prenatální diagnostiky.

Dále popíšu dosavadní snahy o novelizaci ZUPT a Prováděcí vyhlášky, jejich příčiny a důvody jejich selhání. Zároveň zanalyzuji nedávné – jak přístup k interrupcím omezující, tak k rozvolnění podmínek interrupce směřující (či přístup k ní zaručující) – změny právní úpravy interrupcí či snahy o ně jak v Evropě (v Polsku, ve Francii a na půdě Evropského parlamentu), tak v USA.

Nakonec se zaměřím na potenciální a pravděpodobné změny současné právní úpravy UPT, a to ve světle snah předešlých, nedávných změny právních úprav interrupce v zahraničí a dlouhodobého postoje zákonodárců a společnosti k interrupcím.

1. Pojem umělého přerušení těhotenství

Pro účely této práce je v první řadě nutné definovat klíčové pojmy s projednávanou problematikou související a vymezit rozdíly mezi nimi, neboť jsou neodbornou společností často užívány synonymně. Jsou jimi potrat, usmrcení plodu, interrupce, umělé přerušení těhotenství a umělé ukončení těhotenství.

1.1. Potrat

Potratem se z lékařského hlediska rozumí:

- ukončení těhotenství v souladu s ZUPT, vypuzení či odstranění plodu neschopného samostatného přežití z dělohy matky v rozporu s ZUPT a tedy TZ (umělý potrat, vč. umělého potratu ilegálního). V případě vypuzení plodu schopného samostatného přežití by se jednalo o vyvolání předčasného porodu;
- předčasné a samovolné ukončení těhotenství spočívající ve vypuzení plodu z dělohy před ukončením 28. týdnem těhotenství, případně je-li plod hmotnosti menší než 1 000 g (spontánní či samovolný potrat). Po překročení těchto hodnot by se jednalo o předčasný porod.¹

Právní definici potratu nenalezneme ani v ZUPT, ani v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách (ZZS), jehož účinností (1. 4. 2012) byla navíc zrušena vyhláška č. 11/1988 Sb., o hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, která potrat definovala.² ZZS však definuje plod po potratu, a to následovně: „*plodem po potratu se rozumí plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů.*“³

Z této definice plodu po potratu lze dovodit, že potratem je jak samovolné, tak umělé ukončení těhotenství (provedené v souladu i v rozporu se zákony) za podmínky, že plod v jeho okamžiku váží maximálně 500 g, případně že těhotenství netrvá déle než 22 týdnů. Z této definice však vyplývá, že potratem z právního hlediska není:

- samovolný potrat (v lékařském slova smyslu) plodu vážícího přes 500 g, případně samovolné skončení těhotenství po jeho 22. týdnu;

¹ VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. s. 813

² ČSSR. Vyhláška č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky. § 4

³ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 82 odst. 2

- umělý potrat (v lékařském slova smyslu) plodu vážícího přes 500 g, případně umělé ukončení těhotenství po jeho 22. týdnu, přičemž i takové UPT je za jistých podmínek (§ 5 ZUPT, § 2 Prováděcí vyhlášky) v ČR legální.

Přímo potrat je pak definován v podzákonných předpisech, konkrétně ve vyhlášce č. 297/2012 Sb., o Listu o prohlídce zemřelého. Pro potřeby Listu o prohlídce zemřelého se od 1. 1. 2013 potratem rozumí (dle přílohy řečené vyhlášky):

- spontánní potrat, kdy je embryo nebo plod neprojevující známky života samovolně vypuzen nebo vyjmut z dělohy a jeho hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, je-li těhotenství kratší než 22 týdnů. Váží-li však plod narozený bez známek života více než 500 g, případně je-li narozený po 22. týdnu těhotenství, nelze-li hmotnost určit, případně měří-li více než 25 cm, nelze-li určit délku těhotenství, je pro účely Listu o prohlídce zemřelého považován za Mrtvě narozené dítě. Půjde tedy nikoli o samovolný potrat, nýbrž o porod;
- UPT či ukončení mimoděložního těhotenství podle ZUPT (tedy umělý potrat, ke kterému by mohlo dojít, za splnění dalších podmínek dle ZUPT, kdykoli za trvání těhotenství a bez ohledu na váhu plodu);
- případy, kdy z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice a jsou histologicky prokázány zbytky po potratu.⁴

Výše uvedená definice opět nepovažuje za potrat všechny případy, které by byly považovány za potrat v lékařském slova smyslu, jmenovitě případy, kdy dojde k umělému ukončení těhotenství v rozporu se ZUPT, potažmo s TZ.

Ve světle obou výše uvedených právních definic lze dovodit, že za spontánní potrat je třeba považovat případy, kdy plod, který byl samovolně vypuzen z dělohy, váží méně než 500 g, případně dojde-li k samovolnému ukončení těhotenství před 22. týdnem těhotenství. Následně se bude jednat o porod mrtvého dítěte.

Za potrat umělý pak lze nejspíše považovat:

- dle ZZS každé vynětí či uměle vyvolané vypuzení plodu vážícího méně než 500 g z těla matky, případně vynětí či uměle vyvolané vypuzení plodu z těla matky v prvních 22 týdnech těhotenství;

⁴ ČR. Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého). Příloha bod 16. odst. 2

- dle vyhlášky o listu o prohlídce zemřelého každé UPT či ukončení mimoděložního těhotenství podle ZUPT.

Dle ani jedné z předložených definic nelze za potrat považovat umělé ukončení těhotenství provedené v rozporu s ZUPT, potažmo TZ, vážil-li plod více než 500 g, případně trvalo-li těhotenství déle než 22 týdnů. Samotný TZ však „jednání, které má za následek přerušeni těhotenství dříve, než dojde k porodu, byť i předčasněmu“ označuje za „vyvolání potratu“.⁵ Je tedy nutné za (umělý) potrat považovat také umělé ukončení těhotenství provedené v rozporu s ZUPT, potažmo TZ (tedy ilegálně), a to i váží-li plod více než 500 g, případně trvalo-li těhotenství déle než 22 týdnů.

1.2. Usmrcení plodu

Jak vyplývá z výše uvedeného, pojem potrat je vždy spojen s ukončením těhotenství, tedy s vypuzením či odstraněním plodu z těla matky. Dojde-li však k pouhému usmrcení do té doby živého plodu, aniž by došlo současně došlo k vypuzení plodu z těla matky, dochází k usmrcení plodu, nikoli potratu.

S tímto spojením pracuje zejména TZ jakožto s vážnou poruchou zdraví, která představuje těžkou újmu na zdraví.⁶

1.3. Interrupce, Umělé přerušeni / ukončení těhotenství

UPT je spojení v českém právním řádu užívané synonymně s pojmem interrupce, tedy umělým potratem. Z lékařského hlediska se interrupcí (umělým potratem) rozumí zákrok, v jehož důsledku dochází k záměrnému ukončení těhotenství.⁷

V českém právním řádu se s ním nejčastěji setkáme v kontextu umělého ukončení těhotenství v souladu se ZUPT. Nutno však podotknout, že je tento pojem užíván také pro umělé ukončení těhotenství, ke kterému dojde v rozporu se ZUPT, a to konkrétně v § 159 – § 163 TZ.⁸

Někdy se v odborné literatuře užívá místo umělého přerušeni těhotenství spojení umělé *ukončení* těhotenství, neboť přerušeni naznačuje možnost pozdějšího pokračování těhotenství. Konkrétně z tohoto důvodu bylo užití „přerušeni“ místo „ukončení“ kritizováno odpůrci práva na interrupci během přijímání současného ZUPT.⁹

⁵ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: Komentář*. K § 122

⁶ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: Komentář*. K § 122

⁷ VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. S. 474

⁸ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 159 - 163

⁹ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 46

2. Názory na interrupce

Při realizaci práva na interrupci dochází ke střetu základních lidských práv dvou subjektů: nenarozeného dítěte neboli plodu (a jeho práva na život) a matky (a jejího práva na soukromí a osobní nedotknutelnost¹⁰, potažmo jejích reprodukčních práv¹¹).

Stejně jako názory na většinu kontroverzních témat, ani postoje lidí k interrupcím nejsou dichotomické. Naopak, představují širokou škálu různě radikálních přesvědčení.

Na obou jejích koncích najdeme extrémní názory: Ten první přiznává nenarozenému dítěti právo na život již od početí, z čehož vyvozují nutnost absolutního zákazu interrupcí, které srovnává s vraždou, za níž by mohl být uložen až trest smrti.¹² Druhý považuje matku za jediného člověka, který by měl mít možnost o svém těle, respektive svém těhotenství ve kterékoli jeho fázi, rozhodovat. Stát by pak její volbě neměl stát klást žádný odpor či překážky.¹³

Většina lidí se neztotožňuje ani s jedním z těchto extrémů, jejich názory jsou umírněnější a pohybují se blíže „středu“ této názorové osy. Přesto se ustálilo rozdělování postojů k interrupcím na dva tábory: pro-life (pro život) a pro-choice (pro volbu).

Níže rozeberu obě tyto hnutí, jejich argumenty, cíle a také jejich dopad na vnímání interrupcí českou společností.

2.1. Pro-life hnutí

Odpůrci interrupcí považují za počátek života člověka okamžik početí, tedy okamžik, kdy dochází k oplodnění vajíčka spermií.¹⁴ Toto tvrzení dokládají zejména skutečností, že je v okamžik početí plod z genetického hlediska již kompletní, biologicky jedinečnou a nereprodukovatelnou, lidskou bytostí.¹⁵

Úmyslné předčasné ukončení tohoto života pak je, stejně jako u lidí narozených, považováno za vraždu,¹⁶ což je názor, který sdílí i současný papež¹⁷. Právě postoje dominantních církví a jejich zástupců má značný vliv na pro-life hnutí.¹⁸

¹⁰ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 22-23

¹¹ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. s. 454

¹² NOOR, Poppy. Republicans push wave of bills that would bring homicide charges for abortion.

¹³ HILL, Richard A. S. Richard A.S. Hall: Abortion should remain legal and maximally available.

¹⁴ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 58

¹⁵ WILLKE, John a Barbara WILLKE. *Člověkem od početí*. s. 42-43.

¹⁶ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. Should abortion be legal?: Pro & Con Arguments.

¹⁷ PULLELLA, Philip, BOYLE, Jon, ed. Pope says abortion is "murder" but U.S. bishops should not be political.

¹⁸ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 58

Zastánci pro-life hnutí se obávají, že by mohl liberální přístup vést k „designovým dětem“, selekci pohlaví a interrupcím z důvodu nechtěných vlastností.¹⁹

Pro-life hnutí upozorňuje na to, že dříve byla interrupce využívána jako náhražka antikoncepce, mimo jiné ze strachu před nebezpečím, které tehdy porod pro život ženy představoval. Avšak v dnešní době nepovažuje snadnou dostupnost interrupce za důležitou, neboť ženy mají k dispozici lepší metody předcházení těhotenství, o kterých je vzdělává zavedený systém sexuální výchovy, a těhotenství i porody se staly bezpečnějšími. Po porodu se navíc může dítě vzdát a vzhledem k tomu, kolik rodin je ochotno dítě adoptovat, neexistuje nic takového jako nechtěné dítě.²⁰

Z praktického hlediska považují odpůrci interrupcí UPT za zbytečné až nebezpečné. Jsou toho názoru, že interrupce může vést ke zdravotním komplikacím, jmenovitě zánětlivým onemocněním nebo později v životě k mimoděložnímu těhotenství či samovolného potratu. Z psychologického hlediska považují interrupce za stresující a v některých případech až traumatizující, a to zejména vzhledem k tomu, že mnoho žen podstupujících tento zákrok je příliš mladých na to, aby dokázaly dostatečně zvážit situaci a následky svého rozhodnutí.²¹

2.1.1. Pro-life názory v české společnosti

Jak bylo řečeno výše, jedním z hlavních původců pro-life postojů jsou církve. V České republice se jedná zejména o církev katolickou a její stoupence. Jedním z jejích nejviditelnějších a v České republice s přehledem nejznámějších představitelů je Dominik kardinál Duka, který zastává a hlásá proti-interrupční názory dlouhodobě. V roce 2022 například promluvil proti distribuci „pilulek po“ mezi ukrajinskými ženami znásilněnými ruskými vojáky a řečnický se tázal, zda *„nenastoupí pak takové řešení v životě těchto žen, jejichž mateřství bylo již na samém počátku zasaženo dvojitým traumatickým zásahem, jako nové trauma? Nepopírejme, že neexistuje postpotratové trauma.“*

Jako motivaci pro tyto ženy pak uvedl, že *„poznal řadu mužů a žen, kteří „vděčí“ za počátek svého života znásilnění. Nesou si tíži tohoto „znamení“, protože někteří pocítili, že pro svou matku byli stálou připomínkou zmíněného násilí jakýmsi „agresorem“. Poznal jsem také i některé tyto matky, které se až po dlouhých letech života v dospělosti a při pohledu na úspěšnou životní dráhu svých potomků s touto bolestí vyrovnaly. Dokonce odpustily i pachateli.“²²*

¹⁹ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. Should abortion be legal?: Pro & Con Arguments.

²⁰ LOWEN, Linda. Key Arguments From Both Sides of the Abortion Debate.

²¹ LOWEN, Linda. Key Arguments From Both Sides of the Abortion Debate.

²² DUKA, Dominik. Nepodporuje je! Aneb jak pomoci znásilněným Ukrajinkám?

V závěru textu obsahujícího výše uvedené výroky kardinál Duka pozval své čtenáře na Národní pochod pro život, který každoročně pořádá Hnutí pro život ČR, největší pro-life organizace (snad s výjimkou katolické církve) v České republice. Založena byla roku 1992 a údajně eviduje téměř 17 000 spolupracovníků.

Hnutí pro život ČR se snaží působit třemi směry:²³

Ovlivňovat se snaží politiky, úředníky a odborníky, se kterými se pokouší najít společnou řeč a poskytnout jim informace podstatné pro jejich další jednání a rozhodování. Z konkrétních politických aktivit Hnutí pro život ČR lze zmínit např. snaha jeho zástupců o prosazení zakotvení „*práva ženy na ochranný status*“ v zákoně. Tento status by měl chránit ženu před donucováním k podstoupení UPT ze strany např. jejího partnera. Status by žena nabyla v okamžiku vydání těhotenského průkazu (opatřit si těhotenský průkaz není v ČR povinností, nicméně je vydáván většině těhotných²⁴). Žena s ochranným statusem by již nesměla podstoupit UPT na žádost, přičemž ochranného statusu by se nedalo vzdát. Za účelem zajišťování dodržování tohoto zákazu by byl veden registr žen, kterým byl těhotenský průkaz vydán.²⁵ S lékaři komunikuje Hnutí pro život ČR přímo (např. hromadným rozesíláním dopisů²⁶), nebo prostřednictvím své účasti na různých akcích či konferencích. Hnutí pro život ČR např. v dubnu 2024 zúčastnilo konference pořádané sekcí perinatologie a fetomaternální medicíny České gynekologické a porodnické společnosti.²⁷ Hnutí pro život ČR je v kontaktu i se zdravotními pojišťovnami a např. v roce 2018 dosáhlo toho, že „*Svaz zdravotních pojišťoven (...) rozhodl, že umožní všem gynekologům věnovat více času na poradenství ženám které zvažují umělé ukončení těhotenství.*“²⁸ Aktuálně hnutí dále řeší např. zvýšení podpory rodin čekajících třetí děti, „*které nejčastěji přicházejí o život před narozením*“ či rozšíření léčby neplodnosti, která má předcházet nebezpečím IVF.

Hnutí pro život ČR dále působí na veřejnost, kterou se snaží seznámit s problematikou interrupcí a pro-life argumenty. Uvést je možné již zmíněný každoroční Národní pochod pro život, organizace Modliteb za nejmenší (konkrétně za obnovení respektu k životu každého dítěte od okamžiku jeho početí) či publikace vlastního časopisu.

²³ Hnutí pro život [online].

²⁴ CONTRERAS ŠKLÍBOVÁ, Jana. *Těhotenská průkazka: jak se v ní vyznat.*

²⁵ DUŠKOVÁ, Magdalena a spol. Mezi Bohem a ultrapravicí: Hnutí Pro život jako nejschopnější lobbistická skupina v Poslanecké sněmovně.

²⁶ Hnutí PRO ŽIVOT ČR. *Větší šance pro děti při nečekaném těhotenství.*

²⁷ CAPÁKOVÁ, Veronika a MATĚJKOVÁ, Kristýna. Bojovníci proti potratům mají vystoupit na konferenci gynekologů. Část účastníků je proti.

²⁸ Hnutí PRO ŽIVOT ČR. *Větší šance pro děti při nečekaném těhotenství.*

Poslední skupinou, na kterou se Hnutí pro život ČR snaží působit, jsou těhotné ženy či ženy, které se trápí po ztrátě nenarozeného dítěte. Pro ně byla zřízena Linka pomoci a roku 2014 založen projekt „Nesoudíme. Pomáháme“, který je „je zaměřen na zlepšení informovanosti o nabídce pomoci ženám čekajícím nečekaně dítě, které se cítí být nuceny k podstoupení umělého potratu, aby nemusely jednat pod nátlakem“.²⁹

Z nedávných proti-interrupčních výroků hnutí lze uvést jejich postoj k již zmíněným útokům ruských vojáků na ukrajinské ženy: „*Takhle vypadá funkční pomoc? ,Pilulky po‘ pro znásilněné Ukrajinky? Opravdu by nás zajímalo, jak to zabrání dalším znásilněním? (...) Proč Češi nepřispějí místo toho na nákup houkadel, pepřáků nebo elektrických paralyzérů? Postinor apod. žádnou ženu před znásilněním a zejména pak souvisejícími traumaty neochrání.*“³⁰

Mezi členy Hnutí pro život ČR by se na přelomu tisíciletí dala najít řada poslanců či vysoko postavených funkcionářů parlamentních stran.³¹ I dnes zastává názory shodné s Hnutím pro život řada politiků. Jedná se zejména o příslušníky konzervativních stran, zejména KDU-ČSL (nezanedbatelný počet jejích poslanců považuje interrupci za zabití člověka, jehož život začal již početím) a v menší míře ODS (její poslanci většinou uvádějí, že nejsou příznivci interrupcí, avšak respektují právo žen se v těžké situaci pro tento krok rozhodnout.)³²

Tyto, příležitostně vcelku výrazné, projevy pro-life postojů však doposud nedokázaly zviklat co se interrupcí týče extrémně liberální českou společnost. Dle Centra pro výzkum veřejného mínění jen 21 % Čechů nesouhlasí s tím, že by žena měla mít právo sama se rozhodnout, zda má být provedeno umělé přerušení jejího těhotenství. Pro absolutní zákaz interrupcí se pak vyslovily pouze 2 % dotázaných.³³

2.2. Pro-choice hnutí

Spíše než „začátek života“ považují zastánci práva na interrupci za rozhodující začátek samostatnosti plodu. Ten jimi není považován za individuální lidskou bytost, dokud není schopen přežít mimo tělo matky.³⁴ V návaznosti na to uvádí, že nikdo – ani plod – nemá právo (zne)užívat tělo člověka proti jeho vůli, a to ani záleží-li na něm jeho život.³⁵

²⁹ Hnutí pro život [online].

³⁰ Hnutí pro život. *Takhle vypadá funkční pomoc?* [online].

³¹ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 89

³² FOŘTOVÁ, Klára, Karolína NOVOTNÁ a Lada ZAJAC. Je potrat lidské právo, či vražda? Poslanci se neshodnou, zákon měnit nechtějí.

³³ CVVM SOÚ AV ČR. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023.

³⁴ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 57

³⁵ THOMPSON, Judith Jarvis. A Defense of Abortion. *Philosophy & Public Affairs* . s. 47-66

Pro-choice hnutí je navíc toho názoru, že okamžik početí není rozhodným ani pro odpůrce interrupcí. Kdyby tomu totiž tak bylo, nebojovalo by pro-life hnutí pouze za životy plodů v tělech matek, ale také o miliony přebytečných embryí, která jsou vyprodukována pro účely umělého oplodnění (IVF), po jehož úspěchu jsou nepoužitá embrya ničena. Dle logiky odpůrců interrupcí jsou i tato embrya kompletní lidské bytosti. S tím zastánci interrupcí samozřejmě nesouhlasí, protože nejen, že embryo není samostatnou životaschopnou lidskou bytostí, ale nebude jí, nedojde-li k zásahu spočívajícím v jeho implementaci do těla matky, ani v budoucnu.³⁶

Existují také obavy, že by omezování či zákaz interrupcí mohl vést k dalším zásahům do reprodukčních práv žen, např. ke státem nucenému užívání antikoncepce či sterilizaci.³⁷

Interrupce (prováděné bezpečně v souladu s právními, hygienickými a dalšími předpisy) jsou dle svých zastánců bezpečnější, než jiné běžně prováděné zákroky (kolonoskopie, plastické operace) a mnohonásobně bezpečnější než porod. Potratová pilulka užívaná pro tzv. miniinterrupci je statisticky bezpečnější, než např. penicilin nebo viagra. Už samotné těhotenství může navíc způsobit zdravotní problémy či dokonce smrt matky, a to např. v případě ektopického (mimoděložního) těhotenství nebo dojde-li k tzv. syndromu mrtvého plodu. Řešením obou těchto diagnóz je postup shodný s interrupcí. V případě zákazu či radikálního omezení práva na interrupci by tedy docházelo (a ve státech s velmi restriktivní právní úpravou interrupcí v současnosti dochází³⁸) k neschopnosti odlišit tyto případy od umělého potratu, potažmo ke zdráhavosti doktorů jednat „na hraně zákona“ a tedy k ohrožení nebo dokonce smrti těhotných žen.³⁹

Ze zdravotního hlediska považuje hnutí pro-choice interrupce za zákroky nejen zcela bezpečné, ale také zásadní v předcházení či alespoň zmírnování jak fyzických, tak psychických problémů matek.⁴⁰ Ty mohou porod a těhotenství způsobovat zejména v případech znásilnění či incestu. Hnutí pro-choice sice uznává, že stres může způsobit i interrupce, uvádí ale, že dle výzkumů zažívá žena nejsilnější stres před interrupcí a interrupce sama nezpůsobuje postabortivní stresový syndrom. Těhotenství, případně porod jsou pak ještě nebezpečnější pro dívky a ženy mladého věku, které jsou náchylnější k psychickým poruchám a jejichž těla nejsou na prodělání těhotenství či porodu připravená.⁴¹

³⁶ WRIGHT, Jennifer. Why Anti-Choice People Are Okay with IVF.

³⁷ LOWEN, Linda. Key Arguments From Both Sides of the Abortion Debate.

³⁸ WLODARCZAK-SEMCZUK, Anna a Kacper PEMPEL. Death of pregnant woman ignites debate about abortion ban in Poland.

³⁹ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. Should abortion be legal?: Pro & Con Arguments.

⁴⁰ ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. Should abortion be legal?: Pro & Con Arguments.

⁴¹ LOWEN, Linda. Key Arguments From Both Sides of the Abortion Debate.

2.2.1. Pro-choice názory v české společnosti

V české společnosti jsou pro-choice postoje standardem. Jak jsem už uvedla výše, drtivá většina veřejnosti se přiklání k názoru, že by žena měla mít právo sama se rozhodnout, zda má být provedeno umělé přerušování jejího těhotenství.⁴²

Zmíním tři důvody, které dle mého názoru k tomuto dnešnímu postoji veřejnosti přispěly.

Prvním je skutečnost, že k liberalizaci interrupční legislativy v Československu nedošlo pod tlakem feministických či jiných občanských hnutí, tedy za situace, která by vedla ke zburcování lidí opačného smýšlení, potažmo k přetrvávajícímu proti-interrupčnímu smýšlení. Místo toho se tak stalo na základě politického, pragmatického rozhodnutí, které reagovalo na socioekonomické potřeby tehdejší společnosti a rodin (o čem více pojednávám v kapitole 3.5.3).

Nutno také poznamenat, že se první zákon o UPT stal účinným už koncem roku 1957. Většina české společnosti tak již nezažila Československo, kde byla interrupce zakázaná.

Druhým důvodem je malý počet nábožensky založených osob v České republice. Pouze lehce přes pětinu obyvatelstva by se označilo za věřící, pouze cca 13 % se pak hlásí k nějaké církvi, náboženské společnosti nebo směru (více jak polovina z nich se hlásí k církvi římskokatolické).⁴³ To jsou ve srovnání se zbytkem Evropy i světa procenta nebývale nízká.⁴⁴ Vzhledem k tomu, že jsou církve, jak jsem uvedla výše, jedněmi z nejzarytějších odpůrců pro-choice hnutí, vede absence jejich vlivu v České republice k menšímu odporu k interrupcím.

Posledním z důvodů je extrémní nepopularita tohoto tématu mezi politiky, kteří se sice nebrání vyjádření vlastního konzervativního názoru na interrupce, ale nijak se nesnaží ho prosazovat. Vůči interrupcím nejvíce skeptická z českých větších politických stran, KDU-ČSL, se ve svém volebním programu k UPT naposledy vyjádřila v roce 2010, kdy uvedla, že se odmítá podílet na vládě, která by „*usilovala o liberalizaci stávající zákonné úpravy potratu, registrovaného partnerství či eutanazie*“.⁴⁵ Návrh zákona omezujícího přístup k interrupcím byl poslanecké sněmovně předložen naposledy roku 2003 (skupinou poslanců z KDU-ČSL a ODS), svou vůli dosáhnout zpřísnit stávající úpravu interrupcí vyjádřila KDU-ČSL veřejně naposledy na jaře 2008. Lidé nemají možnost se identifikovat s radikálními pro-life tendencemi některé politické strany či tyto postoje od ní převzít, neboť v České republice žádné takové nepůsobí.⁴⁶

⁴² CVVM SOÚ AV ČR. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023.

⁴³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ zveřejnil údaje o náboženské víře v kombinaci s pohlavím a věkem.

⁴⁴ Least religious countries. *World population review*.

⁴⁵ KDU-ČSL. Volební program 2010-2014. s. 8

⁴⁶ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 97 a násl., 112

Dá se předpokládat, že kdyby česká společnost cítila, že jsou reprodukční práva žen ohrožena, začala by se formovat hnutí podobná např. spolku Bez trestu (podporující ukládání adekvátních trestů pachatelům domácího a sexuálního násilí)⁴⁷, iniciativě Pod svícnem (snažící se o změnu právní úpravy týkající se domácího násilí)⁴⁸ či kampani Jsme fér (prosazující legalizaci stejnopohlavního manželství, vč. adopcí těmito páry)⁴⁹.

⁴⁷ *Bez trestu* [online].

⁴⁸ *Pod svícnem* [online].

⁴⁹ *Jsme fér* [online].

3. Vývoj právní úpravy interrupce v českých zemích

V této části nastíním vývoj, kterým v českých zemích prošla právní úprava interrupcí. Zaměřím se zejména na legalizaci interrupce, k níž došlo v 20. století, a kontext, v němž k postupné liberalizaci interrupční legislativy docházelo. Zmíním však i počátky právní úpravy interrupce na našem území a její stav ve středověku a novověku.

3.1. Středověk

S příchodem křesťanství do Římské říše a následně celé Evropy se začala společnost postupně přiklánět k názoru, že je interrupce nemorálním a odsouzeníhodným aktem. Již roku 305 schválil koncil v Alviře doživotní exkomunikaci žen, které se dopustily interrupce po cizoložství. Také koncil v Ancyře o 9 let později veřejně odsoudil ženy, které „vraždí to, co bylo počato“ a nařídil jim 10 let pokání.

Z prapočátků křesťanství v našich zemích je pak vhodné zmínit Staroslověnský penitenciál, sepsaný krátce po příchodu Cyrila a Metoděje na Velkou Moravu, který uváděl, že „zbaví-li se některá žena dítěte potratem, tři léta ať se kaje o chlebě a o vodě“ a „jestliže některá žena, jež se dopustila smilství, zničila v sobě dítě, deset let ať se kaje, dvě z nich o chlebě a vodě“.⁵⁰ Prvním pramenem světského práva, který otázku interrupcí řešil, byla však Břetislavova dekreta, která vyhlásil český kníže Břetislav I. v roce 1039. Břetislavova dekreta upravovala zejména rodinné a manželské vztahy, a to z trestněprávního hlediska. K interrupcím je v bodě III. uvedeno, že „kdyby panny, vdovy a cizoložnice byly usvědčeny, že ztratily stud a dobré jméno a porodily děti nemanželsky jest je postihnouti týmž nálezem. Neboť když mají svobodné rozhodování provdati se, proč páchají cizoložství a své plody uměle potracují, což je nejhorší hřích před Bohem?“ Týmž nálezem se rozumí trest ukládaný za skutek uvedený v bodě II., tedy vyhnání do Uher.⁵¹

Ačkoli interrupce zůstávala i v následujících staletích z hlediska morálky (a z pohledu církve) odsouzeníhodný a z pohledu práva nezákonný, došlo k jisté liberalizaci postoje společnosti. Interrupce začaly být trestány mírněji, pokud k nim došlo do 40 dnů od početí u chlapců a do 80 dnů od početí u dívek, tedy v době, kdy plod ještě nebyl považován za „zformovaný“ (tedy schopný nést duši). Rozlišování nezformovaného a oduševnělého plodu

⁵⁰ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 76

⁵¹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 95

katolická církev tolerovala až do roku 1869, kdy papež Pius IX. výslovně zakázal interrupci v jakémkoli stádiu těhotenství, trestána byla exkomunikací.⁵²

3.2. Novověk

Dalším významným právním předpisem upravujícím interrupce byla Práva městská Království Českého (dále jen „Koldínův zákoník“), která byla přijata Zemským sněmem roku 1579. Jejich autor, Pavel Kristián Koldín, čerpal při psaní zákoníku z jak římského, tak církevního práva.

Koldínův zákoník upravoval širokou škálu právních odvětví, od práva trestního a správního přes právo procesní až po soukromé. Byl přehledný (rozdělený do 58 kapitol, které byly dělené dále), dobře napsaný a jasný. Jeho kvalita zapříčinila, že některá jeho ustanovení zůstala v platnosti až do přijetí Všeobecného občanského zákoníku Rakouského v roce 1811.⁵³

Koldínův zákoník rozlišuje trestné činy mord (závažnější) a vraždu (méně závažná), které jsou upraveny v kapitole XLVIII. (48.). V téže kapitole, v čl. N. XXXV, ve kterém jsou vymezeny případy, ve kterých by mohlo být sporné, zda pachatel zabíjí v právním slova smyslu, je v odst. III. uvedeno, že „*také zabíjí ta, kteráž plod ze sebe vyhájí, aneb týž plod jakýmž pak koli způsobem v sobě udušuje a mrtví. Též, kteráž do záchodu, do studnice aneb jiným svůj plod mece a hází.*“ Koldín tedy nijak zjevně neodlišuje infanticidu od interrupce, přičemž oba činy byly i stejně trestány.⁵⁴

Čl. Q. IV odst. III. Koldínova zákoníku stanovil, že „*item, kterážby ze sebe plod vyháňela (...) ten každý pokutau spravedlivau vedle zasloužení svého bud' ztrestán*“.⁵⁵ Spravedlivou pokutou za interrupce, případně infanticidu, mohlo být „pouhé“ vymrskání a vypovězení z města či nucené práce, ale také trest smrti, běžně prováděný zahrabáním zaživa a probitím klínem, případně stětím.⁵⁶

3.3. Osvícenský absolutismus

Právní vývoj v dobách osvícenského absolutismu se vyznačoval unifikací práva a vznikem prvních relativně moderních zákoníků.

⁵² BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 77

⁵³ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 110

⁵⁴ Z KOLDÍNA, M. Pavel Krystyan, JIREČEK, Josef, ed. *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou*. s. 326

⁵⁵ Z KOLDÍNA, M. Pavel Krystyan, JIREČEK, Josef, ed. *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou*. s. 357

⁵⁶ JAHODÁŘOVÁ, Lucie. Středověká společnost měla jasno: Potrat byl zločinem všech zločinů.

Roku 1707 vyhlásil Josef I. nový hrdelní řád, *Constitutio criminalis Josephina*. Ten měl však v českých zemích roli pouze podpůrnou a v platnosti stále zůstávaly i části Koldínova zákoníku. Hrdelní řád ukládal v čl. XIX, § 10 – 11 při šetření interrupce „*pátrat po počátku těhotenství, jeho průběhu a porodu, pohnutkách a způsobu vraždy dítěte.*“ Na rozdíl od Koldínova zákoníku už docházelo k odlišení interrupce od infanticidy, a to i z hlediska trestů – trestem za infanticidu bylo stětí mečem a následné vložení těla do hrobu a probodnutí srdce kulem, za interrupci „pouze“ stětí mečem, a to jak pachatelky, tak případně i osoby, která „*plod oumyslně vyháněla*“. Byla-li však interrupce způsobena neúmyslně, „*taková pokuta se zlehčuje, kdyby to vyhnání schválně se nestalo.*“⁵⁷

S nástupem Marie Terezie na trůn se začaly objevovat snahy interrupce a infanticidy nejen trestat, ale také jim předcházet. Dosáhnout se toho mělo zejména liberalizací právní úpravy nemanželských těhotenství (tresty za něž byly jedním z hlavních důvodů, proč se ženy snažily nemanželské těhotenství interrupcí či infanticidou zakrýt), ale také zajištěním péče o matku a výživy pro dítě.⁵⁸ Od roku 1743 si mohly v Habsburské monarchii svobodné matky, jejichž chování bylo jinak považováno za bezúhonné, vyžádat „vysvědčení o mravech“, které jim mělo pomoci najít jak zaměstnání, tak manžela. Významným krokem ke zlepšení postavení matek nemanželských dětí a zmírnění dopadu stále platného Koldínova zákoníku byl patent z roku 1755 vydaný pro Čechy. Dle něj bylo za nemanželské těhotenství nadále možné uložit pouze mírný trest vězení, případně práce na obecním díle. Patent však zároveň, vzhledem ke snadné poznatelnosti těhotenství, ukládal vrchnosti kontrolovat, zda rodiče poskytují těhotné dceři potřebnou péči a příliš ji netrestají. Náklady na výchovu a výživu dítěte měl nést „souložník“, případně jeho rodiče. Zapovězeny byly tresty „*veřejně potupné a k malomyslnosti přivádějící tresty*“ a peněžité.⁵⁹ V průběhu 50. let 18. století však v českých zemích postupně dochází de facto k dekriminalizaci nemanželského těhotenství, neboť soudní procesy s pachatelkami zůstávají ve většině případů „nedokončeny“.⁶⁰

Constitutio Criminalis Theresiana (dále jen „Tereziánský zákoník“) z roku 1768 navazoval jak na *Constitutio criminalis Josephina*, tak na patent z roku 1755, byl však určen pro všechny země monarchie, s výjimkou Uherska. Užívání místního práva – včetně Koldínova

⁵⁷ FRANCEK, Jindřich. Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku. V Praze: Rybka Publishers, 2000. ISBN 80-86182-29-0. s. 118

⁵⁸ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šilenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004. Každodenní život. ISBN 8072035657. s. 328

⁵⁹ DIBELKA, Jaroslav. Tajemství rodiny Hlučných. *Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury* [online]. Praha: Lidové noviny, 2007, 29(7), 37-39. ISSN 0418-5129. s. 38

⁶⁰ TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šilenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004. Každodenní život. ISBN 8072035657. s. 328

zákoníku – bylo tedy v otázkách upravených zákoníkem vyloučeno.⁶¹ Tereziánský zákoník nařizoval otci dítěte, případě jeho rodičům, matku i nemanželské dítě hmotně zabezpečovat. Nebylo-li to možné, přecházela tato povinnost na vrchnost. Tak měla stejně jako dle patentu z roku 1755 kontrolovat přístup rodiny těhotné dívky a napomáhat k tomu, aby těhotenství i porod zůstaly (s ohledem k rodinné cti) utajené. I dle Tereziánského zákoníku bylo však nemanželské těhotenství trestné. K úplné dekriminálníci nemanželského těhotenství de iure přistoupil v roce 1781 až Josef II.⁶²

Z hlediska trestání interrupcí je důležitým čl. 88 Tereziánského zákoníku. Trestného činu potratu se podle něj mohla dopustit těhotná žena, jiná žena, která skrz „*nucení, pokrm, nápoj, žily pouštění, lékařství apod. živý plod zoumyslně vyháni*“ či osoba, která „*zlolestným způsobem radou a skutkem*“ k interrupci přispěla. Trestem bylo stětí mečem (stejně jako u infanticidy). Polehčující okolností však bylo, došlo-li k interrupci v první polovině těhotenství.⁶³

Tereziánský zákoník byl však ani ne o 20 let později nahrazen Všeobecným zákoníkem o zločinech a trestech Josefa II. Ten již připouštěl trest smrti pouze za časů stanného práva, jinak mohl být uložen pouze trest odnětí svobody⁶⁴ (trest smrti byl obnoven roku 1795, nikoli však za interrupce⁶⁵). Za trestný čin potratu měla být pachatelka, případě osoba, která k potratu přispěla, odsouzena k 1 měsíci až 5 letům žaláře. Bylo-li dítě manželské, jednalo se o přitěžující okolnost, stejně jako přispíval-li k interrupci otec dítěte.⁶⁶

3.4. 19. století

Všeobecný zákoník o zločinech a trestech Josefa II. byl v celé monarchii (kromě Uherska) nahrazen novým trestním zákoníkem, tzv. Západohaličským, roku 1803.⁶⁷ Ten upravoval trestný čin potratu v § 128 – 132, a to ve dvou skutkových podstatách – vyhnání plodu vlastního a vyhnání plodu cizího. Byl-li pokus o interrupci vlastní neúspěšný, byl trestán žalářem na 6 měsíců až 1 rok. Šlo-li o vlastní interrupci dokonanou, měl být udělen trest žaláře na 1 až 5 let. Podílel-li se na interrupci otec, měl být odsouzen k trestu stejnému, avšak zostřenému. Na 1 až 5 let (případně na 5 až 10 let, ohrozil-li život či poškodil zdraví matky) měl být odsouzen pachatel, který se o interrupci pokusil či jej způsobil proti vůli matky.⁶⁸

⁶¹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 192

⁶² TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. s. 328-329d

⁶³ MARIE-THERESE, BIBLIOTHÈQUES DE L'UNIVERSITÉ DE STRASBOURG, ed. *Constitutio criminalis theresiana oder Maria Theresias peinliche Gerichtsordnung*. s. 255-256

⁶⁴ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 194

⁶⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 194

⁶⁶ JOSEPH II. *Josephinisches Strafgesetz von 1787*. s. 13, 29-30 (§ 23, 112 – 115)

⁶⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. s. 194

⁶⁸ *Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizei-Uibertretungen*. s. 79

Ustanovení o interrupcích byla pak ze Západohaličského trestního zákoníku doslovně převzata do § 144 – 148 říšského zákona č. 117/1852 ř. z., zákona trestního o zločinech, přečinech a přestupcích, jehož platnost nastala 1. 9. 1852.

Tento zákon neobsahoval ustanovení, které by umožňovalo provedení interrupce v případech ohrožení zdraví nebo života ženy. Vládní osnova trestního zákona z roku 1912 sice obsahovala § 295, který stanovil, že „lékař, který vyžene plod anebo jej usmrtí v těle mateřském, aby odvrátil od těhotné nebezpečení života nebo nebezpečení trvalé těžké škody na zdraví, jež nedá se odvrátit jinak, není trestný pro vyhnání“, k přijetí právního předpisu na základě této osnovy do začátku 1. sv. v., respektive vzniku Československa, nedošlo.⁶⁹ Soudy možnost ukončení těhotenství lékařem ze zdravotních důvodů později odvodily z ustanovení o „neodolatelném donucení“, neboli krajní nouzi (§ 2 písm. g) zákona č. 117/1852 ř. z.).⁷⁰

3.5. Samostatné Československo

Zákon č. 117/1852 ř. z. byl stále platným ke dni vzniku samostatné ČSR. Čl. 2 zákona č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého došlo k převzetí dosavadních říšských zákonů do právního řádu ČSR.⁷¹ Převzetí zákona č. 117/1852 ř. z. se však týkalo pouze zemí českých, neboť na Slovensku dále platil uherský trestní zákoník z roku 1878.

3.5.1. Judikatura Nejvyššího soudu ve vztahu k § 144 z. č. 117/1852 ř. z.

Během účinnosti zákona č. 117/1852 ř. z. se interrupci několikrát zabýval Nejvyšší soud.

Roku 1920 Nejvyšší soud rozhodl, že k interrupci smí legálně dojít, nastala-li situace krajní nouze (§ 2 písm. g) zákona č. 117/1852 ř. z.), spočívající v bezprostředním ohrožení života těhotné. Pouhá „zdravotním stavem odůvodněná obava před opětným porodem“ nestačila.⁷² Tento názor nebyl však mezi zástupci právnické profese jednotný, neboť už roku 1918 prof. JUDr. August Miříčka prohlašoval, že „může lékař zasáhnouti zajisté i při zjištěném nebezpečí časově ještě vzdáleném, na př. při přerušiti těhotenství již v druhém měsíci, když hledíc k tělesné konstituci těhotné je jisto, že porod by ohrozil její život“.⁷³

O rok později Nejvyšší soud konstatoval, že předmětem trestného činu dle § 144 zákona č. 117/1852 ř. z. může být také plod při porodu, tedy plod životaschopný. Za Porušení výše zmíněného paragrafu bylo také prohlášeno vyvolání předčasného porodu, který měl směřovat

⁶⁹ MIŘIČKA, August. Přerušeni těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací hledíc k osnově trestního zákona. s. 85.

⁷⁰ ÖSTERREICH. ÜStrafgesetx über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen. § 2

⁷¹ ČSR. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. čl. 2

⁷² Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 1920, sp. zn. Kr I 338/20, publikován pod č. 281/1920 Sb.

⁷³ MIŘIČKA, August. Přerušeni těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací hledíc k osnově trestního zákona. s. 84

k tomu, „že zárodek, odlučující se od těla matčina pochodem přirozeným, přijde na svět umrtven.“⁷⁴

K otázce životaschopnosti plodu se Nejvyšší soud vrátil roku 1923, kdy určil, že pro naplnění skutkové podstaty dle § 144 zákona č. 117/1952 ř. z. je nutné, aby byl plod v okamžik zákroku živý, nemusel však být dalšího života schopný.⁷⁵

Myšlenku tohoto rozsudku rozvedl Nejvyšší soud o 2 roky později, kdy upřesnil, že ke spáchání svádění dle § 9, 144 zákona č. 117/1952 ř. z. stačí, aby byl plod živým v době, kdy byl zákrok domluven. Lhostejno pak je, nemohl-li být trestný čin dle § 144 zákona č. 117/1952 ř. z. dokonán, neboť mezi domluvou a zákrokem došlo k potratu samovolnému. Došlo-li však k zákroku ještě v době, kdy samovolný potrat probíhal, je plod předmětem způsobitelným alespoň pro pokus trestného činu dle § 144 zákona č. 117/1952 ř. z.⁷⁶

Ve třicátých letech došlo k částečné liberalizaci postoje Nejvyššího soudu k umělým potratům. Vyhnání plodu již nebylo trestné, bylo-li „přerušeni těhotenství nutné vzhledem ke zdravotnímu stavu těhotné, nebo je-li těhotná pro své mládí nedostatečně vyvinuta a je obava, že by porodem byly její zdraví nebo život vážně ohroženy.“⁷⁷

3.5.2. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 117/1852 ř. z. byl nahrazen až v roce 1950 zákonem č. 86/1950 Sb., trestním zákonem (dále jen „Trestní zákon“). Dle § 75 odst. 13 písm. h) Trestního zákona bylo přerušeni těhotenství bez souhlasu ženy těžkou újmu na zdraví. Kdo by se této těžké újmy dopustil úmyslně, měl být odsouzen k 3 až 10 letům odnětí svobody (dle § 220 odst. 1 Trestního zákona), kdo nedbalostně tak k 3 měsícům až 2 letům odnětí svobody (dle § 222 odst. 1 Trestního zákona).

Ukončení těhotenství samotnou matkou, případně osobou jinou, avšak se souhlasem matky, pak upravoval § 218 Trestního zákona (Usmrcení lidského plodu), který obsahoval 2 skutkové podstaty:

Odst. 1: „Těhotná žena, která úmyslně usmrtí svůj plod nebo někoho jiného o usmrcení svého plodu požádá nebo mu to dovolí, bude potrestána odnětím svobody až na jeden rok.“

Odst. 2: „Kdo se souhlasem těhotné ženy úmyslně usmrtí její plod, nebo kdo těhotnou ženu k činu uvedenému v odstavci 1 svede nebo jí k takovému činu pomáhá, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let.“

⁷⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 1921, sp. zn. Kr II 119/21, publikován pod č. 842/1922 Sb.

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 10. 1923, sp. zn. Kr II 278/22, publikován pod č. 1315/1923 Sb.

⁷⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 7. 1925, sp. zn. Zm II 211/25, publikován pod č. 2039/1925 Sb.

⁷⁷ Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech trestních. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1931-1932. s. 154.

Důvod snížení trestní sazby za usmrcení plodu vlastního vyplývá z důvodové zprávy k zákonu, ve které je uvedeno, že „se považuje za odůvodněné postihnout mírněji samu ženu, o jejíž plod v tomto případě jde, než jinou osobu, a to zejména s ohledem na duševní stav vyvolaný těhotenstvím.“⁷⁸ Naopak trestní sazba dle odst. 2 zůstala stejná, jako ji stanovil již zákon č. 117/1852 ř. z.

Trestní zákon již výslovně umožňoval interrupce ze zdravotních důvodů (§ 218 odst. 4 Trestního zákona): „Usmrcení lidského plodu lékařem ve zdravotním ústavu se souhlasem těhotné ženy není trestné, je-li jiným lékařem, a to úředním, zajištěno, že by donošení plodu nebo porod vážně ohrozily život těhotné ženy nebo že by jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví anebo že některý z rodičů trpí těžkou dědičnou nemocí; souhlas těhotné ženy může být nahrazen souhlasem jejího zákonného zástupce jen tehdy, je-li těhotná žena zcela zbavena svéprávnosti nebo není-li schopna se vyjádřit.“⁷⁹

3.5.3. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství

§ 218 zákona č. 86/1950 Sb. byl zrušen ke dni 1. 1. 1957, čímž došlo k legalizaci interrupcí v Československu, kterou nadále upravoval zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

Historický kontext a důvody přijetí z. ř. 68/1957 Sb.

K legalizaci interrupce došlo v návaznosti na uzákonění interrupcí v SSSR (1955), Bulharsku, Maďarsku a Polsku (1956). Na rozdíl od zemí západního bloku se ve východním bloku nečekalo s legalizací interrupce na vrchol second-wave feminismu či všeobecnou, najevo dávanou nespokojenost s dosavadní legislativou. Uzákonění interrupce si naopak vyžádala přímo socioekonomická situace ve východním bloku.

Plánovaná ekonomika nedokázala totiž vyřešit přetrvávající nedostatek spotřebního zboží i potravin, měnová reforma roku 1953 navíc nepříznivě ovlivnila kupní sílu obyvatel. Neschopnost ovlivnit velikost rodiny (vyvolaná zejména neefektivitou dostupných antikoncepčních metod⁸⁰), potažmo zabránit rapidním nárůstům nákladů, byla tedy aktuálním celospolečenským problémem. I vzhledem k pozitivně se vyvíjející demografické situaci a k nevázanosti komunistického režimu postojí církve se legalizace interrupce jevila být, čistě z praktického hlediska, nejlepším řešením.

⁷⁸ ŠIMÁK, Jaroslav et al. *Trestní zákon: komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.* s. 396.

⁷⁹ ČSR. Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. s. 213.

⁸⁰ Nejpoužívanějšími byla přerušovaná soulož a nekvalitní kondomy, přičemž jediná antikoncepční poradna v ČSR vznikla r. 1957 v Praze, ale vzhledem ke své kapacitě poskytovala služby pouze ženám, které by těhotenství ohrozilo na životě. DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla.* s. 37-38

Vedle socio-ekonomických faktorů hrála při rozhodování o legalizaci interrupcí roli také skutečnost, že jejich nezákonnost nijak zvlášť neovlivňovala jejich počet. Za 2. sv. války byly umělé potraty přísně zakázány a tvrdě trestány, což jenom přispělo k jejich rozšíření v poválečné společnosti.⁸¹

Před účinností zákona č. 68/1957 Sb. docházelo ročně k 30 – 35 tisícům evidovaných potratů, přičemž zhruba 2500 z nich bylo umělých (provedených ze zdravotních důvodů dle § 218 odst. 4 zákona č. 86/1950 Sb. či v rozporu s trestním zákonem), zbytek samovolných. Odhadováno však bylo, že ročně docházelo k dalším 70 tisícům potratů neevidovaných – potratem končila více než ¼ všech těhotenství.

Cílem legalizace interrupcí tak bylo předcházet těmto „pokoutným“ interrupcím a zajištění jejich výkonu kvalifikovanými osobami za hygienických a dalších odpovídajících podmínek. Třetina „ženských“ nemocí v 50. letech totiž souvisela s dříve prodělaným potratem. 6 % žen zůstalo po potratu neplodnými. Neodborně provedené potraty měly také vliv na budoucí těhotenství a zdraví z nich narozených dětí.⁸² Za svůj cíl si proto zákon č. 68/1957 Sb. stanovil „rozšíření péče o zdravý vývoj rodiny, ohrožované škodami způsobovanými při umělém přerušení těhotenství na zdraví a životech žen zákroky nesvědomitých osob a mimo zdravotnická zařízení“.⁸³

Právní úprava UPT v z. č. 68/1957 Sb.

Podmínkami povolení UPT dle zákona č. 68/1957 Sb. byly:

- a. souhlas ženy, který mohl být nahrazen souhlasem jejího zákonného zástupce, byla-li žena zbavena svéprávnosti, nebo nebyla-li pro duševní poruchu schopna obstarávat své věci;
- b. provedení UPT v lůžkovém zdravotnickém zařízení;
- c. povolení tzv. interrupční komise reagující na žádost ženy a v žádosti uvedené důvody.

O povolení interrupční komise musela žena (příp. její zákonný zástupce) zažádat. Té mohlo být interrupčními komisemi vyhověno pouze ze zdravotních důvodů či „z jiných důvodů zvláštního zřetele hodných“.

§ 4 zákona č. 68/1957 Sb. obsahoval trestněprávní normu, která upravovala trestný čin dnes představující 2 trestné činy, v současnosti nazývané „Pomoc těhotné ženě / Svádění

⁸¹ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 37

⁸² SENTA, Radvanová. *Přerušení těhotenství*. s. 89-90

⁸³ ČSR. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 1

těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství⁸⁴. Dle § 4 odst. 1 zákona č. 68/1957 Sb. měl být ten, „*kdo těhotné ženě pomáhá nebo ji svede k tomu, aby a) své těhotenství si sama uměle přerušila, (nebo) b) někoho požádala nebo někomu dovolila, aby jí těhotenství bylo uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle (zákona č. 68/1957 Sb.), odsouzen až na dva roky odnětí svobody.*“

Také § 5 zákona č. 68/1957 Sb. upravoval trestný čin, dnes označovaný „Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy⁸⁵“. Základní skutková podstata řečeného paragrafu zněla následovně: „*Kdo těhotné ženě pomáhá nebo ji svede k tomu, aby a) své těhotenství si sama uměle přerušila, (nebo) b) někoho požádala nebo někomu dovolila, aby jí těhotenství bylo uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle (zákona č. 68/1957 Sb.) bude potrestán pro trestný čin odnětím svobody až na dvě léta.*“

§ 6 zákona č. 68/1957 Sb. byl pak zcela revolučním ustanovením, které poprvé v historii českých zemí stanovilo, že „*těhotná žena, která si své těhotenství sama uměle přeruší nebo někoho o to požádá nebo mu to dovolí, není trestná.*“ Na toho ustanovení navazoval § 8 odst. 1 zákona č. 68/1957 Sb., kterým byl zrušen § 218 zákona č. 86/1950 Sb., trestního zákona. Odst. 2 a 3 téhož paragrafu pak stanovily, že trest uložený před účinností zákona č. 68/1957 Sb. na zákl. § 218 zákona č. 86/1950 Sb. se nevykoná a na pachatelku odsouzenou na zákl. § 218 zákona č. 86/1950 Sb. se od účinnosti zákona č. 68/1957 Sb. hledí jako na neodsouzenou.⁸⁶ Tím došlo k definitivnímu zániku trestní odpovědnosti těhotné ženy za umělé ukončení vlastního těhotenství, případně požádání o něj či jeho dovolení.

Zákon č. 68/1957 Sb. byl prováděn částečně vyhláškami Ministerstva zdravotnictví (MZ), částečně vládními nařízeními.⁸⁷ Tyto podzákonné předpisy upravovaly jak procesní stránku UPT (vytvoření a fungování interrupčních komisí, stejně jako postup podávání a projednávání žádosti těhotné ženy), tak důvody k jejímu provedení, potažmo její kontraindikace. UPT dle nich mohlo být povoleno na základě:

- taxativně vymezených zdravotních důvodů, mezi které patřilo také početí dítěte před 16. (od roku 1973 15.) rokem nebo po 45. roku věku života matky;
- demonstrativně uvedených důvodů hodných zvláštního zřetele, jimiž byl např. pokročilý věk těhotné (roku 1973 konkretizován na 40 let), rozvrat rodiny, ztráta manžela, více dětí (roku 1960 konkretizováno na alespoň

⁸⁴ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 161, 162

⁸⁵ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 160

⁸⁶ ČSR. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 8

⁸⁷ Nejprve vyhláškami Ministerstva zdravotnictví (1958 – 1962), poté vládními nařízeními (1963 – 9. 6. 1973), následně jak vyhláškami Ministerstva zdravotnictví, tak vládními nařízeními (9. 6. 1973 – 1986).

3 žijící), těhotenství vzešlé ze znásilnění nebo jiného trestného činu nebo obtížná situace vzniklá otěhotněním u ženy neprovdané. Roku 1973 se stala důvodem hodným zvláštní zřetele také bytová nebo finanční tíseň vážně ohrožující životní úroveň rodiny, zvláště nezletilých dětí.

Uvedeny v podzákoných předpisech byly i kontraindikace, pro které nebylo možné (s výjimkou případů dědičných nemocí rodičů a ohrožení života matky) UPT provést: Do konce roku 1962 nebylo možné ukončit těhotenství starší 3 měsícům, od roku 1963 (doposud) není možné uměle přerušit těhotenství starší 12 týdnům. Do roku 1973 nebylo možné povolit UPT, došlo-li v předešlých 6 měsících k umělému přerušení jiného těhotenství, roku 1973 došlo k prodloužení této doby na měsíců 12.

UPT bylo původně zpoplatněno, a to (prominutelnou) částkou 200 – 500,- Kčs. Od 1. 10. 1961 do 1. 1. 1963 bylo bezplatné a bezplatným i poté zůstalo UPT ze zdravotních důvodů. V případech UPT z důvodu hodného zvláštního zřetele měl být zaplacen příplatek ve výši 200 – 800,- Kčs.⁸⁸

Od roku 1963 mohly ženy žádat o UPT jen v okrese, kde měly trvalý pobyt.⁸⁹ Důvodem byla neexistence centralizovaného informačního systému, a tedy nemožnost kontroly dodržování intervalů mezi interrupcemi, které jedna žena podstoupila, pokud by bylo ženě umožněno žádat o ně na více místech.⁹⁰

Vládním nařízením z roku 1973 došlo k zákazu povolování, potažmo provádění, UPT z důvodů hodných zvláštního zřetele ženám cizí státní příslušnosti.⁹¹

Interrupční komise

Po zveřejnění hlavních rysů připravovaného zákona o umělém přerušení těhotenství (zákona č. 68/1957 Sb.) započala veřejná debata. Lékaři, právníci a obecně většina mužů se v ní shodla, že rozhodnutí o UPT nemůže být svěřeno ženě samotné. S účinností zákona č. 68/1957 Sb. tak vznikly tzv. interrupční komise.

Úkolem interrupčních komisí bylo nejen rozhodnout o žádostech těhotných žen, ale také rozebírat příčiny žádosti a snažit se nalézt jejich řešení, varovat ženu před potenciální následky UPT a přesvědčovat ji o jejím nepodstoupení.⁹²

⁸⁸ ČSR. Vyhláška č. 249/1957 Ú.1., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Vyhláška č. 104/1961 Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Nařízení č. 126/1962 Sb., kterým se zřizují interrupční komise a provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušení těhotenství.

⁸⁹ Nařízení č. 126/1962 Sb., kterým se zřizují interrupční komise a provádí zákon o umělém přerušení těhotenství. § 8

⁹⁰ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 67

⁹¹ Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušení těhotenství. § 2 odst. 4

⁹² DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 74

Žádost těhotné ženy musela být projednána do 14 dnů, nejpozději však do konce lhůty k zákonnému provedení UPT (3 měsíce, později 12 týdnů). Při hodnocení důvodů pro povolení UPT měly interrupční komise posuzovat celkovou zdravotní a sociální situaci ženy a její rodiny, stejně jako rizika nepříznivých následků UPT (zejm. neplodnosti) u žen, které doposud nerodily. Nevyhověla-li komise žádost, měla ženu poučit o možnosti odvolat se ke krajské interrupční komisi.

Interrupční komise se zřizovaly při okresním (odvolací při krajském) ústavu národního zdraví, od roku 1963 pak při okresních (odvolací při krajských) národních výborech.⁹³

Tvořeny byly 3 členy, přičemž kdo konkrétně měl být členem se za účinnosti zákona č. 68/1957 Sb. mnohokrát změnilo.

Původně mělo jít o 2 odborníky (ředitele okresního ústavu národního zdraví a přednostu ženského oddělení okresního ústavu národního zdraví) a 1 laika (ženu „*životem zkušenou a požívající důvěry a vážnosti*“). Později měl být laikem poslanec okresního národního výboru. Od roku 1963 měl v komisi zasedat už pouze 1 lékař (přednosta ženského a porodnického oddělení nemocnice s poliklinikou) a 2 laikové (poslanec okresního národního výboru a člen okresní populační komise, případně další poslanec národního výboru, členka výboru žen nebo člen okresní odborové rady). Od roku 1973 měl být druhým laikem vedle poslance okresního národního výboru pracovník, který působí v oblasti péče o rodinu a mládež (sociální pracovník, psycholog, sociolog, právník apod.).⁹⁴

Z tohoto vývoje lze vyčíst postupný odklon od kvalifikovaných názorů odborníků (což bylo odůvodňováno tím, že ženy často uvádějí v žádosti jiné než zdravotní důvody, tudíž se nejednalo o „otázku zdravotnickou“ a v komisi nebyl třeba více než 1 lékař⁹⁵), a naopak růst vlivu národních výborů, jejichž poslanec byl od roku 1963 předsedou interrupční komise, a při nichž se interrupční komise později zřizovaly. Laičtí členové interrupčních komisí byli navíc povětšinou starší lidé s pouze základním vzděláním, složení komisí tedy nebylo pro rozhodování o zdravotním zákroku mladých žen ideální.⁹⁶

Interrupční komise byly z dnešního pohledu selháním, neboť nikdy nedošlo k naplnění jejich účelu. Komise nebyly s to ani po zjištění příčin žádosti o UPT ženám nikterak pomoci,

⁹³ ČSR. Vyhláška č. 249/1957 Ú.l., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Nařízení č. 126/1962 Sb., kterým se zřizují interrupční komise a provádí zákon o umělém přerušení těhotenství. § 1

⁹⁴ ČSR. Vyhláška č. 249/1957 Ú.l., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Vyhláška č. 104/1961 Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Nařízení č. 126/1962 Sb., kterým se zřizují interrupční komise a provádí zákon o umělém přerušení těhotenství; ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušení těhotenství.

⁹⁵ SENTA, Radvanová. Přerušení těhotenství. s. 92

⁹⁶ SENTA, Radvanová. Přerušení těhotenství. s. 93

naopak – jednání před interrupční komisí bylo obtěžující, ponižující, v některých případech přímo inkviziční,⁹⁷ až traumatizující. Jednání mívala pro ženy psychické následky a negativně ovlivňovalo jejich budoucí sexuální život.⁹⁸

Splnění podmínek pro povolení UPT bylo příliš snadné, nedocházelo tedy k reálné redukci počtu provedených UPT. Pro ty, které podmínky přesto nesplňovaly, bylo jednoduché lhát např. o otci dítěte (označit za něj „milence“ místo manžela) či úplatkem přimět doktora k vystavení potvrzení o zdravotních důvodech pro UPT. Ženy, kterým žádost schválena přesto nebyla, se dostávaly do obtížné situace, která mohla vést k depresi, někdy až k pokusu o sebevraždu. Část z nich se nakonec stejně rozhodla pro podstoupení interrupce nezákonně.⁹⁹

Ve výsledku ale interrupční komise rozhodly pro povolení UPT v cca 95 % případů¹⁰⁰, byly tedy ve většinou pouhou formalitou a zbytečnou překážkou, která UPT pouze oddalovala a způsobovala ženám jen další obtíže. Počet potratů (ročně pod 100 tisíc) byl navíc s dobou před legalizací interrupcí srovnatelný (uměle bylo ročně ukončeno mezi 50 a 80 tisíci těhotenstvími).¹⁰¹

3.5.4. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

K 1. 1. 1962 došlo ke zrušení § 4 – 6 zákona č. 68/1957 Sb. a k jejich přenesení do § 227 – 229 zákona č. 140/1961 Sb., tedy (nového) trestního zákona. Oproti znění v zákoně č. 68/1957 Sb. však došlo k několika změnám:

Dle § 227 zákona č. 140/1961 Sb. (bývalý § 4 zákona č. 68/1957 Sb.), kdo těhotné ženě pomáhá nebo ji svede k tomu, aby své těhotenství sama uměle přerušila, nebo jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle zákonných předpisů o umělém přerušení těhotenství, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo nápravným opatřením, místo dřívějších 2 let odnětí svobody. K 1. 7. 1990 došlo ke zrušení trestu nápravného opatření.

§ 228 zákona č. 140/1961 Sb. (bývalý § 5 zákona č. 68/1957 Sb.) zůstal, co se základní skutkové podstaty uvedené v odst. 1 týče, nezměněn. Byla však doplněna další skutková podstata (odst. 3) následujícího znění: „*Stejně jako v odstavci 2 bude potrestán, kdo bez souhlasu těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství*“, tedy trestem odnětí svobody na 2 – 8 let. Odnětím svobody na 5 – 12 let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným

⁹⁷ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 74

⁹⁸ SENTA, Radvanová. *Přerušeni těhotenství*. s. 92

⁹⁸ Tamtéž, s. 94

⁹⁹ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 74

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 75

¹⁰¹ ČSÚ. *Vývoj potratovosti v České republice - 1964 - 2002*

v odstavci 3 smrt. Od začátku roku 1994 došlo ke změně okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby v odst. 2: Ke 2 – 8 letům odnětí svobody měl být původně odsouzen pachatel, který se dopustil činu dle odst. 1 výdělečně či jím způsobil těžkou újmu na zdraví těhotné ženy nebo její smrt. Nově měl být ke stejnému trestu odsouzen člověk, který získal činem dle odst. 1 značný prospěch, páchal jej soustavně či jím způsobil těžkou újmu na zdraví těhotné ženy nebo její smrt.¹⁰²

¹⁰² ČSSR. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. § 227 - 229

4. Současná právní úprava

4.1. Ústavní pořádek

Věta první čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (LZPS) říká, že „*každý má právo na život*.“ Věta druhá téhož článku pak stanoví, že „*lidský život je hoden ochrany již před narozením*.“

Toto ustanovení bylo při přijímání LZPS v roce 1990 jedním ze zákonodárci nejrozebíranějších. Původní návrh totiž žádné ustanovení týkající se ochrany nenarozených dětí neobsahoval, „pro-life“ část zákonodárců si jeho zahrnutí však přála. Původně jimi bylo navrhováno interrupce ještě více omezující pojetí ochrany nenarozeného dítěte, a to rozšířením čl. 6 odst. 1 LZPS o druhou větu ve znění „*každý má právo se narodit*“ či „*lidský život je hoden ochrany od početí*“. Proponenti tehdejší (a tedy i nynější) právní úpravy UPT však s těmito návrhy nesouhlasili a upozorňovali jednak na problémy, jaké by ústavní zakotvení práva na narození či na život od početí přinášela v souvislosti s ZUPT a právem žen rozhodovat o své integritě a mateřství,¹⁰³ jednak na reálnou nevytížitelnost takových ustanovení.¹⁰⁴ Současné znění druhé věty čl. 6 odst. 1 LZPS tedy vzniklo jako kompromis mezi odpůrci UPT a ostatními zákonodárci.

Klíčovou otázkou pro posouzení ústavnosti ZUPT pak je, do jaké míry poskytuje toto kompromisní znění nenarozenému dítěti ochranu či zda je dokonce na jeho základě nebo na základě věty první čl. 6 odst. 1 LZPS nenarozenému dítěti nutné přiznat právo na život, a tedy zakázat UPT.

Proti zahrnutí spojení „*lidský život před narozením*“ dle věty druhé čl. 6 odst. 1 LZPS do pojmu „*každého*“ ve smyslu věty první čl. 6 odst. 1 LZPS, a tedy proti přiznání práva na život nenarozenému dítěti, svědčí jednak samotná existence věty druhé čl. 6 odst. 1 LZPS, která vypovídá o tom, že se zákonodárci zjevně snažili odlišit ochranu nenarozeného dítěte od práva na život „*každého*“ dle věty první, jednak jednoznačné odmítnutí vyšší míry ochrany nenarozených dětí, které představovalo nepřijetí výše zmíněných „pro-life“ znění druhé věty čl. 6 odst. 1 LZPS.

Právo na život není možné nenarozenému dítěti přiznat ani samostatně na základě věty druhé čl. 6 odst. 1 LZPS. Z věty „*lidský život je hoden ochrany již před narozením*“ nevyplývá žádný příkaz, zákaz ani dovolení. Jde tedy spíše o normu morální, z jejíž formulace je zřejmý odlišný stupeň ochrany nenarozeného dítěte od ochrany života člověka narozeného. Materiálně

¹⁰³ HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář*. K čl. 6

¹⁰⁴ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 21

je věta druhá čl. 6 odst. 1 LZPS pouze proklamací či přáním zákonodárců, ze které ústavněprávní zákaz UPT či právní závazek k zakazu UPT nevyplývá. Určuje však, jak by měli v budoucnu zákonodárci při tvorbě, respektive soudy při interpretaci či aplikaci právních předpisů týkajících se otázky ochrany nenarozených dětí ideálně postupovat.¹⁰⁵

Ačkoli byly ZUPT a Prováděcí vyhláška přijaty a vstoupily v účinnost před LZPS, není pochyb, že jistou ochranu nenarozenému dítěti (zejména po 12. týdnu těhotenství) poskytují a plní tedy přání obsažené ve větě druhé čl. 6 odst. 1 LZPS.

Soudy vidí ve větě druhé čl. 6 odst. 1 LZPS pouhé interpretační pravidlo. Ústavní soud (ÚS) např. určil, že *„lze stěží akceptovat, že by v těchto výjimečných situacích (kdy dojde ke konfliktu mezi rodičí ženou a dítětem) mělo dítě v průběhu porodu zůstat zcela bez právní ochrany. Takový závěr by byl v rozporu s čl. 6 odst. 1, podle kterého je lidský život hoděn ochrany již před narozením,“* a dále že *„není nijak problematické konstatovat, že toto právo (rodičí ženy na osobní nedotknutelnost a soukromí dle § 7 odst. 1 LZPS) může být omezeno za účelem ochrany práv dítěte v průběhu porodu, neboť jde, jak bylo právě shledáno, o ústavním pořádkem aprobovaný legitimní zájem.“*¹⁰⁶

4.2. Zákon č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství

4.2.1. Jeho přijetí

Již koncem 60. let bylo odborníky upozorňováno na nedostatky interrupčních komisí spočívající zejména v jejich složení a vystupování.¹⁰⁷ Kritika interrupčních komisí rostla v 70. letech a začátkem 80. let byla potřeba reformy naprosto zjevná.

Psychologové argumentovali výsledkem dlouholeté studie, ze které vyplývalo, že nechtěným dětem není rodiči poskytováno vyhovující sociální zázemí a jejich vývoj je celkově horší než ten dětí chtěných. Došlo tedy k vyvrácení názoru, že i nechtěné dítě začne matka po jeho narození milovat. Na vliv, jaký mají slyšení před interrupčními komisemi na psychiku ženy samotné, bylo také upozorňováno.

Lékaři – gynekologové zase prosazovali rozvolnění tehdejší legislativy z důvodu nového vynálezu, tzv. „regulace menstruace“ či „mini-interrupce“. Ta se v Československu prováděla od roku 1977 a spočívala v odstranění obsahu dělohy vakuovým odsátím. Mini-interrupce byla

¹⁰⁵ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 22-23

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14, publikován pod č. 51/2015 Sb.

¹⁰⁷ SENTA, Radvanová. *Přerušení těhotenství*. s. 93-94

mnohem bezpečnější: Při UPT prováděného kyretáží¹⁰⁸ se komplikace objevovaly ve 20 – 30 % případů, u mini-interrupce v pouze 4,4 %.¹⁰⁹ Mini-interrupce nevyžadovala ani hospitalizaci, ani užití anestetik, mohla být tedy prováděna ambulantně a za přítomnosti menšího počtu zdravotnických pracovníků. Nevýhodou byla nutnost provést ji v prvních 6 – 8 týdnech těhotenství, což zdlouhavý proces povolování UPT interrupčními komisemi často znemožňoval. Gynekologové také prosazovali používání antikoncepce a vývoj jejích nových způsobů. Významnou roli hrál MUDr. Jiří Šrámek, který prosadil dovoz (ze zemí západního bloku) a výrobu kvalitnějších kondomů. Vyvinul také českou verzi nitroděložního tělíska a zasadil se o jeho výrobu. Jako člen Vládní populační komise lobbval u politiků za přijetí nového zákona o UPT.

Právníci považovali zákon č. 68/1986 Sb. za zastaralý, neboť drtivá většina žádostí byla interrupčními komisemi beztak schvalována a část jeho ustanovení byla tedy zbytečná.

Stejně jako v roce 1957, ani za přijetí nového zákona o umělém přerušení těhotenství se nezasadilo žádné feministické hnutí, ba ani právo žen rozhodovat o vlastním těle nebylo jedním z hlavních důvodů reformy. Ve výsledku je však utvrzení reprodukčních práv žen jejím největším přínosem.¹¹⁰

V mezinárodním měřítku bylo Československo poslední ze 3 „socialistických“ zemí (spolu s Maďarskem a Rumunskem), kde doposud nedošlo k liberalizační reformě UPT.¹¹¹

K přijetí zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství došlo 20. 10. 1986, v účinnost vstoupil k začátku roku 1987 a účinný je dodnes. Prováděn je vyhláškou č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky.¹¹²

Současný zákon stojí na mnoha stejných zásadách jako zákon č. 68/1957 Sb. (prioritní ochrana zdraví ženy před zrozením dítěte, UPT není léčebně preventivní péčí...). Oproti minulé úpravě UPT však ZUPT zdůrazňuje nutnost předcházení nechtěnému těhotenství. Dle jedné z jeho zásad „*k předcházení umělému přerušení těhotenství přispívá výchova k plánovanému a odpovědnému rodičovství a bezplatné poskytování antikoncepčních prostředků na lékařské doporučení*“. § 2 a 3 ZUPT pak tuto zásadu rozvádějí, i když ani ony k úplnému prosazení této zásady nikdy nevedly, neboť § 3 ZUPT, stanovící, že „*prostředky k zabránění těhotenství, které*

¹⁰⁸ Seškrábnutí vnitřního povrchu dělohy vedoucí k umělému přerušení těhotenství. VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. s. 548

¹⁰⁹ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 32

¹¹⁰ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 72-78

¹¹¹ BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. s. 32

¹¹² ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 15

jsou na lékařský předpis, jakož i lékařské vyšetření a kontrola s tím související se poskytují ženě bezplatně“ nebyl nikdy a ani současnosti není dodržován.¹¹³

4.2.2. Podmínky UPT

Stejně jako úprava předešlá, i ZUPT rozlišuje mezi UPT ze zdravotních důvodů a UPT na žádost ženy.

Umělé přerušování těhotenství na žádost ženy

Dle § 4 ZUPT se ženě uměle přerušuje těhotenství, jestliže

- a. o to písemně požádá;
- b. těhotenství nepřesahuje 12 týdnů (délku těhotenství určí lékař na zákl. vyšetření. Obecně se za první den těhotenství považuje první den poslední menstruace);
- c. nebrání-li tomu zdravotní důvody.¹¹⁴

Za zdravotní důvody bránící UPT (kontraindikace) se pak považuje zdravotní stav ženy, kterým se podstatně zvyšuje zdravotní riziko spojené s UPT, zejména zánětlivá onemocnění, ale také podstoupení UPT v posledních 6 měsících (od roku 1957 do roku 1973 šlo také o 6 měsíců, poté do roku 1986 o měsíců 12). I v případě provedení UPT v posledním půlroce však lze těhotenství ukončit na žádost, jde-li o ženu, která:

- již dvakrát rodila. Oproti předešlé úpravě tedy nezáleží na to, zda žena děti „má či vychovává“, tedy na tom, zda jsou děti stále živé;
- je starší 35 let. S takt nízkou věkovou hranicí předešlá právní úprava nikdy nepracovala, za důvod hodný zvláštního zřetele byl považován věk ženy nad 40 let, zdravotním důvodem pro UPT pak bylo početí po 45. roce věku ženy;
- je důvodné podezření, že žena otěhotněla v důsledku trestné činnosti. Na rozdíl od předešlé úpravy, která pracovala pouze s otěhotněním v důsledku znásilnění nebo jiného trestného činu (jako s důvodem hodného zvláštního zřetele), současná právní úprava už výslovně vyžaduje pouze důvodné podezření, že k otěhotnění došlo v důsledku trestné činnosti.¹¹⁵

¹¹³ ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušování těhotenství, vč. důvodové zprávy, obecná část*

¹¹⁴ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství. § 4

¹¹⁵ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství.

Umělé přerušování těhotenství ze zdravotních důvodů

Dle § 5 ZUPT bude těhotenství uměle přerušeno, pokud:

- a. s tím žena souhlasí či k tomu dá podnět;
- b. jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný plod.¹¹⁶ Konkrétní nemoci, syndromy a stavy, které jsou zdravotními důvody pro UPT, obsahuje příloha Prováděcí vyhlášky;
- c. (ve většině případů) nepřesahuje-li těhotenství 12 týdnů.¹¹⁷

I po 12 týdnech je možné těhotenství za jistých okolností uměle přerušit, a to pokud:

- a. je ohrožen život ženy nebo je prokázáno těžké poškození plodu nebo že plod je neschopen života – k UPT pak může dojít kdykoli (minulá úprava toto připouštěla pouze v případě ohrožení života ženy¹¹⁸);¹¹⁹
- b. pro to svědčí genetické důvody. V takovém případě lze uměle přerušit těhotenství do jeho 24. týdne.¹²⁰ Tato podmínka je ve své podstatě shodná s tou, kterou obsahovala právní úprava minulá, která ve výjimečných případech umožňovala povolení UPT z genetických důvodů až do konce 26. týdne těhotenství;¹²¹
- c. se jedná o vybraná infekční onemocnění (zarděnky, infekce cytomegalovirem, toxoplasmóza, varicela, AIDS). V takovém případě je možné ve spolupráci s genetickým oddělením uměle přerušit těhotenství až do 24. týdne.¹²² Tato právní úprava navazuje a rozvíjí tu minulou. I za její účinnosti bylo v případě prodělání zarděnek v prvních 12 týdnech těhotenství, ať už vyšetřením prokázáno či dokonce pouze nevyhnutelného, možné uměle ukončit těhotenství do konce jeho 16. týdne.¹²³

¹¹⁶ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství. § 5

¹¹⁷ ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušování těhotenství. § 2

¹¹⁸ ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušování těhotenství. § 3 odst. 2

¹¹⁹ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství. § 2

¹²⁰ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství, § 2 odst. 2

¹²¹ ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušování těhotenství. § 3 odst. 5

¹²² ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství. Příloha 1, 1. interní, písm. g

¹²³ ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušování těhotenství. § 3 odst. 3

4.2.3. Projednání UPT

O UPT žena písemně požádá, respektive k němu v případě UPT ze zdravotních důvodů dá podnět či souhlas.¹²⁴

První věta § 7 ZUPT uvádí, že „žena písemně požádá o umělé přerušení těhotenství ženského lékaře zdravotnického zařízení příslušného podle místa jejího trvalého pobytu nebo místa pracoviště nebo školy.“ Pokud žena i poté, co je lékařem poučena (k čemuž se vyjadřují níže), „na umělém přerušení těhotenství trvá a zjistí-li lékař, že jsou splněny podmínky pro jeho výkon, určí zdravotnické zařízení, kde se výkon provede.“¹²⁵ Lékař, případně okresní nebo krajský odborník pro obor gynekologie a porodnictví, měl pro výkon UPT určit „spádové zdravotnické zařízení ústavní péče. Na přání ženy může určit i jiné zdravotnické zařízení ústavní péče, pokud s tím toto zařízení bude souhlasit.“

Tato ustanovení však již nejsou v praxi aplikovatelná, neboť:

- jsou v rozporu se zásadou svobodné volby zdravotnického zařízení, která je zakotvena v § 28 odst. 3 písm. b) ZZS¹²⁶;
- odkazují na instituty, které český právní řád buď aktuálně nazývá jinak, nebo je již nezná vůbec (okresní nebo krajský odborník pro obor gynekologie a porodnictví, spádové oblasti, zdravotnické zařízení ústavní péče, ženský lékař).

Reálně tak předkládají ženy žádost svému registrujícímu gynekologovi nebo rovnou poskytovateli zdravotních služeb, u kterého chtějí zákrok podstoupit. Tím může být jak zdravotnické zařízení poskytovatele lůžkové péče (před účinností zákona č. 372/2011 Sb. nazývané zdravotnické zařízení ústavní péče), tak zdravotnické zařízení poskytovatele jednodenní péče, nikoli však v zařízení poskytovatele ambulantní péče.¹²⁷

Lékař je povinen ženu řádně poučit. Dle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (NOZ) má „poskytovatel srozumitelně (vysvětlit) ošetřovanému zamýšlené vyšetření i navrhovanou péči o zdraví; po příslušném vyšetření poskytovatel vysvětlí ošetřovanému jeho zdravotní stav a péči o zdraví i při dalším postupu.“¹²⁸ ZZS zase poskytovateli zdravotních služeb ukládá „zajistit, aby byl pacient srozumitelným způsobem v dostatečném rozsahu informován o svém zdravotním stavu a o navrženém individuálním léčebném postupu a všech

¹²⁴ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 5, 7

¹²⁵ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 7

¹²⁶ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 28 odst. 3 písm. b)

¹²⁷ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. s. 465

¹²⁸ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 2638 a násl.

jeho změnách, umožnit pacientovi nebo osobě určené pacientem klást doplňující otázky vztahující se k jeho zdravotnímu stavu a navrhovaným zdravotním službám, které musí být srozumitelně zodpovězeny.“¹²⁹

Konkrétně ZUPT pak stanoví, že je lékař „povinen poučit ženu o možných zdravotních důsledcích umělého přerušení těhotenství i o způsobech používání antikoncepčních metod a prostředků.“¹³⁰ Toto ustanovení mimo jiné také dále rozvíjí obecnou zásadu předcházení UPT výchovou k plánovanému a odpovědnému rodičovství, na níž je ZUPT založen.

Jestliže žena i nadále trvá na UPT, lékař ji vyšetří, určí délku těhotenství a zjistí, zda UPT nebrání zdravotní důvody (kontraindikace). Usoudil-li lékař, že jsou podmínky pro UPT splněny, ženě tento závěr sdělí, následně může dojít k UPT. Svou žádost, případně souhlas s tímto zákrokem může žena vzít do jeho začátku zpět.¹³¹

Na druhou stranu, dojde-li lékař k názoru, že podmínky pro UPT splněny nejsou, žádost ženy zamítne. V takovém případě ZUPT stanoví, že žena může „do tří dnů písemně požádat o přezkoumání jeho závěru okresního odborníka pro obor gynekologie a porodnictví, který tuto žádost přezkoumá nejpozději do dvou dnů od jejího doručení.“ Neshledá-li ani on podmínky za splněné a žena na umělém přerušení stále trvá, „postoupí (okresní odborník pro obor gynekologie a porodnictví) ihned její písemnou žádost k přezkoumání krajskému odborníkovi pro obor gynekologie a porodnictví, který (...) přezkoumá žádost nejpozději do tří dnů od jejího doručení.“ Český právní řád však v současnosti instituty okresního ani krajského odborníka pro obor gynekologie a porodnictví neupravuje, ba ani nezná. Vzhledem k tomu, že ZUPT vylučuje použití správního řádu, není v současné době přezkum zamítnutí žádosti lékařem možný.¹³²

Tento nedostatek je ženami zřejmě obcházen opětovným podáním žádostí, tentokrát však u jiného gynekologa či poskytovatele zdravotních služeb. Zákonost tohoto postupu zakládá § 28 odst. 3 písm. c) ZZS¹³³, který dává pacientovi právo „vyžádat si konzultační služby od jiného poskytovatele, popřípadě zdravotnického pracovníka, než který mu poskytuje zdravotní služby“.¹³⁴

¹²⁹ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 31 a násl.

¹³⁰ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 7

¹³¹ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 4

¹³² ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 8, 9

¹³³ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. s. 471

¹³⁴ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 28 odst. 3 písm. c)

4.2.4. UPT osoby nezletilé

Vedle rozlišování UPT na žádost a UPT ze zdravotních důvodů upravuje ZUPT zvlášť podmínky pro UPT osoby, která doposud nedovršila 16 let, zvlášť UPT osoby starší 16, ale mladší 18 let.

UPT nezletilé mladší 16 let na žádost

V případě ženy mladší 16 let lze uměle přerušit těhotenství podle § 4 ZUPT (na žádost se souhlasem zákonného zástupce, popřípadě toho, jemuž byla svěřena do výchovy (dále jen „zákonný zástupce“).¹³⁵

Hranice 16 let byla stanovena s přihlédnutím k minimálnímu věku pro uzavření manželství s přivolením soudu, která činí (tehdy i v současnosti) 16 let¹³⁶, a rovněž k délce povinné školní docházky, která měla v letech 1984 – 1990 začínat počátkem školního roku, který následoval po dni, kdy dítě dovršilo šestý rok života, a trvat 10 let¹³⁷.¹³⁸

Vzhledem k úpravě souhlasu s UPT žen mladších 16 let zákonitě dochází k případům, kdy se vůle zákonných zástupců a těhotné ženy neshoduje.

Nejprve se zaměřím na situaci, kdy úmysl nezletilé podstoupit (či nepodstoupit) UPT není sdílen jejím zákonným zástupcem. V ZZS je sice stanoveno, že „při poskytování zdravotních služeb nezletilému pacientovi je třeba zjistit jeho názor na poskytnutí zamýšlených zdravotních služeb, jestliže je to přiměřené rozumové a volní vyspělosti jeho věku,“¹³⁹ avšak NOZ výslovně stanoví možnost vzepřít se rozhodnutí svého zákonného zástupce ženě až od jejích 14 let. Od tohoto věku se nezletilá může, odporuje-li vážně UPT, obrátit na soud, bez jehož souhlasu pak nelze interrupci provést. Na druhou stranu, pokud by si žena starší 14, ale mladší 16 let UPT přála, ale zákonný zástupce by k němu souhlas dát odmítal, může být jeho souhlas na návrh ženy nebo osoby jí blízké rovněž nahrazen souhlasem soudu.¹⁴⁰ Vzhledem k úpravě UPT ze zdravotních důvodů je však možné, že i žena mladší 14 let by se mohla domoci podstoupení UPT bez souhlasu svého zákonného zástupce – blíže tuto myšlenku rozebírám níže.

Shodovat se dále nemusí ani vůle jednotlivých zákonných zástupců nezletilé. Obecně platí, že k UPT ženy mladší 16 let stačí souhlas jednoho z jejích rodičů, respektive zákonných

¹³⁵ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 4

¹³⁶ ČSSR. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. § 13

¹³⁷ ČSSR. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon). § 34

¹³⁸ ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy.* K § 6

¹³⁹ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 35 odst. 1

¹⁴⁰ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 100

zástupců. Nedohodnou-li se však rodiče, respektive zákonní zástupci, na tom, zda by mělo být ženě mladší 16 let umožněno podstoupit interrupci, rozhodne na návrh jednoho z nich soud.¹⁴¹

UPT nezletilé starší 16 let na žádost

V případech UPT ženy ve věku 16 a 17 let má být dle § 6 odst. 2 ZUPT (a § 6 odst. 3 Prováděcí vyhlášky) její zákonný zástupce o UPT následně informován, a to neprodleně a buď ústně, či písemně do vlastních rukou.¹⁴² Rozhodnutí nevyžadovat souhlas zákonného zástupce u UPT žen ve věku 16 a 17 let zákonodárci odůvodnili také tím, že „na rozdíl od skupiny žen ve věku do šestnácti let, u nichž počet interrupcí činí ročně cca 220 případů, ukazuje se u této věkové skupiny těhotných žen vzestupný počet podaných žádostí, který činí ročně cca 1950 žádostí. Souhlas rodičů by u této věkové skupiny mohl vést k nežádoucímu odkladu interrupce.“¹⁴³

I z povinnosti zdravotnického zařízení notifikovat zákonného zástupce nezletilé starší 16 let existuje výjimka. Poskytovatel zdravotních služeb totiž může v nezbytném rozsahu zdržet informaci o zdravotním stavu (tedy o provedeném UPT) ženy ve věku 16 a 17 let jejímu zákonnému zástupci v případě podezření, že se zákonný zástupce podílí na zneužívání, týrání nebo ohrožování zdravého vývoje této pacientky, lze-li předpokládat, že poskytnutím této informace by mohlo dojít k ohrožení pacientky.¹⁴⁴

UPT nezletilé ze zdravotních důvodů

Výše uvedené se však týká pouze UPT na žádost. ZUPT v ustanoveních upravujících UPT nezletilých totiž výslovně odkazuje pouze na paragraf upravující UPT na žádost a *a contrario* tak stanoví, že v případě UPT nezletilé ze zdravotních důvodů není souhlas ani vyrozumění zákonného zástupce třeba, respektive že stačí souhlas nezletilé.¹⁴⁵ Tento závěr potvrzuje i důvodová zpráva k ZUPT, ve které je uvedeno, že „ani souhlas, ani vyrozumění rodičů podle tohoto zákona není nutné, jde-li o důvody zdravotní. V takových případech provede zdravotnické zařízení umělé přerušení těhotenství jako jiný indikovaný zdravotní výkon.“¹⁴⁶ Původní vládní návrh ZUPT navíc sice obsahoval ustanovení § 5 odst. 2, které by omezovalo přístup k UPT ze zdravotních důvodů, avšak ne ženám nezletilým, ale ženám duševně

¹⁴¹ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 876 odst. 3, § 877

¹⁴² ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 6 odst. 3

¹⁴³ ÚŘAD VLÁDY. Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy [online] K § 6

¹⁴⁴ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 32 odst. 3

¹⁴⁵ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 6

¹⁴⁶ ÚŘAD VLÁDY. Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy [online] K § 6

nemocným.¹⁴⁷ Pokud by zákonodárci plánovali omezit přístup k UPT ze zdravotních důvodů i ženám nezletilým, jistě by tak muselo ze znění ZUPT (či alespoň důvodové zprávy k němu) vyplývat – toto by bylo ostatně možné pouhým vložením „a 5“ do § 6 ZUPT.

Prováděcí vyhláška však situaci lehce komplikuje, protože uvádí, že „*souhlas zákonného zástupce se vyžádá též k umělému přerušení těhotenství této ženy (mladší 16 let) ze zdravotních důvodů.*“¹⁴⁸ K vydání Prováděcí vyhlášky bylo MS ČSR zmocněno § 12 ZUPT, který stanoví, že „*ministerstvo zdravotnictví České socialistické republiky vydá obecně závazný právní předpis, jímž podrobněji upraví podmínky pro umělé přerušení těhotenství, postup při projednávání umělého přerušení těhotenství a výši příplatku a podmínky jeho placení.*“ Vyhláška však v tomto případě zcela zjevně překračuje meze zákonného zmocnění obsaženého v § 12 ZUPT, neboť podmínky UPT neupravuje podrobněji, nýbrž další podmínku přidává a stanoví tedy novou povinnost, která není v ZUPT ani v nejmenším zmíněna a *a contrario* je její existence dle § 6 odst. 1 i 2 ZUPT vyloučena. Dle mého názoru je tedy nepravděpodobné, že by soud v případě sporu rozhodoval na základě řečeného ustanovení Prováděcí vyhlášky a nikoli zákona.

Existence zákona odporujícího ustanovení Prováděcí vyhlášky však není jediná skutečnost, která situaci komplikuje, protože jedním ze zdravotních důvodů pro UPT je dle příloha Prováděcí vyhlášky „*početí do dokonání 15. věku života*“.¹⁴⁹ Ženě, které počala do dovršení svých 15 let, by tak mělo být na zákl. ustanovení ZUPT těhotenství uměle přerušeno ze zdravotního důvodu, a tedy (dle zákona) bez nutnosti souhlasu zákonného zástupce.

Pokud bychom tedy předpokládali, že má rok zhruba 52 týdnů a na žádost ženy lze těhotenství přerušit až do konce 12. týdne těhotenství, byl by souhlas zákonného zástupce nezletilé s umělým ukončením těhotenství nutný pouze, došlo-li by k početí v období 1. – 40. týdne 15. roku jejího života, neboť:

- v případě početí dřívějšího by se jednalo o UPT ze zdravotního důvodu (početí do dokonání 15. roku věku dle bodu 9. přílohy k Prováděcí

¹⁴⁷ „*Jestliže žena pro zjištěnou duševní poruchu není schopna posoudit dosah umělého přerušení těhotenství a nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, je zdravotnické zařízení oprávněno přerušit těhotenství podle odstavce 1*“.
ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy* [online] § 5 odst. 2

¹⁴⁸ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 5 odst. 1

¹⁴⁹ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, Příloha 1, 13. gynekologické a porodnické

vyhláše), ke kterému není (dle zákona) nutný souhlas zákonného zástupce pacientky;

- v případě početí pozdějšího by mohlo být UPT provedeno na žádost ženy v době, kdy již dovršila 16 let, a tedy bez nutnosti souhlasu zákonného zástupce.

Z praktického hlediska je však ochota lékařů provádět UPT dívkám mladším 16 a zejména mladším 15 let (vzhledem k § 187 odst. 1 TZ¹⁵⁰) bez souhlasu jejich zákonného zástupce, a to i ze zdravotních důvodů, nepravděpodobná. Jak ukazuje přístup České lékařské komory a řady zdravotních zařízení a lékařů k UPT příslušnic jiných členských států EU, lékaři se vzhledem k nejasné a zastaralé úpravě UPT zdráhají přiklonit k liberálnějšímu výkladu ZUPT. V případě, že by poté soudy shledaly tento výklad chybným, by se totiž vystavovali hrozbě trestního stíhání. Například v roce 2018 byl kvůli chybné interpretaci § 7 ZUPT a § 6 Prováděcí vyhlášky odsouzen lékař za přečin nedovoleného přerušování těhotenství se souhlasem těhotné ženy podle § 160 odst. 1 TZ, neboť uměle přerušil těhotenství pacientky na její žádost ve své soukromé gynekologicko-porodnické ambulanci, a nikoli v zařízení ústavní či jednodenní péče v souladu s Prováděcí vyhláškou.¹⁵¹

Lékaři uměle přerušující těhotenství nezletilé mladší 16 let ze zdravotních důvodů by se dle mého v zájmu vlastní ochrany před potenciálním trestním stíháním pravděpodobně rozhodli řídit Prováděcí vyhláškou (bez ohledu na její potenciální překročení mezí zákonného zmocnění dle § 12 ZUPT), případně by se zároveň dovolávali obecné úpravy souhlasu zákonného zástupce se zásahem do integrity nezletilého dle § 35 ZZS,¹⁵² respektive § 95 NOZ.¹⁵³

Výše zmíněná ustanovení NOZ a ZZS společně stanoví 3 podmínky, jejichž splnění umožňuje provedení zákroku na těle nezletilého na základě pouze jeho souhlasu: musí jít o

- a. záležitost obvyklou;
- b. o jejímž provedení může nezletilý vzhledem ke své volní a rozumové vyspělosti rozhodovat, přičemž;
- c. daný zákrok nezanechává trvalé nebo závažné následky.

¹⁵⁰ Kdo vykoná soulož s dítětem mladším patnácti let nebo kdo je jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok až osm let. ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, § 187 odst. 1

¹⁵¹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 193/21 ze dne 16. 2. 2021

¹⁵² Pro vyslovení souhlasu s poskytnutím zdravotních služeb nezletilému pacientovi se použijí právní předpisy upravující svéprávnost fyzických osob s tím, že nezletilému pacientovi lze zamýšlené zdravotní služby poskytnout na základě jeho souhlasu, jestliže je provedení takového úkonu přiměřené jeho rozumové a volní vyspělosti odpovídající jeho věku.

¹⁵³ Nezletilý, který není plně svéprávný, může v obvyklých záležitostech udělit souhlas k zákroku na svém těle také sám, je-li to přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilých jeho věku a jedná-li se o zákrok nezanechávající trvalé nebo závažné následky

UPT se samozřejmě nedá považovat ani za „obvyklou záležitost“, ani za zákrok, který „nezanechává trvalé následky“. Souhlas zákonného zástupce s UPT nezletilé by tedy byl dle těchto ustanovení nepochybně zapotřebí. Bezvýhradní užití těchto ustanovení ve vztahu k UPT ze zdravotních důvodů by však vedlo k podmínění souhlasem zákonného zástupce UPT nejen ženy mladší 16 let, ale i nezletilé starší 16 let, což by bylo zjevně v rozporu s § 6 odst. 1 ZUPT (a příslušnými ustanoveními Prováděcí vyhlášky), jeho účelem a původním záměrem zákonodárců. Chápu však, že někteří lékaři si budou svou právní ochranou jistější, rozhodnou-li se řídit zákonnými ustanoveními, nikoli pouhou (co do dodržování mezí zákonného zmocnění pochybnou) vyhláškou MZ.

V blízké době se zřejmě nedočkáme ani soudního výkladu příslušných ustanovení ZUPT a Prováděcí vyhlášky, neboť např. v roce 2020 bylo v celé České republice provedeno pouze 100 umělých přerušení těhotenství žen mladších 16 let, z nichž pouze 16 bylo provedeno ze zdravotních důvodů.¹⁵⁴

Každopádně souhlas zákonného zástupce by určitě nebyl nutný za situace, kdy souhlas zákonného zástupce s UPT nejde získat bez zbytečného odkladu (tedy také tehdy, když ho udělit odmítá), UPT ale v tu chvíli představuje neodkladnou péči (je tedy nezbytné k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví ženy) nebo péči akutní. V takovém případě rozhodne o provedení zákroku ošetřující zdravotnický pracovník, případně zdravotní službu poskytne na základě souhlasu nezletilé, pokud by to umožňovala její rozumová a volní vyspělost.¹⁵⁵

Na závěr této kapitoly už pouze zmíním, že i pokud by nebyl souhlas zákonného zástupce třeba, ZZS umožňuje (nikoli ukládá) ošetřujícímu zdravotnickému pracovníkovi podat zákonnému zástupci informaci o provedeném umělém ukončení těhotenství nebo zdravotním stavu pacientky.¹⁵⁶ Vzhledem k tomu, že ani ZUPT, ani ZZS to však poskytovateli zdravotních služeb přímo nepřikazuje, dá se předpokládat (a není v rozporu se zákonem), že, pokud by byla pacientka výslovně proti, poskytovatel zdravotních služeb by zákonného zástupce o UPT ze zdravotních důvodů neinformoval.

4.2.5. UPT osoby s omezenou svéprávností, duševně nemocné

Schválené znění ZUPT se od původního vládního návrhu ze dne 4. 3. 1986 mírně lišilo. § 5 odst. 2 ZUPT měl dle vládního návrhu znít následovně: „*Jestliže žena pro zjištěnou duševní poruchu není schopna posoudit dosah umělého přerušení těhotenství a nemá zákonného*

¹⁵⁴ ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Potravy 2020*. s. 148

¹⁵⁵ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 35 odst. 3

¹⁵⁶ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 35 odst. 2

*zástupce nebo opatrovníka, je zdravotnické zařízení oprávněno přerušit těhotenství podle odstavce 1*¹⁵⁷.“ Nebyla-li tedy duševně nemocná žena zbavena svéprávnosti a neměla-li tedy zákonného zástupce, případně opatrovníka, mělo zdravotnické zařízení samo rozhodnout o přerušení těhotenství se zřetelem k povaze těhotenství. Způsob zjištění duševní poruchy ženy měl upravovat jiný právní předpis.¹⁵⁸ Vzhledem k odkazu na § 5 odst. 1 ZUPT by však toto ustanovení platilo pouze v případě UPT ze zdravotních důvodů.

Toto ustanovení ani jiné, které by upravovalo UPT žen duševně nemocných či zbavených způsobilosti k právním úkonům (dnes osob s omezenou svéprávností), ZUPT však neobsahuje. Těhotenství žen duševně nemocných, avšak neomezených na svéprávnosti, je tak možné uměle přerušit za stejných podmínek, jako těhotenství žen duševně zdravých, případně, brání-li ženě v udělení souhlasu její duševní nemoc, může za ni souhlas udělit člen její domácnosti, kterého schválil soud.¹⁵⁹

UPT žen s omezenou svéprávností je prováděno v souladu s ustanoveními obecnějších právních předpisů. Po přijetí ZUPT jimi byly zákon č. 40/1964 Sb., (starý) občanský zákoník a zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu. Dnes se řídí právní úpravou jednání za osoby s omezenou svéprávností v NOZ a dle úpravy svobodného a informovaného souhlasu v ZZS.

Schopnost ženy s omezenou svéprávností svou situaci vnímat, zvážit a o svém těhotenství rozhodnout musí být posuzována v každém individuálním případě. Při posuzování se však vychází primárně z rozhodnutí soudu, kterým k omezení svéprávnosti došlo, a z toho, zda je žena omezena na svéprávnosti i ve vztahu k zásahům do integrity.¹⁶⁰

I pokud je shledáno, že toho žena není schopná, musí být zjištěn a zohledněn její názor na UPT, jestliže je to přiměřené její rozumové a volní vyspělosti.¹⁶¹ Souhlas k UPT pak dává její opatrovník. Je-li ale jeho vůle v rozporu s vůlí těhotné ženy s omezenou svéprávností, může se žena či opatrovník obrátit na soud, který následně souhlas s UPT udělí či odepře.¹⁶²

Pouze v případě, kdy je žena s omezenou svéprávností zcela neschopná úsudku, musí poskytovatel zdravotních služeb k UPT vyžadovat, vedle souhlasu opatrovníka, také přivolení soudu.¹⁶³

¹⁵⁷ Ženě lze uměle přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů s jejím souhlasem nebo z jejího podnětu, jestliže je ohrožen její život nebo zdraví nebo zdravý vývoj plodu nebo jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu.

¹⁵⁸ ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy.* K § 5

¹⁵⁹ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 876 odst. 3, § 49 a násl.

¹⁶⁰ ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo.* s. 469

¹⁶¹ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 35 odst. 1, 4

¹⁶² ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 876 odst. 3, § 100

¹⁶³ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. § 101

Nelze-li však získat souhlas opatrovníka (popř. soudu dle § 101 NOZ) bez zbytečného odkladu v případě, kdy UPT představuje péči neodkladnou (tedy péči nezbytnou k záchraně života nebo zamezení vážného poškození zdraví) nebo akutní, rozhodne o UPT ošetřující zdravotnický pracovník.¹⁶⁴

Na rozdíl od UPT žen nezletilých nedochází k rozlišení případů, kdy je UPT provedena na žádost ženy a kdy ze zdravotních důvodů, výše uvedené tedy platí pro UPT jak na žádost, tak ze zdravotních důvodů.

4.2.6. UPT osob jiné státní příslušnosti

UPT cizinek ze zdravotních důvodů není ZUPT ani jiným právním předpisem speciálně upraveno. Postupovat se tedy bude stejně jako při UPT státních příslušnic ČR ze zdravotních důvodů. Zbytek této kapitoly a všechna níže uvedená omezení se tedy týkají pouze UPT cizinek na žádost dle § 4 ZUPT.

Podle § 10 ZUPT se UPT na žádost neprovede cizinkám, které se v České socialistické republice (nyní v České republice) zdržují pouze přechodně.¹⁶⁵ UPT cizinkám tedy lze provést v případě, že se na území České republiky zdržují na základě povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu.

Dle Prováděcí vyhlášky se pak za pobyt nikoli přechodný považuje také

- pobyt cizinek, které pracují v orgánech a organizacích se sídlem v České socialistické republice;
- pobyt členek rodin pracovníků těchto orgánů a organizací;
- pobyt studujících;
- pobyt jiných cizinek, které mají povolení k pobytu pro cizince podle zvláštních předpisů, popřípadě mezistátních dohod.¹⁶⁶

Tato ustanovení je však nutné chápat v kontextu členství České republiky v EU, s nímž ZUPT nepočítal. Od 1. 5. 2004 je tak třeba odlišovat pacientky – občanky zemí, které jsou členy EU, od pacientek – občanek třetích zemí.

¹⁶⁴ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 35 odst. 3

¹⁶⁵ ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. §10

¹⁶⁶ ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. § 10

Dle rozhodnutí Soudního dvoru EU je UPT službou ve smyslu čl. 56¹⁶⁷ a násl. Smlouvy o fungování EU (SFEU),¹⁶⁸ z něž vychází zásada volného pohybu služeb v rámci EU. Dále čl. 18 SFEU zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti.¹⁶⁹

SFEU je primárním právem EU, má tedy aplikační přednost před právem vnitrostátním.¹⁷⁰ Jak čl. 18 SFEU, tak čl. 56 SFEU jsou navíc přímo účinné ve všech členských státech EU, aniž by bylo třeba prováděcích předpisů.¹⁷¹ Použití § 10 ZUPT, respektive navazujícího ustanovení Provděcí vyhlášky, je tedy ve vztahu k ženám z jiných členských států EU vyloučeno. Těhotenství jim mohou být na žádost uměle přerušena za stejných podmínek, jako občankám České republiky.

Od SFEU odvozuje možnost uměle přerušit těhotenství občankám jiných členských států EU také MZ. Její § 21 odst. 1 totiž stanoví, že „každý občan Unie má právo svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států s výhradou omezení a podmínek stanovených ve Smlouvách a v opatřeních přijatých k jejich provedení,“ MZ tedy považuje SFEU za mezinárodní dohodu, která obsahuje povolení k pobytu pro cizince ve smyslu § 10 Provděcí vyhlášky. MZ odkazuje také na čl. 4 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči, který stanoví, že „na pacienty z jiných členských států se vztahuje zásada zákazu diskriminace z důvodu státní příslušnosti“.¹⁷²

K tomu, zda by se mělo obdobně přistupovat k občankám třetích zemí, které se zdržují na základě povolení k trvalému nebo dlouhodobému pobytu (či jeho ekvivalentu) v nikoli České republice, ale v jiném členském státě EU, se žádný právní předpis ani MZ nevyjadřuje, respektive ho na rozdíl od UPT občanek jiných členských států EU výslovně nepřipouští.

Nutno podotknout, že Česká lékařská komora názor MZ, s nímž se ztotožňuje i Veřejný ochránce práv¹⁷³, nesdílí, a dlouhodobě lékařům doporučuje, „aby se k interrupčním výkonům u cizinek přistupovalo přesně podle současného znění zákona a jeho prováděcí vyhlášky“ a to, „zejména v případě tzv. potratové turistiky, byť ze zemí Evropské unie.“ Česká lékařská komora

¹⁶⁷ EU. Smlouva o fungování EU. §56: Podle následujících ustanovení jsou zakázána omezení volného pohybu služeb uvnitř Unie pro státní příslušníky členských států, kteří jsou usazeni v jiném členském státě, než se nachází příjemce služeb.

¹⁶⁸ Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 4. 10. 1991, The Society for Protection of Unborn Children Ireland Ltd. V. Stephen Grogan and Others, C-159/90, ECLI:EU:C:1991:378

¹⁶⁹ EU. Smlouva o fungování EU. § 18: V rámci použití Smluv, aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoli diskriminace na základě státní příslušnosti.

¹⁷⁰ Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 15. 7. 1964, Flaminio Costa v E.N.E.L., C-6/64, ECLI:EU:C:1964:66.

¹⁷¹ Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 5. 2. 1963, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration, C-26/62, ECLI:EU:C:1963:1.

¹⁷² POLICAR, Radek. *Proč je provedení umělého přerušení těhotenství občance Evropské unie v souladu s právním řádem platným na území České republiky?*

¹⁷³ KŘEČEK, Stanislav. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Doporučení (diskriminace). *Evidence stanovisek ombudsmana.*

lékaře také varuje, že, přeruší-li uměle těhotenství cizinky v rozporu s uvedenými ustanoveními ZUPT a Prováděcí vyhlášky, mohli by být trestně stíháni za trestný čin nedovoleného přerušeni těhotenství se souhlasem těhotné ženy dle § 160 TZ.¹⁷⁴

V případě občanek třetích států je nutné § 10 ZUPT a § 10 Prováděcí vyhlášky respektovat. Nejsou-li podmínky v nich vymezené splněny, nelze občance třetí země v České republice těhotenství uměle přerušit na žádost.

4.3. Výhrada svědomí v zákoně č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách

Vzhledem ke specialitě ZUPT se ZZS užije pouze v otázkách, které ZUPT neupravuje. Vedle obecných pravidel poskytování zdravotní péče se toto ve vztahu k UPT týká zejména § 50 odst. 2 ZZS, který upravuje výhradu svědomí: „*Zdravotnický pracovník může odmítnout poskytnutí zdravotních služeb pacientovi v případě, že by jejich poskytnutí odporovalo jeho svědomí nebo náboženskému vyznání.*“ Zdravotnický pracovník musí o své výhradě svědomí neprodleně informovat poskytovatele zdravotních služeb. Ten následně zajistí pacientovi jiného zdravotnického pracovníka a není-li to možné, zajistí mu jiného poskytovatele, pokud to pacient neodmítne.¹⁷⁵ Poskytnutí zdravotní služby, včetně jejich místní a časové dostupnosti, je svým pojištěncům navíc povinna zajistit i jejich zdravotní pojišťovna.¹⁷⁶

Výhrada svědomí se nejčastěji uplatňuje právě ve vztahu k UPT.¹⁷⁷ Nelze ji však uplatnit, pokud by odmítnutím poskytnutí zdravotní služby – UPT – došlo k ohrožení života pacienta nebo k vážnému ohrožení jeho zdraví, pokud poskytovatel není schopen zajistit poskytnutí zdravotních služeb – provedení UPT – jiným zdravotnickým pracovníkem.¹⁷⁸

4.4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Těhotenství a počínající lidský život jsou TZ chráněny poměrně komplexně. Trestné činy proti těhotenství ženy, jimiž jsou chráněny počínající lidský život a zdraví těhotné ženy, jsou upraveny v díle 4 hlavy I (trestné činy proti životu a zdraví) zvláštní části TZ, což představuje oproti předešlé právní úpravě výrazný hodnotový posun. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon totiž řadil trestné činy proti těhotenství až do hlavy sedmé (trestné činy proti životu a zdraví) zvláštní části, tedy z hlediska významu chráněných zájmů např. až za trestné činy proti

¹⁷⁴ MACH, Jan. Interrupce cizinek – ano, či ne?

¹⁷⁵ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 50

¹⁷⁶ ČR. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. § 46

¹⁷⁷ MACH, Jan, Aleš BURIÁNEK, Dagmar ZÁLESKÁ, Barbora STEINLAUF a Aneta STIERANKOVÁ. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon o specifických zdravotních službách. Praktický komentář.* s. 240

¹⁷⁸ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). § 50

republiky, cizímu státu nebo mezinárodní organizaci, trestným činům hospodářským, trestným činům proti pořádku ve věcech veřejných nebo trestným činům hrubě narušujícími občanské soužití.¹⁷⁹

Pro účely TZ se těhotenstvím rozumí stav počínající nidací (uhnížděním oplodněného vajíčka v děložní sliznici matky) a končící začátkem porodu, tedy do okamžiku, kdy tělíčko novorozence začíná být vybavováno z těla matky.¹⁸⁰ Po počátku porodu by bylo úmyslné usmrcení rodičího se či narozeného člověka považováno za trestný čin vraždy dle § 140 TZ, trestný čin zabití dle § 141 TZ nebo trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 TZ.¹⁸¹

K uzákonění interrupcí provedených po a za splnění zákonem stanovených podmínek a ke kriminalizaci těch ostatních, respektive k přísnosti trestů za tyto trestné činy, stanovila důvodová zpráva následující: *„Podle převládajícího názoru (...) nelze potraty vymýtit ani nejpřísnějšími tresty, neboť taková trestní politika uplatňovaná v minulosti způsobila větší zlo, než je to, jemuž měla zabránit. Čím přísnější jsou trestní sazby, kterými zákon za provedení potratu hrozí, tím jsou zpravidla dražší nelegálně odborně provedené potraty, a proto se ženy uchylují k pokoutním anděličkářům nebo se snaží „pomoci si samy“, a mnohdy na to doplácí svým životem nebo těžkým poškozením zdraví.“*¹⁸² Ustanovení § 159 – § 163 TZ tedy mají přispět nejen k vymýcení nelegálních interrupcí a jejich trestání, ale také k jejich bezpečnosti a odbornému provedení.

Zajímavostí je, že trestné činy proti těhotenství ženy mohou být spáchány i právníckými osobami.¹⁸³

K trestným činům proti těhotenství dochází dle policejních statistik výjimečně – např. v roce 2022 nedošlo dle Policie ČR k žádnému. V posledních cca pěti letech (od počátku roku 2019) policie ČR nezaznamenala jediný případ nedovoleného přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy. V souvislosti s nedovoleným přerušováním těhotenství se souhlasem těhotné ženy došlo ve stejném období k zahájení dvou trestních řízení, a to v březnu 2019 a v červenci 2020. Pouze dřívější z těchto skutků označuje Policie ČR za „objasněný“. Nejčastěji páchanými trestnými činy proti těhotenství jsou ty nejméně závažné, tedy svádění těhotné ženy či pomoc těhotné ženě k umělému přerušování těhotenství.¹⁸⁴ Od počátku roku 2019

¹⁷⁹ ČSSR. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. s. 465.

¹⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 159

¹⁸¹ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: Komentář*. K § 159

¹⁸² ÚŘAD VLÁDY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník*. K § 159 - 162

¹⁸³ ČR. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. § 7

¹⁸⁴ Policie ČR ve svých statistikách tyto dva trestné činy nerozlišuje.

byly v souvislosti s těmito trestnými činy zahájena čtyři trestní řízení, a to v srpnu 2018, červnu 2021 a v březnu a dubnu 2023.¹⁸⁵

4.4.1. Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159)

V § 159 TZ je upraven trestný čin Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, nejzávažnější z trestných činů proti těhotenství. Za jeho spáchání stanoví TZ trest odnětí svobody na 2 až 8 let. Pokud se ho však pachatel dopustí na ženě mladší osmnácti let, spáchá ho za použití násilí, pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné těžké újmy, zneužívaje tísně nebo závislosti těhotné ženy, opětovně nebo způsobí-li jí těžkou újmu na zdraví, bude odsouzen k trestu odnětí svobody na tři léta až deset let. Dalšími okolnostmi podmiňujícími použití vyšší trestní sazby je způsobení těžké újmy na zdraví nejméně dvou osob a způsobení smrti, respektive smrti dvou a více osob. Dle základní skutkové podstaty se tedy jedná o zločin, dle skutkových podstat kvalifikovaných dokonce o zločin zvlášť závažný, jehož příprava je trestná.¹⁸⁶

Objektivní stránkou je jednání směřující k usmrcení lidského plodu, ale pouze má-li povahu UPT. Na užitých prostředcích ani na stupni odbornosti, se kterou je těhotenství ukončeno, nezáleží. Za jednání mající povahu UPT však nelze považovat pouhé násilí vůči tělu těhotné ženy, které má potrat vyvolat či usmrtit plod. V takovém případě by šlo o těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. g TZ).

Bez souhlasu těhotné ženy by pachatel jednal jak v případě, že žena vyjádří svůj nesouhlas, tak v případě, kdy se nevyjádří vůbec. Těhotná žena může samozřejmě svůj souhlas odvolat. Pokud by se tak ale stalo až v průběhu zákroku, musely by být zhodnoceny konkrétní okolnosti dané situace, zejména potenciální vliv ukončení zákroku na životaschopnost plodu a na zdraví či dokonce život ženy. Beztrestným by nebylo jednání v krajní nouzi, např. je-li nutné zákrok provést a žena není s to (je v bezvědomí apod.) souhlas s ním poskytnout.

Výše popsané jednání pachatele musí být úmyslné, přičemž tento úmysl musí směřovat k UPT.

Předmětem útoku musí být živý lidský plod. Dojde-li v tomto ohledu k omylu pachatele a plod již živý není nebo žena dokonce vůbec těhotná není, bude se jednat o nezpůsobilý pokus trestný dle § 21 odst. 1 TZ. Odstranění již odumřelého plodu není, je-li provedeno lege artis, trestné.¹⁸⁷

¹⁸⁵ POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2019 -2023.

¹⁸⁶ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 159

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 159

4.4.2. Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy (§ 160)

§ 160 TZ upravuje trestný čin Nedovolené přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy. Kdo se souhlasem těhotné ženy uměle přeruší její těhotenství jinak než způsobem přípustným podle ZUPT, má být potrestán odnětím svobody na 1 až 5 let. Jde tedy pouze o přečin. Zločinem pak bude, pokud pachatel spáchá tento trestný čin na ženě mladší osmnácti let, získá jeho spácháním pro sebe nebo pro jiného značný prospěch, páchá ho soustavně nebo způsobí-li jím těžkou újmu na zdraví, neboť za takový čin TZ stanoví trest odnětí svobody na 2 až 8 let. Způsobí-li pachatel svým činem těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt, bude odsouzen k 3 až 10 letům odnětí svobody, respektive způsobí-li smrt dvou a více osob k 5 až 12. Jde pak tedy o zvláště závažný zločin, jehož příprava je trestná.¹⁸⁸

Objektivní stránka spočívá v UPT jinak než způsobem přípustným podle ZUPT, avšak se souhlasem těhotné ženy. Tento souhlas může žena udělit písemně, ústně, ale i konkludentně. Pokud pachatel souhlas těhotné ženy mylně předpokládal, jednalo by se o omyl skutkový dle § 18 odst. 2 TZ a pachatel by byl potrestán za trestný čin nedovolené přerušení se souhlasem těhotné ženy, tedy za trestný čin mírnější než trestný čin nedovolené přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy.

Osoba, která v pachateli vyvolá rozhodnutí se souhlasem těhotné ženy uměle její těhotenství přerušit jinak než způsobem přípustným podle ZUPT nebo mu k tomu pomůže, bude trestně odpovědná dle § 24 TZ jako účastník na trestném činu nedovoleného přerušení těhotenství se souhlasem těhotné ženy, pokud se přímý pachatel o tento čin alespoň pokusí. Vzbudí-li však v jiném rozhodnutí těhotenství uměle přerušit jinak než způsobem přípustným podle ZUPT nebo mu k tomu pomůže sama těhotná žena, nebude za takové jednání dle § 163 TZ trestně odpovědná.

Pachatel musí jednat úmyslně, přičemž úmysl musí směřovat jak k způsobení UPT se souhlasem ženy, tak k nezákonnému způsobu provedení tohoto zákroku.¹⁸⁹

4.4.3. Pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství (§ 161)

Skutková podstata obsažená v § 227 trestního zákona z roku 1961, tedy pomoc a svádění k nedovolenému umělému přerušení těhotenství¹⁹⁰, je v TZ rozdělena na dvě základní skutkové podstaty.

Pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství je upravena § 161 TZ. Ten stanoví, že kdo těhotné ženě pomáhá k tomu, aby své těhotenství sama uměle přerušila, nebo jiného

¹⁸⁸ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 160

¹⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 160

¹⁹⁰ ČSSR. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. § 227

požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle ZUPT, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Dopustí-li se pachatel tohoto činu na ženě mladší 18 let, nebo pokud jím přispěje k těžké újmě na zdraví, měl by být potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 5 let. Na 1 rok až 6 let bude pachatel potrestán, přispěje-li svým činem k smrti těhotné ženy.¹⁹¹

Trestným je dle tohoto ustanovení jednání pachatele spočívající v pomáhání těhotné ženě k tomu, aby své těhotenství buď sama uměle přerušila nebo aby jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle ZUPT. Pomoc může být jak psychická (např. rada, utvrzování v přesvědčení těhotenství ukončit), tak fyzická (např. poskytnutí nástrojů nebo dodání léků či jiných prostředků k ukončení těhotenství, zabezpečení místa nebo lékaře či jiné osoby k provedení UPT). Nevyužije-li těhotná žena nabízenou nebo poskytnutou pomoc nebo ji výslovně odmítne, půjde o pokus o trestný čin pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství.¹⁹²

Materiálně je pachatel pomocníkem, ale pomoc je v tomto případě povýšena na pachatelství, neboť těhotná žena se sama trestného činu nedopouští, a proto by nebylo možné tuto aktivitu postihnout jako účastenství dle § 24 TZ.¹⁹³ Jednat musí pachatel úmyslně, přičemž tento úmysl musí směřovat k pomoci těhotné ženě s nelegálním UPT. Pokud se osoba mylně domnívá, že ženě pomáhá k UPT dle ZUPT, nedopustí se dle § 18 odst. 1 TZ trestného činu pomoci těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství.¹⁹⁴

4.4.4. Svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství (§ 162)

I v případě tohoto trestného činu musela být forma účastenství – návod – z důvodu beztrestnosti ženy dle § 163 TZ povýšena na pachatelství.¹⁹⁵

Kdo svádí těhotnou ženu k tomu, aby své těhotenství sama uměle přerušila, nebo jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle ZUPT, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Sazba je tedy o rok vyšší než u pomoci těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství, jedná se tedy o trestný čin závažnější. Spáchá-li pachatel tento čin vůči ženě mladší osmnácti let, zneužívaje tísně nebo závislosti těhotné ženy nebo přispěje-li jím k těžké újmě na zdraví, má být odsouzen

¹⁹¹ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 161

¹⁹² ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 161

¹⁹³ ÚŘAD VLÁDY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník*. K § 161

¹⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 161

¹⁹⁵ ÚŘAD VLÁDY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník* [online]. 2007. K § 162

k 6 měsícům až 5 letem trestu odnětí svobody. Přispěje-li dokonce ke smrti těhotné ženy, činí sazba 1 rok až 6 let odnětí svobody.¹⁹⁶

Trestné je tedy jednání pachatele spočívající ve svádění – v návodu – konkrétní těhotné ženy nebo několika konkrétních těhotných žen k tomu, aby si své těhotenství sama uměle přerušila nebo aby jiného požádala nebo jinému dovolila, aby jí bylo těhotenství uměle přerušeno jinak než způsobem přípustným podle ZUPT. Pro trestnost pachatele není rozhodné, zda se žena pro nelegální UPT nakonec rozhodne či nikoli. Svádění může spočívat např. v přesvědčování, vyzdvihování výhod nelegálního UPT, poskytnutí peněz na jeho provedení. Pokud by však pachatel těhotnou ženu do UPT nutil násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy, šlo by již o trestný čin vydírání dle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. e) TZ. Vedlo-li by pak takové jednání pachatele k těžké újmě na zdraví spočívající ve vyvolání potratu nebo usmrcení plodu dle § 122 odst. 2 písm. g) TZ, dopustil by se pachatel zvlášť závažného zločinu vydírání dle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. e), odst. 3 písm. a) TZ, za který TZ stanoví trest odnětí svobody na pět až dvanáct let.¹⁹⁷

4.4.5. Beztrestnost těhotné ženy (§ 163)

TZ stejně jako zákon č. 68/1957 Sb. od roku 1957 a následně trestní zákon z roku 1961 stanoví, že „*těhotná žena, která své těhotenství sama uměle přeruší nebo o to jiného požádá nebo mu to dovolí, není pro takový čin trestná, a to ani podle ustanovení o návodci a pomocnících.*“¹⁹⁸ Toto ustanovení je projevem obecné právní zásady, že nemůže být trestná osoba, k jejíž ochraně je příslušné trestněprávní ustanovení určeno.¹⁹⁹

4.4.6. Další trestné činy

Jak už bylo výše nastíněno, ne každé jednání zapříčiňující potrat nebo usmrcení plodu lze považovat za UPT. Jednání směřující k usmrcení lidského plodu, které nemá povahu umělého přerušení těhotenství (např. pouhé násilí vůči tělu těhotné ženy, které vyvolá potrat či usmrtí plod) tedy nebude moci být kvalifikováno jako trestný čin nedovoleného přerušení těhotenství bez souhlasu těhotné ženy, respektive se souhlasem těhotné ženy dle § 159 nebo § 160 TZ.

Dle § 122 odst. 2 písm. g) TZ bude však vyvolání potratu nebo usmrcení plodu těžkou újrou na zdraví.²⁰⁰ Vyvoláním potratu se rozumí jakékoli jednání, které má za následek přerušení těhotenství dříve, než dojde k porodu, v důsledku čehož dojde k vypuzení plodu z těla

¹⁹⁶ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. s. 354.

¹⁹⁷ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář.* K § 162

¹⁹⁸ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 163

¹⁹⁹ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: Komentář.* K § 163

²⁰⁰ ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 122

těhotné ženy. Usmrcením plodu je na druhou stranu každé jednání, jehož následkem je smrt dosud živého plodu, aniž současně dojde k jeho vypuzení.²⁰¹

S ohledem na další skutečnosti bude tedy jednání způsobující vyvolání potratu nebo usmrcení plodu (nepůjde-li o trestný čin dle § 159 nebo § 160 TZ) kvalifikováno jako trestný čin těžké ublížení na zdraví dle § 145 odst. 1, odst. 2 písm. b) TZ nebo trestný čin těžké ublížení na zdraví z nedbalosti dle § 147 odst. 1 TZ, případně jako jiný trestný čin, u nějž je způsobení těžké újmy na zdraví okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby.

U řady trestných činů je okolností zvláště přitěžující už samotné spáchání daného trestného činu vůči těhotné ženě (např. trestný čin vražda dle § 140 TZ, ublížení na zdraví dle § 146 TZ, vydírání dle § 175 TZ, nebezpečné vyhrožování dle § 353 TZ, nebezpečné pronásledování dle § 353 TZ (...)). Dle § 42 písm. h) TZ je navíc spáchání trestného činu vůči těhotné i o obecnou přitěžující okolnost.²⁰²

4.5. EÚLP a judikatura ESLP

Evropská úmluva o lidských právech (EÚLP), kterou Česká republika ratifikovala 18. března 1992, žádné ustanovení o ochraně nenarozeného dítěte, respektive ustanovení umožňující nebo zakazující interrupci neobsahuje.

Relevantními jsou z hlediska UPT čl. 2 odst. 1 EÚLP, dle kterého *„právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.“* Jeho odst. 2 pak jmenuje případy, ve kterých není zbavení života považováno za porušující čl. 2 EÚLP, UPT ale nelze pod žádnou z těchto výjimek podřadit.

Čl. 3 EÚLP pak stanoví, že *„nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu,“* a čl. 8 odst. 1 EÚLP zase říká, že *„každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.“*

4.5.1. Právo na legální interrupci a na její provedení

Již roku 1977 rozhodovala Evropská komise pro lidská práva (EKLP)²⁰³ o možnosti zákazu interrupce na žádost, a to v případě Brüggeman a Sheuten v. Německo. Dvě stěžovatelky tvrdily, že německý zákon zakazující interrupce z jiných než zdravotních důvodů či z důvodu

²⁰¹ ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. K § 122

²⁰² ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. § 42

²⁰³ Do roku 1988, kdy vstoupil v platnost Protokol 11 k Evropské úmluvě o lidských právech, neměli jednotlivci přímý přístup k Evropskému soudu pro lidská práva. Stížnosti podávali k Evropské komisi pro lidská práva, která o nich následně rozhodovala.

nouze zasahuje do jejich práva na respektování soukromého života zaručeného čl. 8 EÚLP. EKLP ale shledala, že daný zákon do práv žen na soukromí nezasahuje, protože čl. 8 odst. 1 EÚLP nelze vykládat tak, že by těhotenství a jeho ukončení byly výhradně záležitostmi soukromého života matky, a tedy ani tak, že každá právní úprava, která přístup k interrupcím omezuje, automaticky zasahuje do práva ženy na respektování soukromého života zaručeného čl. 8 EÚLP.²⁰⁴

Naopak o souladu právních předpisů umožňujících interrupci s čl. 2 EÚLP, který zaručuje právo „každého na život“, rozhodovala EKLP již o 3 roky později, a to v případě Paton v. United Kingdom. Stěžovatel, jehož manželka získala ve Spojeném království bez jeho souhlasu povolení k interrupci ze zdravotních důvodů, namítal nesoulad britské právní úpravy, která vydání řečeného povolení umožňovala, s čl. 2 odst. 1 EÚLP. EKLP však rozhodla, že jak obecné užití slova „každý“ v EÚLP, tak kontext jeho užití v čl. 2 EÚLP naznačují, že nenarozené pod pojem „každý“ zařadit nelze. Obdobně EKLP rozjímala nad definicí „života“ ve smyslu čl. 2 EÚLP a okamžikem jeho začátku. Nakonec dospěla k názoru, že i kdyby bylo právo na život nenarozeným přiznáno, nemohlo by být vzhledem k právu „každého“ – tedy i těhotné či rodící ženy – na život považováno za absolutní, tedy za zcela vylučující provedení interrupce.²⁰⁵

Slučitelností právní úpravy umožňující interrupci na žádost s čl. 2 odst. 1 se EKLP zabývala v roce 1992 ve věci H. v. Norway. EKLP v tomto případě uzavřela, že „nemusi rozhodovat o tom, zda plod může požívat určité ochrany podle čl. 2 odst. 1, ale nevylučuje, že za určitých okolností tomu tak může být,“ a to vzhledem k tomu, že „vnitrostátní právní předpisy týkající se potratů se značně liší.“ EKLP nakonec konstatovala, že „v tak citlivé oblasti musí mít smluvní státy určitou volnost uvážení.“ Povinnost právně upravit ochranu nenarozeného dítěte způsobem, který není v rozporu s EÚLP, tak výslovně přenáší na smluvní státy, přičemž uznává, že míra této ochrany se může v jednotlivých státech výrazně lišit.²⁰⁶

V podstatě totožný názor vyjádřil Evropský soud pro lidská práva (ESLP) ve svém rozhodnutí ve věci Boso v. Italy v roce 2002, kdy rozhodl, že italská právní úprava, která za jistých okolností interrupci umožňovala, „zajišťuje spravedlivou rovnováhu mezi potřebou zajistit ochranu plodu na jedné straně a zájmy ženy na straně druhé. (...) ESLP neshledal, že by žalovaný stát překročil v takto citlivé oblasti meze pro své uvážení.“²⁰⁷

²⁰⁴ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 7. 1977, Bruggemann and Scheuten v. Federal Republic of Germany, 6959/75

²⁰⁵ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 5. 1980, Paton v. United Kingdom, 8416/78

²⁰⁶ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 19. 5. 1992, H v. Norway, 17004/90

²⁰⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 9. 2002, Boso v. Italy, 50490/99

I v případě A, B a C v. Irsko ESLP ve vztahu ke stížnostem stěžovatelek A a B určil, že zákaz interrupcí ze zdravotních nebo osobních důvodů byl v Irsku založen na hlubokých morálních a etických hodnotách, v souvislosti s kterými EÚLP státům poskytla značný prostor pro uvážení, a to zejména ve vztahu k určení subjektů, které mají být na základě čl. 2 EÚLP poskytnuta ochrana.²⁰⁸ K jeho rozhodnutí ohledně stížnosti stěžovatelky C se vracím v kapitole 4.5.2.

Konečně v roce 2004 ESLP ve svém rozhodnutí ve věci Vo v. Francie určil, že za současného stavu věci není žádoucí a ani možné abstraktně odpovědět na otázku, zda je nenarozené dítě osobou ve smyslu čl. 2 EÚLP či nikoli.²⁰⁹

Výše uvedená rozhodnutí jsou projevem dlouhodobého názoru ESLP, že ačkoli je pravda, že ustanovení EÚLP musí být vykládány ve světle současných podmínek, ESLP nemůže evolutivním výkladem z těchto nástrojů vyvodit právo, které v nich nebylo obsaženo na počátku.²¹⁰ Nemůže tedy jednoznačně určit, že čl. 2 EÚLP zakládá právo nenarozeným na život, ani že čl. 8 EÚLP zakládá právo žen na interrupci.

Tendence smluvních států EÚLP liberalizovat právní úpravu interrupcí je však zřejmá. Již v roce 2008 vydalo Parlamentní shromáždění Rady Evropy rezoluci, v níž doporučovalo smluvním státům např. dekriminlizovat interrupci v přiměřeném stádiu těhotenství, zaručit účinný výkon práva na bezpečnou a legální interrupci či zrušit omezení, která ženám de iure nebo de facto brání v přístupu k bezpečné interrupci.²¹¹

4.5.2. Procesní stránka interrupcí

ESLP zastává dlouhodobě názor, že umožňuje-li vnitrostátní právní úprava provedení interrupce, musí daný stát zároveň jasně určit, jakým postupem a za splnění jakých podmínek se může žena ukončení těhotenství domoci, a zajistit reálné dodržování takových pravidel a nerušené uplatňování práv z nich vyplývajících.

V roce 2007 rozhodoval ESLP v případě Tysiac v. Polsko. Těhotná stěžovatelka, trpící silnou krátkozrakostí, se obrátila na tři různé oftalmology, kteří každý dospěli k názoru, že její těhotenství a případný porod představovaly vážné riziko pro její zrak. Doporučení k interrupci ze zdravotních důvodů jí však vystavit odmítli. Doporučení, které jí vystavil její praktický lékař, nebylo interrupční klinikou uznáno. V důsledku porodu a jím způsobeného krvácení do sítnice se její zrak podstatně zhoršil. ESLP se zabýval polskou úpravou interrupcí a shledal v ní vážné

²⁰⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 12. 2010, A B a C v. Irsko, 25579/05

²⁰⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 7. 2004, Vo v. Francie, 53924/00a

²¹⁰ Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 18. 12. 1986, Johnson a ostatní v. Irsko, 9697/82

²¹¹ PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE. *Resolution 1607: Access to safe and legal abortion in Europe.*

nedostatky. Polský řád jasně nestanovil postup v řízení před nezávislým orgánem, ve kterém by mělo být zjištěno splnění podmínek pro provedení interrupce, a tedy ani nezaručoval jeho transparentnost. Vydání rozhodnutí o (ne)splnění podmínek nepodmiňoval osobní účastí ženy v řízení ani vyslechnutím jejího vyjádření. Takové rozhodnutí navíc nemuselo být včasné písemně odůvodněno. ESLP také zjistil, že polský právní řád nijak neupravuje postup, který by umožňoval splnění zákonných podmínek pro interrupci přezkoumat. ESLP tedy uzavřel, že Polsko vzhledem k absenci procesních záruk (výše popsaného řízení) dostatečně nezajistilo právo stěžovatelky na účinné respektování jejího soukromého života a dopustilo se tak porušení čl. 8 EÚLP.²¹²

O tři roky poději rozhodoval ESLP ve věci A, B a C v. Irsko. Obrátily se na něj tři stěžovatelky, pro tuto kapitolu mé práce je však relevantní zejména rozhodnutí ESLP ve vztahu ke stěžovatelce C. Ta v minulosti trpěla vzácnou formou rakoviny. Když otěhotněla, snažila se zjistit, jaký vliv by mohlo těhotenství či porod mít na její zdraví či potenciální léčba na vývoj plodu a jak by měla v případě ohrožení vlastního života těhotenstvím či porodem postupovat, její lékaři jí však nebyli schopni poskytnout jednoznačnou odpověď. Stěžovatelka C tak nebyla s to zjistit, zda splňuje podmínky pro povolení interrupce ze zdravotních důvodů v Irsku. Podstoupila ji tedy v Anglii. Ve své stížnosti upozorňovala stěžovatelka C na to, že irská ústava umožňuje podstoupení interrupce v případě, že je těhotenstvím či porodem ohrožen život matky.²¹³ V neexistenci prováděcích právních předpisů, potažmo postupu, kterým by měla zjistit, zda je oprávněna interrupci v Irsku podstoupit, spatřovala porušení svého práva na respektování soukromého života zakotveného v čl. 8 EÚLP. ESLP jí dal za pravdu.²¹⁴

ESLP dále rozhodoval v roce 2012 ve věci P. a S. v. Polsko. Stěžovatelkami byla čtrnáctiletá dívka, která otěhotněla v důsledku znásilnění, a její matka. Polské právo ukončení těhotenství, které je výsledkem trestného činu, umožňovalo. Polské nemocnice přesto nejenže odmítly dívčino těhotenství ukončit, a to i se souhlasem její matky, ale také zveřejněním informací o dívce a o okolnostech jejího těhotenství způsobily rozsáhlou medializaci její situace. Dívka se pak musela, často bez přítomnosti svých rodičů, potýkat s odpůrci interrupcí (pro-life aktivisty, zdravotnickými pracovníky, knězi). Jak proti ní, tak proti jejím rodičům byla vedena trestní řízení, která byla zastavena až po několika měsících. Rodičovská práva jejích rodičů byla dočasně omezena a dívka sama byla umístěna do útulku pro mladistvé, vyhrožováno jí bylo

²¹² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 3. 2007, Tysiac v. Polsko, 5410/03

²¹³ „Stát uznává právo nenarozeného dítěte na život a s ohledem na stejné právo matky na život zaručuje ve svých zákonech, že bude toto právo respektovat a v rámci možností svými zákony hájit a prosazovat.“

²¹⁴ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 12. 2010, A B a C v. Irsko, 25579/05

umístěním do domova pro neprovdané matky vedeného katolickou církví. Dívce bylo nakonec umožněno podstoupit interrupci ve zhruba 500 km vzdáleném Gdaňsku. ESLP dospěl k názoru, že byla cesta k povolení interrupce *„poznámenána průtahy a zmatky. Žadatelkám byly poskytnuty zavádějící a protichůdné informace. Nebylo jim poskytnuto vhodné a objektivní lékařské poradenství, které by náležitě zohlednilo jejich vlastní názory a přání. Neměly k dispozici žádný stanovený postup, v jehož rámci by mohly být vyslechnuty a jejich názory řádně zohledněny s trochou procesní spravedlnosti.“* ESLP v těchto skutečnostech (a ve zveřejnění Stěžovatelčiných údajů) spatřoval nejen porušení práva na respektování soukromého života stanoveného čl. 8 EÚLP, ale také porušení zákazu mučení a jiného nelidského či ponižujícího zacházení zakotveného v čl. 3 EÚLP.²¹⁵

4.5.3. Nesouhlas otce

Stěžovateli byli ve výše zmíněných případech Paton v. United Kingdom, H. v. Norway i Boso v. Italy potenciální otcové, jejichž partnerky podstoupily interrupce bez jejich souhlasu. Všichni tvrdili, že právní úprava, která k ukončení těhotenství nevyžaduje souhlas potenciálního otce, ale pouze matky, je v rozporu s jejich právem na respektování soukromého a rodinného života dle čl. 8 EÚLP. EKLP, potažmo ESLP však dlouhodobě zastává názor, že právo potenciálního otce na respektování jeho soukromého a rodinného života nelze vykládat tak široce, aby zahrnovalo právo být konzultován nebo se obrátit na soud ohledně interrupce, kterou jeho partnerka hodlá podstoupit, neboť zohledněna musí být zejména její práva, a to vzhledem k tomu, že právě jí se těhotenství a jeho pokračování či ukončení týká především.²¹⁶

4.5.4. Výhrada svědomí

ESLP dlouhodobě uznává existenci práva zdravotnických pracovníků na výhradu svědomí při poskytování zdravotních služeb. I Parlamentní shromáždění Rady Evropy ve své rezoluci z roku 2010 nazvané *„The right to conscientious objection in lawful medical care“* uvádí, že *„žádná osoba, nemocnice nebo instituce nesmí být jakýmkoli způsobem nucena, činěna odpovědnou za nebo diskriminována z důvodu odmítnutí provést či u sebe nechat provést, asistovat nebo se podrobit interrupci.“* Zároveň však stanoví, že mají státy povinnost zajistit pacientům včasný přístup k zákonné lékařské péči.²¹⁷ To samé potvrdil ESLP o rok později, když určil, že, umožňuje-li státní legislativa podstoupení interrupce, jsou státy *„povinny uspořádat svůj systém zdravotnických služeb tak, aby účinné uplatňování práva na výhradu*

²¹⁵ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 10. 2012, P. a S. v. Polsko, 57375/08

²¹⁶ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 9. 2002, Boso v. Italy, 50490/99

²¹⁷ PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE. *Resolution 1763: The right to conscientious objection in lawful medical care.*

*svědomí zdravotnických pracovníků v profesním kontextu nebránil pacientům v přístupu ke službám, na které mají podle platných právních předpisů nárok.*²¹⁸

4.5.5. Prenatální diagnostika

ESLP se několikrát zabýval případy různými způsoby souvisejícími se selháním či neochotou diagnostikovat vrozené vady plodu, jejichž důsledkem byla nemožnost rodičů se informovaně rozhodnout pro donošení plodu či podstoupení interrupce.

Poprvé ESLP rozhodoval případ související s prenatální diagnostikou v roce 2012, ve věci *Costa a Pavan v. Itálie*. Stěžovateli byli manželé, oba nositelé genu způsobujícího cystickou fibrózu. Stěžovatelé již měli jedno dítě touto nemocí trpící. Poté, co během druhého těhotenství zjistili, že i tento plod je touto nemocí stížen, rozhodli se pro interrupci. Následně se rozhodli pro oplodnění in vitro. Embryo by tedy mohlo být testováno a cystická fibróza u něj diagnostikována či vyloučena ještě před přenesením embrya do dělohy matky. Itálie však umožňovala provedení těchto testů pouze párům neplodným či sterilním a těm, v nichž muž trpěl pohlavně přenosnou nemocí. Stěžovatelé by tak museli nejprve počít, respektive embryo by muselo být nejprve přeneseno do dělohy matky, aby k těmto testům získali přístup. V případě zjištění cystické fibrózy jim pak italské právo umožňovalo podstoupit interrupci – čímž by se dosáhlo totožného výsledku, jako kdyby se rodiče rozhodli proti použití cystickou fibrózou stíženého embrya, tedy nenarození dítěte. I vzhledem k této nelogičnosti ESLP rozhodl, že byl zásah státu do práva stěžovatelů na respektování jejich soukromého a rodinného života nepřiměřený, a tedy že došlo k porušení čl. 8 EÚLP.²¹⁹

Že je právem na respektování rodinného a soukromého života dle čl. 8 EÚLP chráněna i touha rodičů počít dítě nestížené genetickou poruchou zopakoval ESLP i o dva roky později ve svém rozhodnutí v případě *M. P. a další v. Rumunsko*. Stěžovateli byli rodiče a jejich nezletilý syn, který se narodil bez lýtkové kosti, což bylo postižení, kterého se jeho rodiče, vzhledem k totožnému postižení jejich staršího syna, obávali. V případě jeho zjištění byli odhodláni těhotenství ukončit, k čemuž ale nedostali příležitost, neboť v důsledku pochybení rady lékařů došlo ke zjištění stavu jejich syna až po jeho porodu.²²⁰

Téhož roku ESLP ve svém rozhodnutí ve věci *A. K. v. Lotyšsko* shledal porušení procesní stránky čl. 8 EÚLP, a to neschopností Lotyšských soudů řádně přezkoumat tvrzení stěžovatelky,

²¹⁸ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011, R. a R. v. Polsko, 27617/04

²¹⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 8. 2012, *Costa a Pavan v. Itálie*, 54270/10

²²⁰ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014, *M. P. a další v. Rumunsko*, 54270/10

že jí nebyla poskytnuta prenatální péče v souladu s lotyšským právem, v důsledku čehož se její dcera narodila s Downovým syndromem.²²¹

²²¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2014, A. K. v. Lotyšsko, 33011/08

5. Dosavadní snahy o změnu právní úpravy UPT

Pád komunistického režimu umožnil dříve potlačovaným hlasům účastnit se interrupční diskuze, a to jak těm na straně pro-life (např. katolická církev, konzervativním politickým stranám či o pár let později Hnutí pro život ČR), tak na straně pro-choice (jednalo se zejména o různé odborníky, liberální politické strany a feministicky laděná hnutí). Tato situace dala rychle vzniknout snahám o změnu tehdy relativně mladého zákona č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

5.1. První snaha o změnu zákona (1991)

Již v roce 1991 začala skupina odborníků v čele s v této práci již zmíněným MUDr. Šráčkem připravovat novelu ZUPT. Návrh zákona byl vystaven zejména na přesvědčení, že má žena sama právo rozhodnout o svém těhotenství. Přesto nelze navrhované změny považovat ideologicky ani za pro-life (tedy legislativu jednoznačně rozvolňující), ani pro-choice (tedy přístup k UPT jednoznačně omezující) – jednalo se z většiny spíše o změny praktického rázu:

- mělo dojít k vypuštění § 3 ZUPT²²², čímž by došlo ke sladění legislativy s realitou;
- lékař měl ženu nově poučovat dle § 7 ZUPT a § 4 Prováděcí vyhlášky písemně (v současnosti není forma stanovena);
- UPT mělo být umožněno provádět v jakémkoli adekvátně vybaveném zdravotnickém zařízení, tedy i v zařízeních poskytujících ambulantní péči (UPT bylo možné provádět pouze ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, resp. po účinnosti ZZS v zařízeních péče lůžkové a jednodenní);
- do zákona o UPT mělo být zaneseno jak speciální ustanovení o výhradě svědomí (v současnosti se aplikuje obecná úprava v ZZS), tak právo církví sponzorovaných zařízení interrupce neprovádět;
- mělo dojít k vypuštění § 10 ZUPT²²³ a souvisejících ustanovení (aplikace tohoto dodnes nezrušeného ustanovení je v současnosti přinejmenším sporná, jak jsem již rozebrala výše);
- mělo dojít k úpravě plateb těhotných žen za UPT.

²²² Prostředky k zabránění těhotenství, které jsou na lékařský předpis, jakož i lékařské vyšetření a kontrola s tím související se poskytují ženě bezplatně.

²²³ Umělé přerušení těhotenství podle § 4 se neprovede cizinkám, které se v České socialistické republice zdržují pouze přechodně.

K projednání návrhu vládou však nikdy nedošlo. Dle některých názorů mohlo být rozhodnutí návrh dále neprojednávat součástí koaliční dohody vládních stran, ODS a KDU-ČSL.²²⁴

Implementován byl pouze poslední z výše uvedených bodů: K 1. 6. 1993 došlo ke zrušení ustanovení Prováděcí vyhlášky, která stanovila výši povinném příplatku v případě UPT na žádost. Vyhláškou č. 467/1992 Sb., o zdravotní péči poskytované za úhradu byla tato příplatková povinnost nahrazena povinností těhotných osob podstupujících UPT uhradit zdravotnickému zařízení cenu tohoto zákroku. Tím se pro těhotné osoby podstoupení UPT zdražilo (dnes stojí řádově několik tisíc Kč). Výše uvedenou vyhlášku ÚS s účinností k 1. 4. 1997 zrušil.²²⁵ Povinnost pacientek poskytnout zdravotnickým zařízením finanční úhradu za UPT na žádost dnes vyplývá z § 15 odst. 16 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, který říká, že „ze zdravotního pojištění se nehradí vyšetření, prohlídky, léčivé přípravky, potraviny pro zvláštní lékařské účely a zdravotnické prostředky a jiné výkony provedené v osobním zájmu a na žádost fyzických osob“, tedy např. i UPT na žádost.²²⁶

5.2. Návrh konzervativních poslanců (2003)

Vztah konzervativních poslanců k UPT se stal zjevným již v roce 2001, kdy se jim údajně na popud Hnutí pro život ČR²²⁷ podařilo v zákoně č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví nechat „plod po potratu“ klasifikovat jako lidské pozůstatky, které musí být zákonem stanoveným způsobem pohřbeny. Poté, co na toto ustanovení média upozornila, došlo k 31. 12. 2021 k jeho zrušení.²²⁸

Roku 2023 se konzervativní zákonodárci – konkrétně 2 poslanci KDU-ČSL a 1 poslanec ODS – pokusili dosáhnout změny, přesněji řečeno zrušení, již přímo ZUPT. Dále navrhovali změnu trestního zákona z roku 1961, a to v několika ohledech: Spojení „vyvolání potratu či usmrcení plodu“ měla být nahrazena „usmrcením počatého, ale dosud nenarozeného dítěte“. Trestným se dále mělo stát UPT s výjimkou případu, kdy „k úmrtí počatého, ale dosud nenarozeného dítěte dojde v přímé souvislosti s lékařským zákrokem směřujícím k záchraně života matky a nebylo-li možné při vynaložení veškerého možného úsilí úmrtí počatého, ale dosud nenarozeného dítěte v daném případě předejít“. Pokud by pachatel ukončil těhotenství

²²⁴ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 85-86

²²⁵ § 3 odst. 1 písm. b) vyhlášky č. 467/1992 Sb. ve spojení s § 11 odst. 3 z. č. 20/1966 Sb., ČR. Vyhláška č. 467/1992 Sb., o zdravotní péči poskytované za úhradu; ČSSR. Zákon č. 20/1966 Sb., zákon o péči o zdraví lidu.

²²⁶ TROSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení*. s. 119-120

²²⁷ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s.89

²²⁸ ČR. Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů. § 2 odst. 1

vzešlé z prokázaného znásilnění, mělo být upuštěno od jeho potrestání. Zaručena byla beztrestnost ženy, která UPT podstoupila.²²⁹

O návrhu se živě diskutovalo jak v médiích a společnosti obecně, tak v parlamentu. Při prvním čtení zazněly ve vztahu k právní úpravě interrupce v Poslanecké sněmovně poprvé feministické argumenty (zejména týkající se právo žen rozhodovat o svém těle a těhotenství). Mezi další argumenty odpůrců návrhu patřil dále například co rok se stabilně snižující počet UPT, nesamostatnost plodu a nemožnost vymýcení interrupce, potažmo zdravotní rizika, která s sebou nelegální interrupce přináší.

Zastánci návrhu na druhou stranu svůj postoj odůvodňovali samostatností plodu jako lidské bytosti, jež vzniká již početím, a dále neplodností a posttraumatickým stresem způsobenými UPT, nespravedlivým vyloučením otce z rozhodování nebo nutností podpory prevence těhotenství, nikoli jeho umělého ukončení.

Pro přijetí návrhu se vyjádřili (z dnes existujících politických stran) hlavně poslanci KDU-ČSL, proti poslanci ČSSD (dnešní SOCDEM) a KSČM. Část poslanců ODS se vyjádřila pro, část proti. Návrh byl nakonec dne 30. 3. 2024 zamítnut v prvním čtení poměrem 134 hlasů ku 23. KDU-ČSL se v parlamentu už nikdy o omezení přístupu k UPT či dokonce o jeho kriminalizaci nepokusila. Další pokusy byly údajně bezprostředně po neúspěchu výše uvedeného návrhu zakázány předsedou KDU-ČSL Miroslavem Kalouskem. Z průzkumu veřejného mínění navíc vyplynulo, že pro zrušení práva na interrupci byla pouze menšina jejich voličů.²³⁰

5.3. Snaha o zrušení § 3 ZUPT (2005)

27. 9. 2005 předložila vláda složená z ČSSD (70 poslanců), KDU-ČSL (23 poslanců) a US-DEU (8 poslanců) pod vedením Jiřího Paroubka parlamentu návrh „*zákonu, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotní péči*“. Tím měla dojít mimo jiné ke zrušení § 3 ZUPT, který stanovil (a stále stanoví), že „*prostředky k zabránění těhotenství, které jsou na lékařský předpis, jakož i lékařské vyšetření a kontrola s tím související se poskytují ženě bezplatně.*“ Toto ustanovení již v roce 2005 dlouhodobě neodpovídalo realitě, což dokládá i výše uvedená snaha odborníků o jeho zrušení již na počátku 90. let. Návrh se dostal do druhého

²²⁹ KARAS, Jiří a spol. *Návrh poslanců Jiřího Karase, Jana Kasala, Petra Plevy a dalších ze dne 27. 6. 2003. K § 228, 229*

²³⁰ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 9788073302146. s. 97-98

čtení, Poslanecké sněmovně se však nepodařilo ho schválit před koncem jejího volebního období v roce 2006.²³¹

5.4. Plánovaná reforma zdravotnictví (2008)

Pod taktovkou ministra zdravotnictví ve vládě Mirka Topolánka (skládající se z ODS, KDU-ČSL a SZ) Tomáše Julínka se měla v letech 2008 a 2009 uskutečnit rozsáhlá reforma zdravotnictví, jež měla umožnit působení tržním mechanismům ve zdravotnickém systému. Předmětem této obecně nepopulární reformy měly být i tzv. specifické zdravotnické služby, a to vč. UPT, které měly být nově upraveny v zákoně o specifických zdravotních službách.²³²

Místo UPT mělo být nově užíváno přesnější označení interrupce, a to umělé *ukončení* těhotenství. Ačkoli navrhovaná úprava umělého ukončení těhotenství zcela zjevně vycházela a často přímo převzala úpravu UPT v ZUPT, v několika ohledech se měla lišit:

- těhotenství by smělo být na žádost uměle ukončeno cizinkám nově také v případě, kdy jim by jim svědčil „nárok na rovné zacházení podle přímo použitelných předpisů Evropských společenství“, neboť úprava v ZUPT je – jak je navrhovateli uznáno i v důvodové zprávě k řečenému návrhu – v rozporu s předpisy Evropské unie. Původním plánem MZ bylo umožnit přístup k interrupci v ČR všem cizinkám, nikoli pouze příslušnicím členských států EU. Upuštěno od tohoto záměru bylo zřejmě z důvodu kritiky rozšiřování práva cizinek na podstoupení UPT v ČR ze strany koaliční KDU-ČSL, která se ostatně stavila proti rozvolnění podmínek přístupu k interrupcím obecně;²³³
- návrh zákona stanovil, že „nezletilé pacientce se těhotenství ze zdravotních důvodů uměle ukončí, pokud s tím vysloví souhlas její zákonný zástupce,“ souhlas zákonného zástupce měl tedy být ze zákona nově vyžadován v případě ukončení těhotenství nezletilé i ze zdravotních důvodů, a to nehledě na věk nezletilé (v současnosti zřejmě vyžadován není – ke zmatečnosti současné úpravy se vyjadřuji v kapitole 4.2.4.);
- poučení „o povaze zdravotního výkonu, jeho trvalých následcích a možných rizicích, o stádiu vývoje embrya, o alternativních možnostech řešení,

²³¹ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 1152 - Novela z. o zdravotní péči - související.*

²³² DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla.* Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 9788073302146. s. 107-108

²³³ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla.* s. 97-98

o možnostech prevence otěhotnění“ mělo být lékařem pacientce nově podáváno jak písemně, tak ústně. Forma v současnosti povinného poučení „o možných zdravotních důsledcích umělého přerušení těhotenství, jakož i způsobech použití antikoncepčních metod a prostředků“ není zákonem ani vyhláškou stanovena;

- do nové právní úpravy již neměla být přenesena zastaralá, neaplikovaná či neaplikovatelná ustanovení ZUPT, tedy ustanovení upravující údajnou bezplatnost „*prostředků k zabránění těhotenství, které jsou na lékařský předpis, jakož i lékařské vyšetření a kontrola s tím související“* (§ 3 ZUPT), ustanovení omezující svobody pacientky při výběru zdravotnického zařízení (§ 7 ZUPT), ta upravující postup při přezkumu UPT nepovolujícího závěru lékaře (§ 8 ZUPT) či „zapomenuté“ ustanovení o příplatku (§ 11 ZUPT).²³⁴

Některé z výše uvedených potenciálních změn byly navrhovány již na začátku 90. let, ke snaze o zrušení § 3 ZUPT došlo tímto návrhem dokonce již potřetí. Nově stanovená nutnost souhlasu zákonného zástupce s ukončením těhotenství nezletilé ze zdravotních důvodů lze spatřovat jako jediné UPT omezující ustanovení. Zbylé navrhované změny buď přístup k UPT usnadňovaly (konkrétně cizinkám), nebo byly pouze praktického rázu.

K projednání návrhu zákona v poslanecké sněmovna nakonec vůbec nedošlo, návrh byl po dlouhém jednání zbytkem koalice s KDU-ČSL vzat dne 28. 4. 2009 zpět, a to už vládou vládnoucí v demisi.²³⁵ Vládě Mirka Topolánka byla totiž dne 24. 3. 2009 vyslovena Poslaneckou sněmovnou nedůvěra, rozhodujícími se staly hlasy dvou členů ODS a dvou (počátkem března 2009 ze strany vyloučených) bývalých poslankyň SZ.²³⁶

Zákon o specifických zdravotních službách, stejně jako ZZS, byl nakonec přijat v rámci zdravotnické reformy vlády Petra Nečase (složené z ODS, TOP 09, VV) v roce 2011. Zákon o specifických zdravotních službách však úpravu interrupcí neobsahuje, ta zůstává i nadále upravená zvlášť, v zákoně č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

²³⁴ ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona o specifických zdravotních službách ze dne 17. 12. 2008, vč. Důvodové zprávy.* § 12 – 14, k § 12 – 14

²³⁵ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla.* s. 111

²³⁶ POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky.* Online.

5.5. Konzervativní exkurz – iniciativa některých členů KDU-ČSL (2008)

KDU-ČSL během trvání vlády Mirka Topolánka nejen nesouhlasila s větším zpřístupněním legální interrupce, ale zároveň se snažila o omezení přístupu k ní. Místopředseda KDU-ČSL David Macek vyzval na jaře prezident Václava Klause – který se krátce předtím označil v proslovu za konzervativce – otevřeným dopisem k hájení práv nenarozených dětí: „*Vážený pane prezidente, jste-li skutečně ctitelem křesťanských hodnot, mezi něž patří na čelném místě úcta k lidskému životu od početí do přirozené smrti, pak si Vás dovoluji vyzvat, abyste se jednoznačně postavil za právo nenarozených dětí na život. (...) Kéž u nás s Vaší pomocí proběhne v následujících letech vážná celospolečenská debata spojená s poctivou sebereflexí, která vyústí v reálné naplnění článku 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, podle něhož je lidský život hoden ochrany již před narozením.*“²³⁷ Pomoci od Václava Klause se však KDU-ČSL v tomto směru nedočkala.²³⁸

Zdravotnický expert KDU-ČSL, Jiří Carbol, chtěl údajně prosadit zavedení nutnosti souhlasu zákonného zástupce s ukončením těhotenství nezletilé jakéhokoli věku a dále nutnost vyjádření nastávajícího otce. Mělo se prý jednat také o zkrácení lhůt, ve kterých může k ukončení těhotenství dojít.²³⁹

Tato iniciativa však nebyla brána vážně ani uvnitř KDU-ČSL, ani ze strany vlády či zákonodárců obecně. Hlasy jejích pár vnitrostranických podporovatelů postupně ztratili na významu a na atraktivitě pro média.²⁴⁰ Zmínka o UPT se ve volebním programu KDU-ČSL objevila naposledy o dva roky později.

5.6. Snaha o zrušení § 10 ZUPT (2021)

Za doposud posledním pokusem o změnu ZUPT stála v roce 2021 skupina senátorů převážně ze senátorského klubu SEN 21 (jedním z nich byl i Doc. MUDr. Ondřej Šimetka, Ph.D., MBA, přednosta Gynekologicko-porodnické kliniky Fakultní nemocnice Ostrava²⁴¹). Ti se snažili svým návrhem, Senátu předloženým dne 22. 2. 2021, dosáhnout zrušení § 10 ZUPT, který stanoví, že „*umělé přerušování těhotenství podle § 4 se neprovede cizinkám, které se v České socialistické republice zdržují pouze přechodně,*“ a na něj navazujícího § 10 Prováděcí vyhlášky.

²³⁷ MACKOVÁ, Martina. Zakažte potraty, píše místopředseda lidovců Klausovi.

²³⁸ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 112

²³⁹ JAB. Lidovci chtějí přísnější podmínky pro potrat, podle odborníků je to tmářství.

²⁴⁰ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 112

²⁴¹ ČABANOVÁ, Adéla. Nejasný český postoj ztěžuje situaci polských žen. Online.

K podání návrhu senátory motivovaly:

- dlouhotrvající problémy s výkladem § 10 ZUPT ve vztahu k členství ČR v EU;
- v té době nedávné rozhodnutí polského Trybunału Konstytucyjnego, v jehož důsledku došlo v Polsku k omezení přístupu k interrupcím.²⁴²

V důsledku zmatků ohledně výkladu § 10 ZUPT (blíže rozebranych výše v kapitole 4.2.6.) je sice část poskytovatelů zdravotních služeb ochotna těhotenství příslušnicím jiných členských států EU přerušit, část však nikoli. Informace o tomto svém postoji navíc zdravotnická zařízení podávají často až na vyžádání potenciálních pacientek či např. neziskových organizací.²⁴³ To samozřejmě příslušnicím jiným členských států EU přístup k UPT v ČR značně ztěžuje.

Urgentním se vyřešení této otázky stalo poté, co polský Trybunał Konstytucyjny v roce 2020 zrušil pro neústavnost možnost podstoupení interrupce, existovala-li „*vysoká pravděpodobnost výskytu těžké a nenávratné vady plodu nebo nevléčitelné nemoci, která ohrožuje jeho život*“. Již před řečeným rozhodnutím vycestovalo z Polska za účelem podstoupení interrupce zhruba 30 000 Polek ročně (po rozhodnutí Trybunału Konstytucyjnego se číslo zřejmě navýšilo o několik stovek²⁴⁴) – velká část do České republiky.²⁴⁵ Údajně až polovina českých zdravotnických zařízení v česko-polském pohraničí však polské pacientky odmítá.²⁴⁶ Právě tento stav měl návrh zákona vyřešit.

Polská strana se naopak pokusila rozmachu „potratové turistiky“ zabránit. Polské velvyslanectví v Praze se v březnu 2021 obrátilo na MZ dopisem, prostřednictvím kterého Polsko vyzvalo Českou republiku k „*respektu k demokratickým procesům a kulturním hodnotám*“ Polska, přičemž polská strana považovala za „*nešťastné, pokud jsou legislativní návrhy na legalizaci komerční potratové turistiky otevřeně zdůvodňovány záměrem obcházet polskou legislativu, jež chrání nenarozený lidský život, a pokud mají tyto návrhy polské občanky podněcovat k porušování polských zákonů.*“ Tehdejší ministr zdravotnictví Jan Blatný v odpovědi polské straně zopakoval již dříve vyjádřený názor MZ, že dle jeho výkladu § 10 ZUPT již v současném znění umožňuje provedení interrupce cizinkám z jiného členského

²⁴² LÁSKA, Václav a spol. Návrh senátního návrhu zákona senátora Václava Lásky a dalších senátorů, kterým se mění zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, vč. Důvodové zprávy. s. 5

²⁴³ ČABANOVÁ, Adéla. Nejasný český postoj ztěžuje situaci polských žen. Online.

²⁴⁴ RADA MINISTRÓW. Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Online. s. 101

²⁴⁵ VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne)možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. Online. *Právník*. 2022, roč. 161, č. 8, s. 745

²⁴⁶ LÁSKA, Václav a spol. Návrh senátního návrhu zákona senátora Václava Lásky a dalších senátorů, kterým se mění zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, vč. Důvodové zprávy. Online. s. 5

státu EU v ČR a účelem navrhovaných změn je (kromě umožnění podstoupení interrupce v ČR i cizinkám ze třetích zemí) zejména posílení právní jistoty lékařů.²⁴⁷

Návrh senátního návrhu zákona se v Senátu dostal do druhého čtení, následně byl však svými navrhovateli vzat zpět. Navrhovatelé se tak rozhodli učinit ve světle výsledků voleb do Poslanecké sněmovny, které se konaly v říjnu 2021 a ze kterých vzešla Poslanecká sněmovna byla oproti té předchozí značně konzervativnější. Nejen tedy, že byly šance na úspěch senátního návrhu v Poslanecké sněmovně minimální, ale navíc existovala šance, že by konzervativní sněmovna mohla prosadit vlastní, interrupce potenciálně omezující, znění návrhu.²⁴⁸

I tento poslední pokus o novelizaci ZUPT skončil neúspěchem a právo cizinek z jiných členských států EU na podstoupení UPT v ČR tak zůstává – minimálně pro některá zdravotnická zařízení – i nadále sporné.

²⁴⁷ ČTK, IDNES.CZ. Ani v Polsku, ani jinde. Varšava chce zabránit potratové turistice do Česka.

²⁴⁸ LAUDER, Silvie. Vyjasnění podmínek interrupcí pro Polky se opět odkládá.

6. Nedávné změny právní úpravy interrupce a snaha o ně ve vybraných státech

6.1. Celosvětové tendence posledních desetiletí

Je nepopíratelnou skutečností, že ve 20. a 21. století došlo celosvětově k rozvolnění historicky přísných právních úprav interrupcí. Od roku 1998 došlo k liberalizaci národní interrupční legislativy ve zhruba 50 zemích světa.²⁴⁹ Z poslední doby nepochybně stojí za zmínku např. zakotvení práva na interrupci v Ústavě Francie v březnu roku 2024, nebo také aktuálně probíhající snahy liberálnějších poslanců Evropského parlamentu o zakotvení práva na interrupci do Listiny základních práv EU.

Na druhou stranu za posledního zhruba čtvrt století docházelo v některých zemích i k omezování přístupu k interrupcím, a to konkrétně v El Salvadoru (1998), Nikarague (2008), Polsku (2020) a v USA (2022). V Polsku a USA přispěly k omezení přístupu k interrupcím značnou měrou tamní soudy. Interrupce jsou k dnešnímu dni zcela zakázány ve 21 zemích světa. Jedná se o některé země Střední a Jižní Ameriky, Afriky, Blízkého Východu a jihovýchodní Asie.²⁵⁰

Níže se ve stručnosti zaměřím na pro Českou republiku nerelevantnější změny interrupční legislativy jiných zemí poslední let. Pojednám krátce jak o úspěchu hnutí pro-choice ve Francii a o jeho snahách v Evropském parlamentu, tak o pro-life změnách právní úpravy interrupcí v USA a Polsku.

6.2. Zpřísnění právní úpravy interrupce v USA

USA je jednou ze dvou zemí světa (druhou je Mexiko), v jejímž rámci se právní úprava interrupcí liší stát od státu.²⁵¹ Ke částečné harmonizaci legislativ jednotlivých států USA, přesněji řečeno ke stanovení minimálního standardu ochrany práva na interrupci, došlo až rozhodnutím Nejvyššího soudu ve věci *Roe v. Wade* ze dne 22. 1. 1973. Nejvyšší soud USA rozhodl v poměru hlasů 7 ku 2 o neústavnosti zákazu interrupcí, z něhož jedinou výjimkou byly případy, kdy byl život matky ohrožen, které obsahoval trestní zákon státu Texas, a to pro jeho rozpor s Čtrnáctým dodatkem Ústavy USA, který zaručuje právo na soukromí.

²⁴⁹ COOK, Rebecca J. a DICKENS, Bernard M. Abortion. Online. In: SMITS, Jan M.; HUSA, Jaakko; VALCE, Catherine a NARCISO, Madalena. *Elgar Encyclopedia of Comparative Law*. s. 3

²⁵⁰ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *Worlds abortion laws*.

²⁵¹ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *Worlds abortion laws*.

Nejvyšší soud USA ve svém rozhodnutí ve věci Roe v. Wade v návaznosti na tehdejší chápání trimestrů těhotenství stanovil tzv. trimester framework následovně:

- ve zhruba prvním trimestru musí být rozhodnutí o interrupci a jejím provedení ponecháno na lékařském posouzení ošetřujícího lékaře těhotné ženy;
- ve zhruba druhém trimestru může stát v rámci prosazování svého zájmu na zdraví matky regulovat proces interrupce způsobem, který přiměřeně souvisí se zdravím matky;
- ve zhruba třetím trimestru (poté, co se stane plod životaschopným) může stát při prosazování svého zájmu na potenciálním lidském životě, regulovat či dokonce zakázat interrupce, s výjimkou případů, kdy je to podle příslušného lékařského posouzení nezbytné pro zachování života nebo zdraví matky.²⁵²

V důsledku rozhodnutí ve věci Roe v. Wade došlo k zaručení práva na (a přístupu k) interrupci v jednotlivých státech USA přinejmenším v míře stanovené Nejvyšším soudem USA. Interrupce a právo na ně však zůstalo sensitivním tématem a rozhodnutí ve věci Roe v. Wade rozhodnutím kontroverzním i v následujících letech.

Řada států USA ve svých právních řádech nejen zachovala dřívější omezení interrupcí, která se však v důsledku rozhodnutí ve věci Roe v. Wade stala nevymahatelnými, ale také zakotvila omezení nová. Tyto předpisy se však často stávaly pouze tzv. trigger laws, tedy předpisy, jejichž účinnost měla nastat až k okamžiku nebo brzy po zvrácení rozhodnutí ve věci Roe v. Wade.²⁵³

Naopak omezení, která měla účinně působit vedle rozhodnutí, musela být několikrát Nejvyšším soudem USA přezkoumávána. Z těchto případů zmíním tři dle mého nejvýznamnější:

Rozhodnutím ve věci Planned Parenthood v. Casey z 29. 6. 1992 Nejvyšší soud předně potvrdil v rozhodnutí Roe v. Wade vyjádřené základní principy (essential holding), tedy že:

- není-li plod životaschopný, mají ženy právo podstoupit interrupci, a to bez nepřiměřených zásahů ze strany státu;
- stát může omezit proces interrupce po dosažení životaschopnosti, pokud zákon obsahuje výjimky pro těhotenství ohrožující život nebo zdraví ženy;

²⁵² Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 22. 1. 1973, Roe v. Wade, 410 U.S. 113

²⁵³ BERNS, Matthew. Trigger Laws. Online. *Georgetown Law Journal* [online] s. 1642-1644

- stát měl od počátku těhotenství legitimní zájem na ochraně zdraví ženy a života plodu, který se může stát dítětem.

Své rozhodnutí ve věci Roe v. Wade však změnil jednak v tom směru, že tzv. trimester framework nahradil přímo zkoumáním životaschopnosti plodu, jednak tím, že v souvislosti se zkoumáním životaschopnosti plodu nahradil dřívější přísný standard zkoumání státních interrupci omezujících předpisů (strict scrutiny) standardem mírnějším, tzv. standardem nepřiměřeného zatížení (undue burden), který nově umožnil státům omezit ženám přístup k interrupci i předtím, než se plod stane životaschopným, za podmínky, že cílem nebo důsledkem takových předpisů není klást ženám, které si přejí interrupci podstoupit, do cesty podstatné překážky. Tyto změny nově umožnily státům např. vyžadovat souhlas zákonného zástupce, má-li být interrupce provedena nezletilé, nebo umožnit provedení interrupce až 24 hodin poté, co byla žena seznámena s podrobnými informacemi o zákroku a jeho následcích.²⁵⁴

Prvním výrazným vítězstvím hnutí pro-life v USA a současně nepopíratelnou předzvěstí blížícího se zrušení rozhodnutí ve věci Roe v. Wade bylo prosazení tzv. Texas Heartbeat Act. V neprospěch jeho odpůrců rozhodl meritorně nejprve částečně Nejvyšší soud USA ve věci Whole Woman's Health v. Jackson dne 10. 12. 2021²⁵⁵, ve zbylé části následně Nejvyšší soud státu Texas²⁵⁶.

Texas Heartbeat Act, který nabyl účinnosti dne 1. 9. 2021, stanoví, že „lékař nesmí vědomě provést nebo vyvolat potrat u těhotné ženy, pokud byl lékařem detekován srdeční tep nenarozeného dítěte (...) nebo pokud test ke zjištění srdečního tepu nenarozeného dítěte neprovedl.“ Jedinou výjimkou, kdy může lékař potrat vyvolat i přes zjištěný srdeční tep plodu, je „medical emergency“. Samotné spojení „medical emergency“ však není dále předpisem konkretizováno. Vzhledem k tomu, že tep bývá u plodů zjistitelný již kolem 6 týdne těhotenství (tedy často předtím, než osoba zjistí, že je těhotná), mohlo by se na první pohled zdát, že Texas Heartbeat Act zcela zjevně odporuje rozhodnutí ve věci Roe v. Wade, potažmo Planned Parenthood v. Casey. Prohlášení Texas Heartbeat Act za neústavní však zabránila soukromoprávní koncepce vymáhání výše uvedeného omezení. K vymáhání totiž dochází „výhradně prostřednictvím soukromoprávních občanskoprávních žalob (...). Tento stát, politický útvar, okresní nebo krajský státní zástupce, výkonný nebo správní úředník nebo zaměstnanec tohoto státu nebo politického útvaru nesmí v reakci na porušení této podkapitoly podniknout žádné kroky k vymáhání této podkapitoly.“ Porušení výše uvedeného omezení tedy

²⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu v USA ze dne 29. 6. 1992, Planned Parenthood v. Casey, 505 U.S. 833

²⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 10. 12. 2021, Whole Woman's Health v. Jackson, 595 U.S. (2021)

²⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Texas ze dne 11. 3. 2022, Whole Woman's Health v. Jackson, 642 S.W.3d 569 (2022)

může být předmětem pouze soukromoprávního sporu, když žalobcem může být kterákoli soukromá osoba a žalovanými ti, kteří interrupci provedli či k jejímu provedení jakkoli přispěli (avšak ne osoba, která interrupci podstoupila). Žalobci je v případě úspěchu jeho žaloby zaručeno přiznání náhrady škody ve výši nejméně 10.000 dolarů za každou interrupci provedenou po detekci srdečního tepu (přičemž o každém jednotlivém případě interrupce může být takto rozhodnuto pouze jednou) a náhrada nákladů řízení. Promlčecí doba je stanovena v délce 4 let od provedení interrupce.²⁵⁷

Právě z důvodu absence veřejnoprávních orgánů, které by měly restriktivní ustanovení Texas Heartbeat Act vymáhat, a tedy absence jejich pasivní věcné legitimace, nebyly odpůrci Texas Heartbeat Act schopni zabránit nabytí jeho účinnosti. Nejvyšší soud USA a ve zbylém rozsahu Nejvyšší soud státu Texas žalobu, kterou se odpůrci Texas Heartbeat Act snažili zabránit nabytí účinnosti Texas Heartbeat Act, zamítly právě z důvodu absence pasivní věcné legitimace žalovaných.²⁵⁸

Přesto, že dle odborníků existují způsoby, jak ústavnost Texas Heartbeat Act napadnout, uznávají, že jde vzhledem k unikátnímu charakteru vymahatelnosti omezení, které Texas Heartbeat Act obsahuje, o postupy značně složité.²⁵⁹ Texas Heartbeat Act tak zůstává účinným a jeho ustanovení soukromoprávně vymahatelnými.

Smrtící ránu ústavnímu zakotvení práva na interrupce udělil Nejvyšší soud USA jen krátce po svém rozhodnutí ve věci *Whole Woman's Health v. Jackson*, a to 24. 6. 2022, kdy svým rozhodnutím ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization* jednoznačně zvrátil své rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade*. Nejvyšší soud v poměru 6 ku 3 hlasům rozhodl, že Ústava USA neobsahuje žádnou zmínku o interrupcích a právo na ni není ani implicitně chráněno žádným ústavním ustanovením, neboť ačkoli Čtrnáctý dodatek, o který se opíralo rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade*, může zaručovat některá práva, která nejsou výslovně uvedena v Ústavě, každé takové právo musí být "*hluboce zakořeněno v historii a tradici tohoto národa*" a "*implicitně obsaženo v koncepci uspořádaného práva*", právo na interrupci do této kategorie nespadá, a není tedy Ústavou USA zaručeno ani chráněno. Rozhodování o právní úpravě interrupcí tedy byla opět navrácena zpět do rukou jednotlivých států.²⁶⁰

²⁵⁷ LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. An act relating to abortion, including abortions after detection of an unborn child's heartbeat; authorizing a private civil right of action S.B. No. 8 (Texas Heartbeat Act), sec. 171.208

²⁵⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 10. 12. 2021, *Whole Woman's Health v. Jackson*, 595 U.S. (2021); Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Texas ze dne 11. 3. 2022, *Whole Woman's Health v. Jackson*, 642 S.W.3d 569 (2022)

²⁵⁹ WASSERMAN, Howard M. a RHODES, Charles W. Solving the Procedural Puzzles of the Texas Heartbeat Act and Its Imitators: the Limits and Opportunities of Offensive Litigation. s. 1035-1036

²⁶⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 24. 6. 2022, *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*, 597 U.S. 215 (2022)

Nejvyšší soud USA, který rozhodl o zrušení rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade*, byl (a je k dnešnímu dni) značně konzervativní, a to zásluhou Donalda Trumpa (člena Republikánské strany USA), který dostal šanci během svého čtyřletého prezidentského funkčního období nominovat a následně jmenovat hned tři soudce Nejvyššího soudu USA. Ze soudu skládajícího se ze čtyř liberálních soudců, čtyř soudců konzervativních a soudce Anthonyho Kennedyho, který byl tzv. swing vote²⁶¹, se z Nejvyššího soudu stal během čtyř let soud vedený šesti konzervativních, republikánskými prezidenty jmenovaných soudců.²⁶²

Ve vztahu k právu na interrupce, tedy právu, jehož dopady pocítují zejména ženy, je zajímavé uvést, že konzervativní většina Nejvyššího soudu USA se skládá z 5 mužů a 1 ženy – Amy Coney Barrett, která již před svým jmenováním soudkyní Nejvyššího soudu USA, výslovně odmítla označit rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade* za tzv. super-precedent, tedy nezvratitelné rozhodnutí Nejvyššího soudu USA²⁶³. Liberální tříčlenná menšina se skládá ze tří žen.²⁶⁴

Současné politické směřování většiny Nejvyššího soudu USA mělo doposud dopad nejen na právní úpravu interrupcí, ale také např. na odkládání výkonů trestů smrti (ve smyslu častého rušení rozhodnutí nižších soudů o jejich odložení), na právo zadrženého nevyprovídat (jedná se konkrétně o oslabení tzv. Miranda rights), na affirmative action, tedy pozitivní diskriminaci při přijímání studentů na vysoké školy (Nejvyšší soud USA ji shledal protiústavní) nebo právo držet a nosit zbraně (kdy, dle Nejvyššího soudu USA, nemůže být nově právo být ozbrojen mimo svůj domov podmíněno existencí „proper cause“ (řádným důvodem)).²⁶⁵ Vzhledem k tomu, že průměrný věk, ve kterém soudci Nejvyššího soudu odcházejí do důchodu, je zhruba 80 let, nejstaršímu ze soudců Nejvyššího soudu je „pouhých“ 75 let, přičemž čtyřem soudcům ještě nebylo 60, lze předpokládat, že v nejbližších letech se nedočká zásadnějších změn ani sestava, ani způsob rozhodování Nejvyššího soudu USA.²⁶⁶ Nelze tedy ani čekat brzké přehodnocení názoru Nejvyššího soudu USA na (ne)zakotvení práva na interrupce v ústavě USA.

Níže se pouze velmi stručně vyjádřím k dopadu, jaký mělo zrušení rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade* jednak na legislativu států USA, jednak na jejich těhotné obyvatele.

²⁶¹ Soudce, jehož názory se pohybují okolo ideologického středu a může se tedy spojit buď se svými konzervativnějšími, nebo liberálnějšími kolegy. Jeho hlas je v případech vyrovnanosti obou frakcí rozhodujícím.

²⁶² SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. *Justices 1789 to Present*.

²⁶³ REUTERS FACT CHECK. Amy Coney Barrett statements on ‘super-precedents’ made during confirmation hearings misquoted on social media amidst *Roe v. Wade* overturn.

²⁶⁴ SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. *Justices 1789 to Present*.

²⁶⁵ BONVENTRE, Vincent M. 6 to 3: The Impact of the Supreme Court’s Conservative Super-Majority.

²⁶⁶ AULL, Charles. Fact check: Will three Supreme Court justices be past the court’s average retirement age on election day?.

V řadě států došlo zrušením rozhodnutí ve věci Roe v. Wade k aktivaci výše zmíněných trigger laws či k obnovení vymahatelnosti předpisů omezujících interrupce přetrvávajících z dob před rozhodnutím ve věci Roe v. Wade. Další státy začaly přistupovat k omezování práva na interrupci krátce po zrušení rozhodnutí ve věci Roe v. Wade. Naopak několik liberálnějších států se rozhodlo zakotvit právo na interrupce ve svých ústavách. Právní úprava se tedy liší stát od státu. Často spolu sousedí státy opačných extrémů, kdy například stát Minnesota, který považuje právo na interrupce za právo jeho ústavou chráněné a jeho právní předpisy dokonce umožňují interrupci ve kterémkoli stádiu těhotenství, sousedí se státem Severní Dakota, který těhotné osobě umožňuje podstoupit interrupci pouze, je-li ohrožen její život či vážně ohroženo její zdraví, případně došlo-li k těhotenství v důsledku znásilnění či incestu, tehdy však pouze do 6. týdne těhotenství.²⁶⁷

Mezi praktické dopady výše popsaného stavu, které pocítují konkrétní těhotné ženy, patří například:

- rozmach tzv. potratové turistiky, přičemž její nejextrémnější případy – zejména ty týkající se dětí a dalších obětí znásilnění – jsou v důsledku jejich medializace předmětem vážných sporů obou stran interrupční debaty;²⁶⁸
- nárůst případů, kdy jsou těhotné osoby nuceny donosit plod, o kterém je jisté, že zemře během nebo bezprostředně po porodu, a to na úkor vlastního zdraví či dokonce života. Právní úprava na jednu stranu interrupce zakazující, avšak na druhou stranu obsahující vágně vymezené výjimky z tohoto zákazu, je totiž nejen pro lékaře, ale i pro právníky matoucí. Health and safety code státu Texas např. umožňuje provedení interrupce, je-li těhotná osoba v ohrožení života nebo je-li vážně ohroženo její zdraví, na základě lékařova „reasonable medical judgment“ (odůvodněného lékařského úsudku), avšak definice „reasonable medical judgment“²⁶⁹ je v řečeném zákoně zcela nedostatečná²⁷⁰ a snahy o její přesnější vymezení doposud neúspěšné²⁷¹. Lékaři ve státě Texas nejsou ochotni v důsledku těchto zmatků interrupce provádět, neboť by riskovali nejen ztrátu licence, ale také potenciální trest odnětí svobody až

²⁶⁷ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *After Roe Fell: Abortion Laws by State*.

²⁶⁸ DONEGAN, Moira. She performed an abortion on a 10-year-old rape victim. The right vilified her.

²⁶⁹ „Reasonable medical judgment means a medical judgment made by a reasonably prudent physician, knowledgeable about a case and the treatment possibilities for the medical conditions involved.“

²⁷⁰ LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. Health and safety code. Sec. 170.001 – 170A.007

²⁷¹ KLIBANOF, Eleanor. At five hour hearing, no one is happy with Texas Medical Board’s proposed abortion guidance.

na 99 let.²⁷² Toto počínání texaských lékařů již ohrozilo život řady těhotných.

273

6.3. Zprísnění právní úpravy interrupce v Polsku

Čl. 233 polského Kodeksu karnego (trestního zákoníku) roku 1932 dekriminlizoval interrupce provedené lékařem z důvodu ohrožení zdraví těhotné ženy nebo pokud bylo těhotenství důsledkem trestného činu spáchaného na osobě mladší 15 let.²⁷⁴ Od roku 1956 již zákon umožňoval provedení interrupce, svědčily-li tomu obtížné životní podmínky těhotné ženy.²⁷⁵ K rozvolnění právní úpravy interrupce došlo navzdory protestům katolické církve a z důvodů obdobných těm, které o rok později vedly přijetí zákona č. 68/1957 Sb. v Československu. Od roku 1959 byly v Polsku interrupce prováděny prakticky na žádost.²⁷⁶

Po pádu komunistického režimu se opět zvýšil vliv katolické církve na polskou legislativu. V roce 1993 došlo k přijetí zákona o plánování rodiny, ochraně lidského plodu a podmínkách přípustnosti přerušování těhotenství, který již neobsahoval možnost podstoupit interrupci z důvodu obtížných životních podmínek či z jiného sociálního důvodu.²⁷⁷

Zásluhou mimo jiné tehdejšího v tomto ohledu liberálního prezidenta Aleksandra Kwaśniewskiho došlo na několik měsíců k obnovení možnosti provedení interrupce ze sociálního důvodu (obtížné životní podmínky nebo obtížná osobní situace). Daná ustanovení zákona byla však záhy zrušena nálezem Trybunału Konstytucyjnego (Ústavního tribunálu).²⁷⁸

Ustanovení umožňující provedení interrupce ze sociálních důvodů byla shledána „v rozsahu, v němž podmiňují ochranu života v prenatálním stadiu rozhodnutím běžného zákonodárce“ neslučitelnými s ústavně zaručeným právem na ochranu lidského života v každé fázi jeho vývoje. Zachována byla možnost provést interrupci v následujících případech.²⁷⁹

- byl-li ohrožen život nebo zdraví těhotné osoby;
- došlo-li k těhotenství v důsledku trestného činu (v takovém případě šlo však pouze v prvních 12 týdnech těhotenství a po dodání osvědčení od příslušného státního zastupitelství);

²⁷² LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. Penal Code. Sec. 12.32; LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. Health and safety code. Sec. 170A.004

²⁷³ TAWFIK, Nada. She was denied an abortion in Texas - then she almost died.

²⁷⁴ PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny. čl. 233

²⁷⁵ SEJM. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. čl. 1

²⁷⁶ VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne)možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. s. 731

²⁷⁷ SEJM. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. čl. 4a

²⁷⁸ VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne)možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. s. 732

²⁷⁹ Rozhodnutí Ústavního Tribunálu Polska ze dne 28. 5. 1997, K 26/96

- byla-li vysoká pravděpodobnost výskytu těžké a nenávratné vady plodu nebo nevléčitelné nemoci, která ohrožuje jeho život.²⁸⁰

Legislativní úprava interrupce zůstala dále nedotčená, a to až do roku 2020, kdy Trybunał Konstytucyj na návrh 118 poslanců Sejmu, který dále podpořili generální prokurátor, ombudsman pro děti a řada pro-life organizací, shledal možnost podstoupit interrupci z důvodu vysoké pravděpodobnosti výskytu těžké a nenávratné vady plodu nebo nevléčitelné nemoci, která ohrožuje jeho život, neústavní. Trybunał Konstytucyjny zopakoval své stanovisko vyjádřené již ve výše zmíněném nálezu z roku 1997, že lidský život je ústavně chráněn již v prenatalních stádiích, a výše uvedené ustanovení tedy odporovalo přirozenému právu na život garantovanému ústavou, respektive nesplňovalo ve vztahu k právu na život test proporcionality. Odlišná stanoviska k rozhodnutí připojilo 5 soudců, kteří ho zpochybňovali jak po věcné, tak procedurální stránce, a to zejména ve vztahu k obsazení Trybunału Konstytucyjnego – v roce 2015 bylo totiž (i dle názoru ESLP²⁸¹) základní pravidlo platná pro volbu soudců Trybunału Konstytucyjnego porušeno zprvu Sejmem a následně prezidentem republiky Andrzejem Dudou, když nově zvolený Sejm přistoupil k volbě tří soudců Trybunału Konstytucyjnego, ačkoli příslušná místa již byla obsazena třemi soudci zvolenými Sejmem předchozím. Duda odmítl přijmout slib tří soudců zvolených předchozím Sejmem a přijal slib tří soudců zvolených Sejmem novým.²⁸²

Z důvodu těchto potenciálních vad je legitimita daného nálezu částí odborné společnosti zpochybňována.²⁸³

Rozhodnutí Trybunału Konstytucyjnego vedlo v Polsku k de facto zákazu interrupcí, pouze (oficiálně) s výjimkou případů, kdy je ohrožen život či zdraví ženy, nebo došlo-li k těhotenství v důsledku trestného činu (za současného splnění výše vymezených podmínek). Co do důvodů pro legální provedení interrupce se tedy polská legislativa vrátila ke stavu z let 1932 – 1956.

Současný stav byl opakovaně kritizován Evropským parlamentem, který odsoudil „*tento flagrantní útok na sexuální a reprodukční zdraví a práva v Polsku*“ a připomíná, že „*neodůvodněné nadměrné omezení přístupu k bezpečným interrupcím vyplývající z výše uvedeného rozhodnutí nelegitimního Ústavního soudu nechrání přirozená a nezadatelná práva*

²⁸⁰ SEJM. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.

²⁸¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 5. 2021, XERO FLOR w POLSCE sp. z o.o. v. POLAND, 4907/18m

²⁸² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 5. 2021, XERO FLOR w POLSCE sp. z o.o. v. POLAND, 4907/18m

²⁸³ VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne)možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. s. 735-739

*a důstojnost žen, neboť porušuje Listinu, Evropskou úmluvu o lidských právech, judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, četné mezinárodní úmluvy, jichž je Polsko signatářem, jakož i Ústavu Polské republiky.*²⁸⁴ Evropský parlament dále uvádí, že je odhadováno že již před rokem 2020 ukončilo své těhotenství ročně zhruba 200 000 žen v Polsku pomocí tzv. potratové pilulky, avšak bez potřebného lékařského dohledu či péče. Zhruba 30 000 žen bylo nuceno vycestovat za účelem podstoupení interrupce do zahraničí²⁸⁵ – často do ČR. Polským ženám zamýšlejícím podstoupit interrupci v ČR pomáhá řada česko-polských iniciativ.²⁸⁶

Současný stav byl také ESLP shledán neslučitelným s EÚLP, konkrétně s čl. 8, který zaručuje právo na respektování rodinného a soukromého života. Ačkoli ESLP s odkazem na svá předešlá (v kapitole 4.5.1. rozebraná) rozhodnutí zopakoval, že ne každé omezení přístupu k interrupci představuje zásah do práva na respektování soukromého života, vzhledem k nelegitimnímu obsazení Trybunału Konstytucyjnego, v důsledku jehož rozhodnutí k omezení přístupu k interrupci došlo, ESLP rozhodl, že „*že zásah do práv stěžovatele nelze považovat za zákonný ve smyslu článku 8 Úmluvy, neboť nebyl vydán orgánem slučitelným s požadavky právního státu.*“²⁸⁷ Vliv na polskou právní úpravu interrupce však toto rozhodnutí ESLP doposud nemá.

Redukce důvodů pro legální podstoupení interrupce v Polsku měla na ochotu lékařů interrupci provést i v případě, že je pravděpodobně ohroženo zdraví či život ženy, obdobný dopad jako v USA. Od ledna 2021 zemřelo nejméně šest žen poté, co lékaři jejich těhotenství neukončili navzdory tomu, že těhotenství ohrožovalo (a septický šok těhotenstvím způsobený nakonec ukončil) jejich život. Policií byly také vyšetřovány případy, kdy žena potratila samovolně či legálně užila tzv. potratovou pilulku.²⁸⁸

Z parlamentních voleb, jež se konaly v říjnu 2023, vzešly liberálnější Sejm a vláda. Lze tedy očekávat, že v příštích letech dojde v Polsku k určitému rozvolnění interrupční legislativy. Na konkrétní podobě těchto změn však neexistuje v Sejmu shoda. Každopádně se očekává, že současný prezident Duda bude jakýkoli zákon liberalizující přístup k interrupci vetovat.²⁸⁹

²⁸⁴ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 11 November 2021 on the first anniversary of the de facto abortion ban in Poland.*

²⁸⁵ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 26 November 2020 on the de facto ban on the right to abortion in Poland.*

²⁸⁶ Ciocia Czesia [online]

²⁸⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 12. 2023, M.L. v. Poland, 40119/21

²⁸⁸ HUMAN RIGHTS WATCH. *Poland: Abortion Witch Hunt Targets Women, Doctors.*

²⁸⁹ REUTERS. *Polish parliament takes step toward liberalising abortion laws.*

Za neústavní by případně mohl potenciální změny opět prohlásit Trybunał Konstytucyj. O nápravu jeho fungování v současnosti vládní strany usilují.²⁹⁰

6.4. Ústavní zakotvení práva na interrupci ve Francii

Interrupce byla ve Francii dekriminalizována poměrně pozdě, a až to v roce 1975. Ovšem na rozdíl od tehdejšího východního bloku se tak stalo mimo jiné pod tlakem společnosti – podíl na její dekriminalizaci měly zejména feministická hnutí (prostřednictvím například takzvaného Manifeste des 343 podepsaného 343 známými ženami, herečkami, právničkami, političkami či lékařkami, které v manifestu prohlásily, že v minulosti podstoupily ve Francii ilegální interrupci), lékařské asociace a hnutí za občanská práva obecně.

Návrh zákona o „l'interruption volontaire de grossesse“ (dobrovolném přerušení těhotenství) byl připraven a parlamentu představen tehdejší ministryní zdravotnictví, Simone Veil, po které je řečený zákon znám jako „La Loi Veil“.²⁹¹

La Loi Veil pozastavil na dobu 5 let aplikaci interrupce se týkajících ustanovení trestního zákoníku na případy, kdy dobrovolné přerušení těhotenství ženy, jež se nachází v blíže nespecifikované „tísni“, provedl lékař ve zdravotnickém zařízení před koncem 10. týdne těhotenství. Stanoveny byly i další podmínky procedurálního charakteru, např. podstoupení několika povinných konzultací či povinné (týdenní) čekací doby. Byla-li těhotná nezletilá, s interrupcí musel dát souhlas její zákonný zástupce. Pokud pokračování těhotenství vážně ohrožovalo zdraví ženy nebo bylo-li pravděpodobné, že plod trpí zvláště závažnou, nevyléčitelnou vadou, mohlo být těhotenství přerušeno kdykoli. Od roku 1979 pak již nebyl La Loi Veil časově omezen.²⁹²

Od roku 1982 jsou ve Francii interrupce bezplatné, resp. jsou hrazeny ze zdravotního pojištění. Ve 21. století docházelo postupně k další liberalizaci právní úpravy interrupce. Desetitýdenní lhůta byla zprvu prodloužena na 12 a v roce 2022 na 14 týdnů. Zrušena byla nutnost předložení souhlasu zákonného zástupce v případě přerušení těhotenství nezletilé. Zrušena byla také povinná sedmidenní čekací doba. Podmínka existence „tísně“ byla nahrazena podmínkou touhy ženy nepokračovat v těhotenství.²⁹³

²⁹⁰ REUTERS. Polish parliament starts work on reforming Constitutional Tribunal.

²⁹¹ MERCHANT, Jennifer. Access to abortion: comparative public policy in France and the United States.

²⁹² FRANCE. Loi n° 75-17 du 17 janvier 1975 relative à l'interruption volontaire de la grossesse. čl. 4

²⁹³ MERCHANT, Jennifer. Access to abortion: comparative public policy in France and the United States. s. 149

Dle průzkumu veřejného mínění v roce 2022 je přes 80 % Francouzů pro zakotvení práva podstoupit interrupci na žádost v zákoně.²⁹⁴

V roce 2024 se Francie stala první zemí světa, která zakotvila právo na interrupci ve své ústavě: Její čl. 34 teď mimo jiné stanoví, že „*zákon stanoví podmínky, za kterých se uplatňuje právo ženy na dobrovolné přerušování těhotenství*“.²⁹⁵

K tomuto kroku přistoupili francouzští zákonodárci v reakci na rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*.²⁹⁶ Návrh zákona byl v obou komorách parlamentu přijat drtivou většinou hlasů. Změna ústavy byla vyhlášena na mezinárodní den žen, 8. 3. 2024. Prezident Emmanuel Macron při této příležitosti prohlásil, že si přeje, aby bylo právo na interrupci zaneseno také do Listiny základních práv EU.²⁹⁷

Ústavní zakotvení práva na interrupci bude mít ve Francii v nejbližší době zřejmě minimální praktický dopad. Jedná se však o symbolické gesto odpovídající vůli většiny francouzské veřejnosti a samozřejmě i o pojistku do budoucna, měla-li by se snad tato vůle změnit.

6.5. Snahy o zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU

Není pochyb o tom, že k zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU v nejbližších letech nedojde. Vyžadovalo by to totiž shodu všech členských států, včetně států se značně restriktivní národní právní úpravou interrupce jako Polsko či Malta, kde se stalo umělé ukončení těhotenství legálním až v roce 2023, avšak pouze v případě, že je ohrožen život těhotné osoby.²⁹⁸

Přesto právě k takovému kroku Evropský parlament v posledních letech opakovaně vyzývá, a to zejména v reakci na omezení přístupu k interrupcím v Polsku či rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Dobbs v. Jackson Women's Health Organization*. Právě již před vyhlášením řečeného rozhodnutí Nejvyššího soudu USA vydal Evropský parlament rezoluci, v níž vyzýval Nejvyšší soud USA k potvrzení rozhodnutí ve věci *Roe v. Wade* a dále

²⁹⁴ STATISTA RESEARCH DEPARTMENT. *Support for the principle of allowing abortion by law in France in 2022, according to the vote in the presidential election.*

²⁹⁵ FRANCE. Constitution du 4 octobre 1958. čl. 34

²⁹⁶ MARGOLIS, Hillary. *France Protects Abortion as a 'Guaranteed Freedom' in Constitution.*

²⁹⁷ LE MONDE WITH AFP. Macron says he wants abortion added to EU rights charter.

²⁹⁸ MALTA. Criminal Code. čl. 243B

např. stát Texas ke zrušení Texas Heartbeat Act. V bodě 24 řečené rezoluce Evropský parlament vyzval EU a její členské státy k zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU.²⁹⁹

Rezolucí pak Evropský parlament rozhodnutí ve věci Dobbs v. Jackson Women's Health Organization také ve své rezoluci v červenci 2022 „*důrazně odsoudil*“. V téže rezoluci Evropský parlament navrhl vložit do Listiny základních práv EU čl. 7a v následujícím znění: „*Každý má právo na bezpečné a legální umělé přerušování těhotenství*“. Evropský parlament dále vyjádřil své očekávání, že se k posouzení jeho návrhu na zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU sejde Evropská rada.³⁰⁰

K započítání procesu přijímání změn ve Smlouvě o EU, Smlouvě o fungování EU a Listině základních práv EU Evropským parlamentem navržených vyzval Evropský parlament Radu EU, potažmo Evropskou radu znovu v listopadu 2023. Tentokrát Evropský parlament navrhoval doplnění čl. 3 Listiny základních práv EU o odstavec 2a, který by stanovil: „*Všichni mají právo na tělesnou autonomii a na svobodný, informovaný, neomezený a všeobecný přístup k sexuálnímu a reprodukčnímu zdraví a právům a ke všem souvisejícím zdravotnickým službám bez diskriminace, včetně přístupu k bezpečnému a legálnímu přerušování těhotenství*“.³⁰¹

K témuž Evropský parlament vyzval Evropskou radu znovu (k dnešnímu dni naposledy) 11. dubna 2024.³⁰²

Ačkoli je nepravděpodobné, že k novelizaci Listiny základních práv EU dojde, z výše uvedených rezolucí vyplývá, že případná změna má podporu většiny poslanců Evropského parlamentu. Níže poskytují přehled podpory, jakou jednotlivé rezoluce týkající se (mimo jiné) zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU měly mezi jednak poslanci Evropského parlamentu, jednak konkrétně českými poslanci Evropského parlamentu³⁰³:

Rezoluce ze dne	Poslanci EP			Čeští poslanci EP			
	Pro	Proti	Zdrželo se	Pro	Proti	Zdrželo se	Nepřítomno
9. 6. 2022	64	154	37	8	7	4	2
7. 7. 2022	24	155	38	7	11	1	2

²⁹⁹ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 9 June 2022 on global threats to abortion rights: the possible overturning of abortion rights in the US by the Supreme Court*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 9. 6. 2022.

³⁰⁰ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 7 July 2022 on the US Supreme Court decision to overturn abortion rights in the United States and the need to safeguard abortion rights and women's health in the EU*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 7. 7. 2022.

³⁰¹ EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 22 November 2023 on proposals of the European Parliament for the amendment of the Treaties*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 22. 11. 2023.

³⁰² EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter*. EUROPEAN PARLIAMENT. 11. 4. 2024.

³⁰³ EVROPSKÝ PARLAMENT. *Evropský parlament - plenární zasedání*.

22. 11. 2023	41	232	32	12	6	0	3
11. 4. 2023	36	163	39	11	4	2	4

Jak za tabulky výše vyplývá, pro rezoluce (mimo jiné) urgující EU k zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU se vyslovuje mezi 33 % a 57 % českých poslanců Evropského parlamentu. Otázkou samozřejmě je, zda se podobné podpory bude právo na interrupci těšit také u poslanců Evropského parlamentu v červnu 2024 nově zvolených.

7. Potenciální a pravděpodobný vývoj české legislativní úpravy interrupce

Je nepochybné, že i v budoucnu dojde ke snahám současnou českou právní úpravu UPT změnit. Níže pojednávám o těchto jednotlivých potenciálních změnách a o pravděpodobném vývoji interrupční legislativy ve světle jejího dosavadního vývoje, minulých snah o její změnu i mezinárodních tendencí.

7.1. Pojmosloví

Pouhá novelizace či vypuštění jednotlivých ustanovení ZUPT či Prováděcí vyhlášky by na užívané pojmosloví zřejmě neměla vliv. Došlo-li by však ke komplexní obměně interrupční legislativy (podobně, jako bylo navrhováno v roce 2008), mohlo by dojít k následujícím podstatným terminologickým změnám:

Spojení umělé přerušení těhotenství by bylo nahrazeno spojením umělé *ukončení* těhotenství. Užití slova „přerušení“ bylo ostatně některými kritizováno již v průběhu přijímání současného ZUPT a s nápravou této nepřesnosti počítal i původní návrh zákona o specifických službách v roce 2008.

Zajímavou otázkou se v nedávné době stalo označení osoby UPT podstupující. ZUPT je v současnosti označuje jednoduše jako „ženy“ (případně „cizinky“), neboť to je za současného stavu českého právního řádu jediná skupina osob fyzicky schopných otěhotnět (na rozdíl od skupiny „muži“) a tedy jediná skupina, jejíž členové by mohli interrupci s kýženým výsledkem podstoupit.

Brzy tomu však tak nebude. ÚS svým nálezem ze dne 24. 4. 2024 zrušil pro jejich neústavnost – konkrétně jejich rozpor s právem na ochranu tělesné integrity a osobní autonomie ve spojení s právem na zachování lidské důstojnosti – větu první § 29 odst. 1 NOZ: „*Změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů,*“ a dále větu první § 21 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách: „*Změnou pohlaví transsexuálních pacientů se pro účely tohoto zákona rozumí provedení zdravotních výkonů, jejichž účelem je provedení změny pohlaví chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce.*“³⁰⁴

Od nejpozději července 2025 tak již nebude úřední změna pohlaví podmíněna provedením chirurgického zákroku spočívajícím v kastraci a chirurgické přeměně pohlavních

³⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 7. 5. 2024, sp. zn. Pl. ÚS 52/23

orgánů. Fyzicky schopnými otěhotnět tedy bude pravděpodobně alespoň část osob, jejichž pohlaví bude úředně změněno z „ženy“ na „muže“. Existuje tedy i šance, že UPT budou podstupovat také osoby úřady vedené jako „muži“.

V zájmu formálního zahrnutí této skupiny osob mezi osoby, jimž je podstoupení UPT zákonem umožněno, by bylo vhodné v případné nové právní úpravě UPT užívat neutrální spojení „těhotné osoby“ (resp. „cizinci“).

Nakonec označení „ženský lékař“ již není aktuální, neboť se od roku 2012 v českém právním řádu nepoužívá.³⁰⁵ V ZZS nebo např. v zákoně č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění se nyní užívá spojení „*poskytovatel v oboru gynekologie a porodnictví*“. Toto označení by v budoucnosti nejspíše převzal i nový zákon upravující UPT, a to za použití „*(dále jen „lékař“)*“.

7.2. Bezplatnost antikoncepčních prostředků na předpis

Jak jsem výše rozvedla, ke snahám o zrušení § 3 ZUPT, který stanoví bezplatnost „*prostředků k zabránění těhotenství, které jsou na lékařský předpis, jakož i lékařské vyšetření a kontrola s tím související*“ dochází přes 30 let. Veškeré snahy doposud selhaly, avšak nikdy z důvodu nesouhlasu některého z aktérů se zrušením, neboť § 3 ZUPT není v praxi dodržován a jeho zrušením by došlo ke sladění právní úpravy s realitou. Je dle mého pravděpodobné, že zrušení § 3 ZUPT bude jedním z prvních kroků, ke kterému zákonodárci v budoucnu ve vztahu k UPT přistoupí.

7.3. Časové limity pro podstoupení UPT

7.3.1. UPT na žádost

Obecný časový limit

Podstoupit UPT na žádost (dle § 4 ZUPT) je možné, nepřesahuje-li těhotenství svou délkou trvání 12 týdnů. Tento limit je mezi Evropskými státy naprostým standardem – typicky lze v Evropě (nepočítaje mikrostáty a výše rozebrané Polsko) těhotenství ukončit maximálně do 10. až 12. týdne těhotenství (resp. do 3 měsíců v Rakousku a do 90 dní v Itálii). Pouze v 7 státech je podstoupení interrupce na žádost umožněno i později. Extrémy jsou pak Island (22. týden) a Nizozemsko a části Spojeného království (24. týden).³⁰⁶

³⁰⁵ ČR. Zákon č. 369/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. čl. 1 bod 52

³⁰⁶ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *Worlds abortion laws*.

Ke zkrácení časového limitu pro podstoupení interrupce dochází výjimečně. Ve 20. století lze zmínit zkrácení této lhůty ze 16 týdnů na týdnů 12 ve Finsku v roce 1978³⁰⁷ nebo její zkrácení z 28 na 24 týdnů ve většině Spojeného království.³⁰⁸ V Československu došlo k začátku roku 1993 změnou v zákoně užitých jednotek z měsíců (3 měsíce) na týdny (12 týdnů) o zkrácení lhůty pro legální podstoupení UPT o cca 1 týden.

Naopak ve 21. století spočívalo těch několik málo uskutečněných změn (opět nepočítaje Polsko) v umožnění interrupce i v pozdějších stádiích těhotenství. V roce 2019 došlo k prodloužení lhůty k podstoupení legální interrupce z 16 na 22 týdnů na Islandu³⁰⁹, ve Francii došlo k jejímu prodloužení dokonce dvakrát – ze 10 týdnů na 12 v roce 2001 a dále na týdnů 14 v roce 2022³¹⁰, k prodloužení této lhůty z 12 na 18 týdnů gestace se schyluje i v Dánsku³¹¹.

Změny české právní úpravy UPT tedy v tomto směru nelze vyloučit, jeví se však jako krajně nepravděpodobné, a to z níže uvedených důvodů.

Po prodloužení časového limitu pro podstoupení UPT v České republice nikdo relevantní dlouhodobě (od přijetí ZUPT, ba ani zákona č. 68/1957 Sb.) nevolá. S žádnou změnou časového limitu ostatně nepočítal ani návrh zákona o specifických zdravotních službách v roce 2008.

Několik skupin v České republice se ovšem dlouhodobě snaží o zkrácení časového limitu, resp. častěji o přímo zrušení legálních interrupcí na žádost. Jedná se zejména o katolickou církev a Hnutí pro život ČR. Jak popisují v kapitole 2.1.1., právě zástupci Hnutí pro život ČR, které se prezentuje jako organizace, které nejde „*jen o zákaz potratů*“³¹², jsou údajně extrémně schopnými lobbisty.³¹³ Není tedy pochyb o tom, že mělo-li by někdy dojít ke zkrácení časového limitu pro legální podstoupení UPT na žádost, či dokonce ke zrušení možnosti UPT na žádost legálně podstoupit, stane se tak minimálně částečně přičiněním Hnutí pro život ČR. Zákonodárci však současný časový limit pro podstoupení UPT na žádost výslovně zpochybnili naposled před více jak dvaceti lety, když konzervativní navrhovatelé zrušení ZUPT za jeden ze svých argumentů užíli arbitrarnost zvolené délky lhůty (12 týdnů), neboť „*v tomto období nedochází k žádné kvalitativní změně. Plod je již před tímto časovým limitem plně vyvinutý.*“³¹⁴ Není tedy pravděpodobné, že by se měli k takovému kroku uchýlit někdy v blízké budoucnosti.

³⁰⁷ KNUDSEN, Lisbeth B. Induced abortion in the Nordic countries: special emphasis on young women.

³⁰⁸ GOV.UK. *Abortion statistics, England and Wales: 2020*. s. 259

³⁰⁹ RITSTJÓRN KJARNANS. Þungunarrofsfrumvarpið samþykkt.

³¹⁰ MERCHANT, Jennifer. Access to abortion: comparative public policy in France and the United States. s. 149

³¹¹ OLSEN, Jan M. Denmark to liberalize its abortion law to allow the procedure until 18th week of pregnancy.

³¹² UCHÁČ, Radim. *Vý chcete zakázat potraty?*

³¹³ DUŠKOVÁ, Magdalena a spol. Mezi Bohem a ultrapravicí: Hnutí Pro život jako nejschopnější lobbistická skupina v Poslanecké sněmovně.

³¹⁴ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 98

Omezení možnosti opakovaného podstoupení UPT

V České republice není možné podstoupit UPT v šesti měsících následujících po umělém ukončení těhotenství (jak na žádost, tak ze zdravotních důvodů) předešlém – předešlé UPT je před uplynutím této doby považován za zdravotní kontraindikaci (§ 1 písm. b) Prováděcí vyhlášky). Tento zákaz se nevztahuje na ženy, které již alespoň dvakrát rodily, jsou starší 35 let nebo u kterých existuje podezření, že otěhotněly v důsledku trestné činnosti. Omezení takového typu má vedle České republiky v Evropě pouze Slovensko.³¹⁵

Zakotvení tohoto povinného intervalu mezi dvěma UPT bylo cílem kritiky již při přijímání ZUPT, a je jím i nadále.³¹⁶ Přesto, že se na první pohled zdá, že má ustanovení za cíl chránit zdraví ženy (dle Prováděcí vyhlášky je nedávné podstoupení UPT zdravotní kontraindikací), dle řady lékařů se jedná o pravidlo „nesmyslné“, neboť, dle předsedy České gynekologické a porodnické společnosti, Vladimíra Dvořáka, „*půlroční rozestup postrádá z medicínského hlediska absolutně jakýkoli význam.*“

Ustanovení může mít navíc účinek zcela opačný svému deklarovanému cíli, neboť ženy logicky vede k tomu, aby přerušení těhotenství odkládaly do chvíle, kdy již nebudou výše uvedeným zákazem vázány. Tím ženy často přicházejí o šanci podstoupit bezpečnější interrupci pomocí tzv. potratové pilulky a jsou nuceny později v těhotenství podstoupit složitější a nebezpečnější interrupci chirurgickou.³¹⁷ Ustanovení tedy nejen že zdraví žen nijak nechrání, ale může vést také k jeho zbytečně většímu ohrožení.

Je pravděpodobné, že se příslušné ustanovení pouze skrývá za svým údajným zdravotním opodstatněním, avšak jeho cílem je zjevně:

- omezovat přístup žen k UPT, a tedy počet povolených a provedených UPT snižovat;
- sankcionovat ženy jejichž antikoncepční opatření či prostředky (opakovaně) selhaly (řečenou sankcí je pak nucené donošení dítěte).

§ 1 písm. b) Prováděcí vyhlášky je navíc vzhledem k jeho bodům 1. a 2. jednoznačně diskriminující, neboť dopadá zcela bezdůvodně pouze na ženy mladší 35 let a ty které již nanejvýš jednou rodily. Na druhou stranu ustanovení naznačuje, že zdraví žen starších 35 let či těch, které rodily dvakrát a vícekrát, není této údajné „ochrany“ hodno.

³¹⁵ ČSSR. Vyhláška Ministerstva zdravotnictva Slovenskej socialistickej republiky, ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č.73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva. § 1 odst. 1 písm. b)

³¹⁶ DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. s. 84

³¹⁷ VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník*. S. 474.

O vypuštění tohoto ustanovení usiluje dlouhodobě jak Česká gynekologická a porodnická společnost, tak úřad veřejného ochránce práv, který za problematické považuje také skutečnost, že podmínky UPT nestanoví přímo ZUPT, ale Prováděcí vyhláška. O potenciální změně daného ustanovení jedná úřad VOP s MZ již přes 10 let.

Přesto, že aktuální ministr zdravotnictví Vlastimil Válek a třeba ani prezident České lékařské komory Milan Koubek v současnosti důvody ke změně povinný šestiměsíční interval zavádějícího ustanovení nevidí,³¹⁸ je pravděpodobné, že v případě komplexního přepracování interrupční legislativy by ohledně případného zachování tohoto v Evropě unikátního omezení probíhaly vážné debaty.

7.3.2. UPT ze zdravotních důvodů

Obecný časový limit

Časový limit pro podstoupení UPT ze zdravotních důvodů je (obecně) shodný s tím pro podstoupení UPT na žádost, tedy dvanáctitýdenní (§ 2 odst. 1 Prováděcí vyhlášky). Zákaz UPT v případě, že od předešlého UPT ještě neuplynulo 6 měsíců, se na UPT ze zdravotních důvodů však nevztahuje (§ 1 písm. b) Prováděcí vyhlášky).

Zkrácení základního časového limitu pro UPT ze zdravotních důvodů je opět nepravděpodobné, neboť by mu muselo předcházet či ho provázet zkrácení lhůty k podstoupení UPT na žádost, neboť by nebylo smysluplným umožnit přístup k UPT na žádost po dobu delší než k UPT ze zdravotních důvodů.

V řadě evropských zemích je však podstoupení UPT ze zdravotních důvodů (tedy je-li ohroženo zdraví ženy) umožněno i poté, co uplyne lhůta pro podstoupení UPT na žádost. Jedná se například o Bulharsko (UPT na žádost do 12. týdne gestace, UPT ze zdravotních důvodů do týdne 20.)³¹⁹ nebo Portugalsko (UPT na žádost do 10. týdne gestace, UPT ze zdravotních důvodů do týdne 12.)³²⁰. V některých evropských zemích není časový limit v případě ohrožení zdraví ženy vůbec stanoven (v ČR není časový limit stanoven je-li ohrožen život ženy, nikoli pouze její zdraví) – např. ve Francii³²¹ či Spojeném království³²².

Potenciální prodloužení časového limitu pro UPT ze zdravotních důvodů se tedy zdá (ne o příliš mnoho) reálnější, a to i proto, že by se tak dalo učinit, aniž by se musel měnit časový limit pro UPT na žádost. Úplným zrušením časového limitu pro podstoupení UPT v případě vážného ohrožení zdraví (jako je tomu ve výše zmíněné Francii či UK) by pak potenciálně

³¹⁸ LANKAŠOVÁ, Markéta. Na potrat nemůžete, už jste byla. Vyhláška o interrupcích je podle lékařů nesmyslná.

³¹⁹ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *Bulgaria's Abortion Provisions*. Online.

³²⁰ ASSOCIAÇÃO PARA O PLANEAMENTO DA FAMÍLIA. *Aborto e Interrupção da Gravidez*.

³²¹ FRANCE. *Code de la santé publique*. Online. République française. [online]

³²² GOV.UK. *Abortion statistics, England and Wales: 2020*.

mohlo dojít k zahrnutí „vážného ohrožení zdraví“ mezi důvody uvedené v § 2 odst. 1 Prováděcí vyhlášky, po které lze UPT provést kdykoli (o čemž pojednávám v kapitole 7.3.2.)

Časový limit v případě ohrožení života ženy či těžkého poškození nebo neschopnosti života plodu

Dle § 2 odst. 1 Prováděcí vyhlášky lze po uplynutí 12 týdnů uměle přerušit těhotenství *„jen je-li ohrožen život ženy nebo je prokázáno těžké poškození plodu nebo že plod je neschopen života.“*

Vzhledem k tomu, že nepovolování UPT v případě ohrožení života matky je nemyslitelné (z evropských zemí jsou interrupce zcela – tedy i v tomto případě – zakázány pouze v mikrostátě Andorra³²³), dané ustanovení by mohlo být v budoucnosti změněno pouze následujícími způsoby:

- určení (kratšího) časového limitu pro podstoupení UPT v případě poškození plodu nebo jeho neživotaschopnosti;
- vypuštění speciální úpravy časového limitu pro podstoupení UPT v případě poškození plodu nebo jeho neživotaschopnosti (a tedy zavedení obecné dvanáctitýdenní lhůty);
- kompletní vypuštění speciální úpravy týkající se možnosti podstoupit UPT v případě poškození plodu nebo jeho neživotaschopnosti jakožto důvodu pro povolení UPT.

Zavedením obecného dvanáctitýdenního limitu by dané ustanovení postrádalo smysl, neboť se většina prenatalních testů, jimiž dochází k diagnostice vad plodu, provádí až v pozdějším stádiu těhotenství.³²⁴ Nedojde pravděpodobně ani k vypuštění důvodů poškození plodu nebo jeho neživotaschopnosti pro povolení UPT – tak tomu je v Evropě (opět kromě několika mikrostátů) pouze od roku 2020 v Polsku.³²⁵

Přesto tedy, že nelze předpokládat, že ke změně výše uvedeného ustanovení někdy v blízké době dojde, nejpravděpodobněji by taková změna byla podoby vymezené v bodě prvním – tedy by představovala určení (delší než dvanáctitýdenní) lhůty k UPT v případě poškození plodu nebo jeho neživotaschopnosti. Tuto změnu navrhovali někteří poslanci KDU-ČSL (pravděpodobně pouze) ve vztahu ke genetickým vadám plodu v roce 2008.

³²³ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. European Abortion Laws: A Comparative Overview.

³²⁴ FRISKOVÁ, Veronika. Prenatální diagnostika vrozených vad plodu v otázkách a odpovědích. Online.

³²⁵ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. European Abortion Laws: A Comparative Overview. Online.

Časový limit při UPT z genetických důvodů či v souvislosti s vybranými infekčními onemocněními

Dle § 2 odst. 2 Prováděcí vyhlášky „svědčí-li pro umělé přerušení těhotenství genetické důvody, lze uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení dvaceti čtyř týdnů těhotenství.“ Dále bod 1 písm. g) (interní choroby infekční) Prováděcí vyhlášky stanoví, že „při onemocnění: bezpečně prokázanou teratogenitou či jiným rizikem pro plod jako jsou zarděnky, infekce cytomegalovirem, toxoplasmóza, varicela, AIDS je přerušeni možné ve spolupráci s genetickým oddělením až do 24. týdne těhotenství.“

Důvodem pro prodloužení dvanáctitýdenního časového limitu na jeho dvojnásobek je, že relevantní diagnostické testy lze provést až v druhém trimestru těhotenství a na jejich výsledky se několik týdnů čeká.³²⁶

Přesto ke snahám – nebo přinejmenším k vyjádření vůle – tento časový limit zkrátit došlo v roce 2008, když část KDU-ČSL ve vztahu k připravovanému zákonu o specifických zdravotních službách uvedla, že „nám vadí, že doba, dokdy je možné provádět potraty ze zdravotních důvodů, se prodlužuje na 24 týdnů, my jsme navrhovali 18 týdnů.“³²⁷ Vzhledem k nepřesnosti tohoto vyjádření (obecný limit pro UPT je 12 týdnů a tak tomu mělo být i dle původního návrhu zákona o specifických zdravotních službách) a tomu, že limit 24 týdnů měl být zaveden (resp. zachován) pouze pro UPT z genetických důvodů, lze uzavřít, že se část KDU-ČSL (vedle dalším úprav blíže vymezených v kapitole 5.5.) snažila o zkrácení časového limitu pro podstoupení UPT z genetických důvodů na 18 týdnů.

Je však nepravděpodobné, že se právní úprava UPT takové změny v blízké budoucnosti dočká, nedojde-li k převratnému objevu na poli prenatální diagnostiky (nebo plošnému omezování reprodukčních práv žen v českém právním řádu).

7.4. Konkretizace forem podnětů, souhlasů a poučení

ZUPT a Prováděcí vyhláška doposud stanoví povinnou formu v následujících případech:

- žádost ženy o UPT musí být písemná (§ 4 ZUPT);
- žádost o přezkum závěrů lékaře a oznámení o jeho výsledku musí být písemné (§ 8 ZUPT) – tato úprava se však již neaplikuje;
- odmítnutí UPT ze zdravotního důvodu ženou musí být písemné (§ 3 odst. 3 Prováděcí vyhlášky);

³²⁶ FRISKOVÁ, Veronika. Prenatální diagnostika vrozených vad plodu v otázkách a odpovědích. Online.

³²⁷ JEŘÁBKOVÁ, Pavla. Vadí nám potraty pro cizinky, vysvětlují lidovci blokádu Julínkových změn. Online.

- potvrzení ženy o tom, že byla lékařem řádně poučena, musí být písemné (§ 4 odst. 1 Prováděcí vyhlášky);
- zákonný zástupce nezletilé starší 16 let musí být o provedeném UPT na žádost nezletilé informován ústně nebo písemně do vlastních rukou (§ 6 odst. 2 Prováděcí vyhlášky).

O zavedení nutnosti písemné či ústní formy je v budoucnosti možné uvažovat v následujících případech:

Souhlas ženy s provedením UPT ze zdravotních důvodů (popř. její podnět)

ZUPT ani Prováděcí vyhláška pro tento úkon v současnosti nestanoví formu. Jeho forma se tedy v současnosti řídí § 34 odst. 2 ZZS: „*Písemná forma souhlasu se vyžaduje, pokud tak stanoví jiný právní předpis nebo pokud tak s ohledem na charakter poskytovaných zdravotních služeb určí poskytovatel.*“³²⁸ Tímto „jiným právním předpisem“ je NOZ jeho (v této situaci speciální) ustanovení § 96 odst. 1, které stanoví, že „*souhlas k zásahu do integrity člověka vyžaduje písemnou formu, má-li být oddělena část těla, která se již neobnoví.*“³²⁹ Plod lze v této souvislosti jistě považovat za „část těla, která se již neobnoví“. Jak formulaci tohoto ustanovení, tak pojetí jeho postavení v právním řádu však dle odborníků „*nelze považovat za šťastné a pro praxi je spíše komplikující.*“³³⁰

Alternativně by se dalo uvažovat o aplikaci věty druhé § 34 odst. 2 ZZS: „*Souhlas s hospitalizací musí být vždy v písemné formě.*“ Protože ačkoli UPT typicky nebude pro rychlost zákroku vyžadovat hospitalizaci ve smyslu § 3 odst. 4 ZZS³³¹, MZ a soudy v minulosti vyjádřily názor, že „*výkon interrupce lze provádět pouze při hospitalizaci*“³³², ke které bude třeba dát písemný souhlas.

Ideální by tedy bylo upřesnění formy tohoto souhlasu v ZUPT, k čemuž mělo ostatně dojít i dle původního návrhu zákona o specifických zdravotních službách v roce 2008, jenž pro tento souhlas stanovil písemnou formu.

Výše uvedené platí obdobně pro nutný souhlas zákonného zástupce s UPT nezletilé na žádost dle § 6 ZUPT.

³²⁸ ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). In: Sběrka zákonů. 2011, částka 131, s. 4730. § 34 odst. 2

³²⁹ ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: Sběrka zákonů. 2012, částka 33, s. 1026. § 96

³³⁰ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář*. 2. vydání. *Komentáře (Wolters Kluwer ČR)*. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. ISBN 978-80-7598-656-6. k § 96

³³¹ „*Hospitalizací se rozumí doba zpravidla delší než 24 hodin, po kterou je pacientovi přijatému na lůžko ve zdravotnickém zařízení poskytovatele lůžkové péče poskytována lůžková péče.*“

³³² Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 193/21 ze dne 16. 2. 2021

Poučení ženy lékařem o možných zdravotních důsledcích umělého přerušení těhotenství, jakož i způsobech použití antikoncepčních metod a prostředků

Ani v případě poučení ženy lékařem dle § 7 ZUPT a § 4 Prováděcí vyhlášky není jeho forma určena – stanoveno je pouze, že žena musí jeho obdržení písemně potvrdit (§ 4 Prováděcí vyhlášky). To se jevílo problémovým odborníkům již počátkem 90. let, kdy jimi bylo navrhováno zavést povinnou písemnou formu tohoto poučení. Dle návrhu zákona o specifických zdravotních službách z roku 2008 měla pak být žena poučena jak písemně, tak ústně. Je možné, že docházelo-li by ke komplexnímu přepracování české interrupční legislativy, forma poučení ženy by byla nadále určena.

7.5. UPT osoby nezletilé

7.5.1. Věková hranice – dnes 16 let

ZUPT upravuje rozdílně UPT nezletilých mladších a starších 16 let. Tato hranice je relevantní zejména pro určení toho, zda je k UPT nezletilé na žádost třeba souhlasu zákonného zástupce, či nikoli. Ke změně této hranice by mohlo dojít následujícími způsoby:

- hranice by se zvýšila na 18 let;
- hranice by se snížila na (pravděpodobně) 15 let;
- hranice by byla zrušena – nutnost souhlasu zákonného zástupce by posuzoval lékař s přihlédnutím k rozumové a volní vyspělosti nezletilé.

Posunutí této hranice na 18 let – tedy zavedení nutnosti souhlasu zákonného zástupce s UPT nezletilé na žádost jakéhokoli věku – prosazovala skupinka poslanců KDU-ČSL již v roce 2008. Podobně jako byl beznadějný jejich tehdejší pokus, považuji za vysoce nepravděpodobné i jakékoli další budoucí snahy o učinění téhož.

Odůvodněnějším a tedy (i když jen o málo) pravděpodobnějším se mi jeví naopak snížení této věkové hranice na 15 let. Tím by došlo ke sladění minimálního věku potřebného k podstoupení UPT nezletilou na žádost bez souhlasu zákonného zástupce a minimálního věku, ve kterém lze mít v ČR legální pohlavní styk (dle § 187 TZ). Právě k harmonizaci těchto dvou věkových hranic se v některých dalších státech Evropy schyluje.³³³ Zároveň by tím došlo k zániku mnou v kapitole 4.2.4. zmíněného čtyřicetidvoutýdenního období, během kterého (a pouze během kterého) žena bude souhlas zákonného zástupce určitě k UPT potřebovat.³³⁴

³³³ OLSEN, Jan M. Denmark to liberalize its abortion law to allow the procedure until 18th week of pregnancy.

³³⁴ Jak rozebírám v kapitole 4.2.4., v případě početí dřívějšího by se jednalo o UPT ze zdravotního důvodu, které (dle ZUPT, nikoli však Prováděcí vyhlášky) nevyžaduje souhlas zákonného zástupce pacientky, a těhotenství počaté později by mohlo být přerušeno na žádost nezletilé starší 16 let, tedy opět bez souhlasu zákonného zástupce.

Za zmínku také stojí skutečnost, že jeden z důvodů, pro který byla hranice 16 let v roce 1986 stanovena – délka povinné školní docházky – odpadl již v roce 1990.

Nakonec pouze uvedu, že nevěřím, že by se česká legislativní úprava měla někdy v blízké budoucnosti ubírat směrem úplného zrušení této hranice a ponechání provedení UPT nezletilé na žádost na úsudku lékaře, a to přinejmenším do doby, než se obnoví funkčnost ustanovení ZUPT o přezkumu negativního závěru lékaře.

7.5.2. UPT nezletilých starších 16 let

Na žádost

Jedinou změnou právní úpravy UPT na žádost nezletilé starší 16 let nesouvisející s posunutím věkové hranice by mohlo být zrušení povinnosti lékaře vyrozumět zákonného zástupce nezletilé o provedeném UPT na žádost (§ 6 odst. 2 ZUPT). Důvodová zpráva z návrhu ZUPT v roce 1986 uvádí k povinnosti notifikace zákonného zástupce pouze, že „z hlediska zabezpečení výkonu rodičovských práv a povinností je však nutné, aby zdravotnická zařízení o provedené interrupci vyrozuměla zákonné zástupce těchto žen.“ Dále však důvod zavedení této povinnosti specifikován není. Dle mého je možné, že by tento důvod při budoucí rekodifikaci právní úpravy UPT již neobstál, ačkoli ještě v návrhu zákona o specifických službách z roku 2008 se se zachováním notifikační povinnosti počítalo.

Ze zdravotních důvodů

Současná právní úprava nevyžaduje v případě UPT nezletilé starší 16 let ani souhlas zákonného zástupce, ani jeho notifikaci zdravotnických zařízení. Kromě toho, že § 35 odst. 2 ZZS umožňuje ošetřujícímu zdravotnickému pracovníkovi podat zákonnému zástupci informaci o provedeném umělém ukončení těhotenství nebo zdravotním stavu pacientky (avšak nestanoví povinnost tak učinit), jsou UPT ze zdravotních důvodů prováděna nezletilým straším 16 let za stejných podmínek, jako ženám dospělým plně svéprávným. Dojít by tedy mohlo pouze k omezení přístupu k UPT, a to:

- zavedením notifikační povinnosti;
- stanovením nutnosti souhlasu zákonného zástupce s UPT nezletilé starší 16 let ze zdravotních důvodů. K této možnosti zákonodárci přistoupili i v návrhu zákona o specifických zdravotních službách v roce 2008, v jehož § 13 odst. 2 bylo stanoveno, že „nezletilé pacientce se těhotenství ze zdravotních důvodů uměle ukončí, pokud s tím vysloví souhlas její zákonný zástupce.“ Není tedy úplně vyloučeno, že by v případě komplexní rekodifikace právní úpravy UPT mohlo k takovéto změně (či přinejmenším k jejímu navržení) dojít.

7.5.3. UPT osob mladších 16 let

Na žádost

Ke změnám – resp. k liberalizaci – úpravy UPT osob mladších 16 let na žádost by mohlo dojít pouze v souvislosti se změnou či zrušením věkové hranice (viz kapitola 7.5.1).

Ze zdravotních důvodů

Jak rozvádím v kapitole 4.2.4., právní úprava UPT nezletilé mladší 16 let ze zdravotních důvodů je značně matoucí. Je tedy téměř jisté, že dočká-li se právní úprava UPT nějakých rozsáhlejších změn, jednou z nich bude právě odstranění rozporů mezi ZUPT a Prováděcí vyhláškou.

K tomu by zřejmě došlo jedním z následujících způsobů:

- nutnost souhlasu zákonného zástupce by byla výslovně zakotvena v ZUPT (nikoli pouze v Prováděcí vyhlášce);
- skutečnost, že souhlas zákonného zástupce není třeba by byla výslovně zakotvena v ZUPT (nevyplyvala by pouze z § 6 odst. 1 ZUPT *a contrario* a z důvodové zprávy k ZUPT) a z § 5 odst. 1 Prováděcí vyhlášky by byla odstraněna jeho věta druhá: „*souhlas zákonného zástupce se vyžádá též k umělému přerušení těhotenství této ženě ze zdravotních důvodů*“.

Návrh zákona o specifických zdravotních službách z roku 2008 si zvolil první z výše uvedených možností a v § 13 odst. 1 stanovil nutnost souhlasu zákonného zástupce s UPT ze zdravotních důvodů jak pro nezletilé mladší, tak starší 16 let. Ať se v budoucnu zákonodárci rozhodnou pro kteroukoli z těchto možností (je zcela nemyslitelné, že by se v případě kompletního přepracování právní úpravy UPT zákonodárci rozhodli rozpor mezi ZUPT a Prováděcí vyhláškou zachovat), jistě jejich rozhodnutí povede přinejmenším k odstraněním zmatků, které v současné právní úpravě panují.

7.6. UPT osob s omezenou svéprávností a duševně nemocných

ZUPT v současnosti neobsahuje speciální úpravu UPT osob s omezenou svéprávností či duševně nemocných. Platí tedy obecná úprava jednání za osoby s omezenou svéprávností v NOZ a úprava svobodného a informovaného souhlasu v ZZS, kterou rozebírám blíže v kapitole 4.2.5. Je možné (dle mého názoru však nikoli nutné), že by v budoucnu mohlo dojít k zakotvení speciální úpravy UPT osoby s omezenou svéprávností či duševně nemocné v ZUPT. V takové situaci by byly pro tyto případy UPT dle mého pravděpodobně stanoveny stejné

podmínky, jako pro UPT osob mladších 16 let (či obecně osob nezletilých, nedocházelo-li by již k rozlišování různých skupin nezletilých).

7.7. UPT cizinek

Jak popisují v kapitole 4.2.6., výklad ustanovení ZUPT o UPT cizinek na žádost a s ním souvisejících ustanovení Provděcí vyhlášky není jednotný, přičemž ke snahám o nápravu tohoto nedostatku došlo v letech 1991, 2008 a 2021. Není pochyb o tom, že je třeba praxi poskytovatelů zdravotních služeb v tomto ohledu sjednotit. Otázkou je, zda dojde pouze ke sladění (nebo potvrzení sladění, vzhledem k tomu, že např. MZ je za sladění již považuje) české právní úpravy UPT s právem EU, zejm. ustanoveními SFEU, nebo zda dojde i k zpřístupnění UPT i státním příslušnicím třetích zemí.

Ustanovení umožňující příslušnicím jiných členských států EU přístup k UPT v ČR by bylo pravděpodobně obsahově totožné s tím navrženým v roce 2008, kdy § 12 odst. 2 návrhu zákona o specifických zdravotních službách stanovil, že *„ženě, která není státním občanem České republiky, lze těhotenství z jiných než zdravotních důvodů ukončit, je-li osobou, která má nárok na rovné zacházení podle přímo použitelných předpisů Evropských společenství v oblasti sociálního zabezpečení a sociálních výhod.“* Nepochybně by došlo i k zachování výjimek ze zákazu poskytování UPT v ČR cizinkám v současnosti uvedených v § 10 Provděcí vyhlášky.

Jednodušším, ačkoli méně pravděpodobným, by bylo prostě zrušení § 10 ZUPT a § 10 Provděcí vyhlášky, čímž by došlo ke zpřístupnění UPT v ČR všem ženám bez rozdílu státního příslušenství.

Pro úplnost pouze dodám, že je krajně nepravděpodobné, že dojde ke změně úpravy UPT ze zdravotních důvodů, které se v současnosti provádí cizinkám za stejných podmínek, jako občankám ČR.

7.8. Projednání UPT a přezkum závěru lékaře

ZUPT a Provděcí vyhláška obsahují poměrně podrobnou úpravu projednávání a povolování UPT. Velká část těchto ustanovení je však nejen nepoužívaná, ale také neaplikovatelná. Vzhledem k tomu, že v dnešní době dochází k umělému přerušování těhotenství bez ohledu na tuto zastaralou a neaplikovatelnou úpravu, nic nebrání zrušení těchto zbytečných ustanovení či jejich částí. Zejména by se mělo jednat o:

- povinnost ženy obrátit se se svou žádostí na zdravotnické zařízení místně příslušné podle místa jejího trvalého pobytu nebo místa pracoviště nebo školy (§ 7 ZUPT);
- právo lékaře, nikoli ženy, určit (spádové) zdravotnické zařízení, ve kterém k UPT dojde (§ 7 ZUPT, § 6 odst. 1 Prováděcí vyhlášky);
- přezkum záporného závěru lékaře okresním odborníkem pro obor gynekologie a porodnictví a dalšími dvěma lékaři (§ 8 odst. 1 ZUPT);
- přezkum záporného závěru okresním odborníkem pro obor gynekologie krajským odborníkem pro obor gynekologie a porodnictví a dalšími dvěma lékaři (§ 8 odst. 2 ZUPT);
- povinnost zdravotnického zařízení hlásit UPT krajskému ústavu národního zdraví (§ 7 Prováděcí vyhlášky).

Vedle zrušení výše uvedených pravidel by zákonodárci samozřejmě mohli přistoupit i k dalším změnám týkajícím se projednávání a povolování UPT, a to zejména rozhodli-li by se pro komplexní rekonstrukci právní úpravy UPT. Jednat by se mohlo např. o:

- umožnění provádět UPT i ve zdravotnických zařízeních ambulantní péče, nikoli ve zdravotnických zařízeních péče lůžkové a jednodenní (dříve ústavní);
- nahrazení, nikoli pouze zrušení, výše uvedených ustanovení ustanoveními aplikovatelnými. Zejména absence použitelné úpravy přezkumu (negativního) závěru lékaře je problémová, neboť mimo jiné právě v absenci úpravy přezkumu negativního stanoviska lékaře shledal ESLP porušení čl. 8 EÚLP v případě *Tysiác v. Poland*. Z praktického hlediska by pak bylo užitečné pevné stanovení lhůt, ve kterých musí být závěr lékaře přezkoumán.

7.9. Další potenciální změny

Právní úprava UPT v České republice se v několika zásadních ohledech liší od právní úpravy interrupce v některých dalších evropských státech s jinak srovnatelnou úrovní ochrany reprodukčních práv. Je možné (nikoli však pravděpodobné), že by se v budoucnu mohli jak konzervativní, tak liberální zákonodárci pokusit o implementaci některých z nich.

V několika státech Evropy (např. ve Švédsku, Norsku, Švýcarsku³³⁵, Francii³³⁶ či Nizozemsku³³⁷) je interrupce hrazena ze zdravotního pojištění, a to i interrupce na žádost. V České republice je UPT hrazeno ze zdravotního pojištění pouze, je-li prováděno ze zdravotních důvodů. Pokud by však zákonodárci přistoupili k plošné liberalizaci právní úpravy UPT, je možné, že by mohly začít být pojišťovny hrazeny i UPT na žádost. V blízké budoucnosti se to však nejeví jako pravděpodobné.

Povinnou čekací dobu mezi podáním žádosti o interrupci a jejím provedením stanoví řada států Evropy, jmenovitě např. Itálie, Německo, Maďarsko, Irsko, Portugalsko či Belgie, a to typicky v řádu několika dnů až jednoho týdne.³³⁸ V České republice žádná povinná čekací doba stanovena není. Je však možné, že pokud by chtěli (konzervativní) zákonodárci přístup k UPT omezit, vydali by se právě touto cestou, neboť by takováto změna byla pro širokou veřejnost jistě přijatelnější, než přímo zkracování časových limitů nebo dokonce zrušení možnosti legálního UPT na žádost.

Podobně by se konzervativní politici mohli pokusit o zavedení povinných odborných konzultací (nad rámec v České republice povinného standardního poučení lékařem) předcházejících samotnému provedení UPT, jako je tomu např. v Německu, Itálii, Maďarsku či Nizozemsku.³³⁹ Krůčkem k tomuto bylo, jak uvádím v kapitole 2.1.1., potvrzení zdravotních pojišťoven (a to na žádost Hnutí pro život ČR) o tom, že do okruhu služeb hrazených lékařům z jejich strany může být na žádost lékaře zařazen také „*Edukační pohovor lékaře s nemocným či rodinou*“,“³⁴⁰ v jehož rámci by k podobným konzultacím mohlo docházet.

Není však pochyb o tom, že žádná z v této kapitole uváděných potenciálních změn nemůže být v současnosti považována za prioritní, ba ani pravděpodobnou.

7.10. Vývoj trestněprávní úpravy UPT

Vzhledem k minimálnímu počtu spáchaných trestných činů proti těhotenství ženy je nepravděpodobné, že by někdy v budoucnosti došlo ke změně právní úpravy konkrétně trestných činů proti těhotenství žen. To však nebrání rozsáhlejší změnám TZ, které by mohly mít (nikoli však podstatný) dopad mimo jiné i právě na trestné činy proti těhotenství žen, k čemuž například došlo 1. 1. 2010, kdy se hromadně zvýšila původní maximální trestní sazby

³³⁵ ABORTION CLINICS IN EUROPE. Countries with easy access.

³³⁶ MINISTERE DE LA SANTÉ ET DE LA PRÉVENTION. Abortion Information-guide. s. 25

³³⁷ GOVERNMENT OF THE NETHERLANDS. Abortion - question and answer.

³³⁸ FEPS. Abortion in the EU - Country Factsheets.

³³⁹ CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. European Abortion Laws: A Comparative Overview.

³⁴⁰ HNUTÍ PRO ŽIVOT ČR. *Větší šance pro děti při nečekaném těhotenství.*

z původních 15 let odnětí svobody na 16 let u 11 trestných činů, mimo jiné i u kvalifikované skutkové podstaty trestného činu Nedovolené přerušování těhotenství bez souhlasu těhotné ženy (§ 159 odst. 4 TZ).

7.11. Praviděpodobný vývoj

Současná právní úprava UPT je stará přes 37 let. Jediná změna, kterou za tu dobu prodělala, se týkala způsobu úhrady UPT na žádost. Neochota zprvu československých a následně českých zákonodárců zajistit, aby ZUPT a Prováděcí vyhláška odpovídaly své době, způsobila, že se stal ZUPT zákonem zastaralým, v některých částech téměř obsoletním. Část jeho ustanovení (a ustanovení Prováděcí vyhlášky) je neaplikovatelná jednak pro svůj rozpor se jinými právními předpisy ČR (zejména ZZS), primárním právem EU či dokonce realitou, jednak protože pracuje s pojmy a instituty českému právnímu řádu neznámými.

Dle mého je tedy pravděpodobné, že pokusy o jeho (přinejmenším) aktualizaci bude přibývat – a že některé z nich budou jednou i úspěšné.

V první řadě dojde pravděpodobně ke zrušení nepoužívaných či nepoužitelných ustanovení, konkrétně § 3 ZUPT. Vypuštění neaplikovatelných částí § 7 a 8 ZUPT by bylo podobně nesporné, ale o něco legislativně složitější, protože by muselo dojít k zachování jejich stále aplikovatelných pasáží, a tedy k jejich celkovému preformulování. Ideálním by pak samozřejmě bylo také obnovení aplikovatelnosti ustanovení o přezkumu závěru lékaře.

V budoucnu dojde pravděpodobně přinejmenším k rozšíření možnosti uměle přerušit těhotenství cizinkám na žádost i na příslušnice jiných členských států EU, tedy ke sladění české právní úpravy UPT s právem EU. Jednodušším by samozřejmě bylo úplné zrušení § 10 a odpovídajících ustanovení Prováděcí vyhlášky, avšak takový krok by se zřejmě (opět) setkal s odporem ze strany konzervativních zákonodárců.

Pouze v budoucnu možnými, nikoli vyloženě pravděpodobnými, jsou změny týkající se časových limitů pro UPT (zejména zrušení zákazu podstoupit UPT na žádost v době šesti měsíců následujících po předešlém UPT) či podmínek UPT nezletilých, a to nejspíše (vzhledem k naprostému nezájmu, který drtivá většina české společnosti vůči interrupcím chová) prostřednictvím jejich liberalizace. K těmto potenciálním změnám by zákonodárci však přistoupili spíše v rámci komplexní rekonstrukce právní úpravy UPT (při které by dle mého byla pravděpodobně úprava UPT přenesena do zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách) než pomocí dílčích novelizací jednotlivých ustanovení ZUPT.

V případě úplného přepracování ZUPT by samozřejmě nejspíše došlo i ke konkretizaci forem jednotlivých souhlasů, poučení apod. a k modernizaci či upřesnění užívaného pojmosloví. Komplexní reformu právní úpravy UPT však nepovažuji (vzhledem k přesvědčení velké části politiků o optimálnosti současné právní úprava UPT ³⁴¹) v blízké budoucnosti za pravděpodobnou.

³⁴¹ FORŤOVÁ, Klára, Karolína NOVOTNÁ a Lada ZAJAC. Je potrat lidské právo, či vražda? Poslanci se neshodnou, zákon měnit nechtějí. *Idnes.cz* [online]

Závěr

Cílem této práce bylo zanalyzovat současnou právní úpravu UPT a zhodnotit její potenciální vývoj ve světle řady faktorů. Nejprve jsem se tedy zaměřila na aktuální českou legislativu týkající se interrupce. Definovala jsem pojmy „potrat“, „interrupce“ a další termíny s nimi související z hlediska právního a lékařského. Následně bylo stručně rozebráno ústavněprávní zakotvení jisté míry ochrany plodu v čl. 6 odst. 1 LZPS, a dále trestněprávní ochrana poskytovaná plodu a těhotenství obecně zákonem č. 40/2009 Sb., trestním zákoníkem. Avšak pro tuto práci nejpodstatnější úprava je obsažena v zákoně č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství a ve vyhlášce č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, kterým jsem se věnovala zejména.

Nejprve jsem se zabývala obecnými podmínkami podstupování UPT, a to jak ze zdravotních důvodů, tak na žádost. Těmi jsou zejména nepřekročení maximální délky těhotenství a samozřejmě informovaný souhlas těhotné ženy, v případě UPT na žádost navíc UPT nesmí bránit zdravotní kontraindikace. Analyzovány byly dále speciální případy UPT ze zdravotních důvodů, pro které je stanovena delší lhůta (či tato lhůta není stanovena vůbec), UPT žen s omezenou svéprávností, nezletilých a žen jiné než české státní příslušnosti. Pozornost byla současně věnována zejména nedostatkům této úpravy, jejichž příčinou je povětšinou zastaralost ZUPT a Prováděcí vyhlášky. Upozorněno bylo hlavně na neaplikovaná či neaplikovatelná ustanovení a důvody, pro které tomu tak je.

V práci jsou následně rozebrány faktory, které by v budoucnu mohly mít potenciálně vliv na vývoj právní úpravy UPT. Jedním z nejdůležitějších z nich jsou obecné názory společnosti na UPT a hnutí z nich zformované, tedy hnutí pro-life a pro-choice. Zabývala jsem se také důvody, pro které v České republice převládá druhé jmenované, tedy zejména okolnostmi rozvolňování právní úpravy UPT v Československu ve 20. století a nezájem jednak společnosti o jakékoli vůči interrupcím skeptické náboženství, tak naprosté většiny politiků o toto téma obecně.

Dále jsem se zaobírala dosavadním vývojem právní úpravy interrupce v českých zemích, na který budou její potenciální změny pravděpodobně navazovat. Stručně byl popsán přístup středověké společnosti k interrupcím, více pozornosti bylo pak věnováno novověkým, s postupem úpravu interrupce liberalizujícím, kodexům – Právům městským Království Českého (1579), Constitutio criminalis Josephina (1707), Constitutio Criminalis Theresiana (1768) a Všeobecnému zákoníku o zločinech a trestech Josefa II. (1789). Hluběji byl pak zanalyzován zákon č. 117/1852 ř. z., zákon trestní o zločinech, přečinech a přestupcích, který

převzal právní úpravu interrupcí z tzv. Západohaličského trestního zákoníku (1803) a jehož právní úpravou interrupce se poměrně extenzivně zabýval prvorepublikový Nejvyšší soud. Nejvíce prostoru bylo však samozřejmě věnováno již výše zmíněnému rozvolňování právní úpravy interrupce v Československu ve 20. století. Rozebrány byly příčiny přijetí zákon 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství a v něm obsažená úprava podmínek podstoupení legální interrupce z jak zdravotních, tak jiných důvodů. Zvláště jsem se pak zaměřila na roli, sestavu, fungování a konečné selhání interrupčních komisí. Nakonec jsem osvětlila proces přijetí současné úpravy obsažené v ZUPT, důvody, pro které se tak stalo, a následné (někdy opakované, avšak vždy neúspěšné) snahy o změnu či zrušení ustanovení ZUPT či Prováděcí vyhlášky.

Z mezinárodního hlediska jsem zprvu zkoumala rozhodovací praxi ESLP (popř. EKLP) týkající se interrupcí. ESLP dlouhodobě zastává názor, že EÚLP bez dalšího ani nezakládá právo nenarozených na život, ani právo žen na interrupci, a umožňuje v tomto ohledu státům užít vlastního uvážení. Mnohokrát však zdůraznil povinnost států umožňujících legální podstoupení interrupce určit postup, jakým se žena může interrupce domoci, a zajistit jeho dostupnost. Dále byl v práci analyzován nedávný vývoj právní úpravy interrupce v dalších státech Evropy, zejm. Polska a Francie, a v USA, jenž by mohl být předzvěstí budoucího směřování české právní úpravy. Prodiskutovány byly i snahy Evropského parlamentu o zakotvení práva na interrupci v Listině základních práv EU.

Ve světle výše zmíněného jsem následně zhodnotila potenciální změny české právní úpravy interrupce, a to jak změny, které by měly na provádění interrupcí a přístup k nim v České republice reálný dopad, tak změny čistě formální, které považuji za reálnější; nejpravděpodobněji by se jednalo o vypuštění (či případnou „aktualizaci“) již nepoužívaných či nepoužitelných ustanovení, modernizaci relevantními právními předpisy užívaných pojmů či spojení a určení forem jistých souhlasů, podnětů a poučení. K těmto úpravám by zákonodárci dozajista přistoupili v případě komplexního přepracování právní úpravy UPT (či jejího přenesení do zákona o specifických zdravotních službách), samostatné změny těchto dílčích ustanovení se vzhledem k jejich aktuální faktické neškodlivosti jeví jako nepravděpodobné. V případě úplné rekodifikace by byly také jistě odstraněny zmatky obklopující UPT nezletilé ze zdravotních důvodů, která je v současnosti upravena v prováděcím předpise odlišně od zákona. V budoucnu dojde také nejspíše ke změně úpravy UPT cizinek. Avšak situace je v tomto případě o něco komplikovanější, neboť o neaplikovatelnosti příslušných ustanovení ve vztahu k občankám jiných členských států EU nepanuje jednotné přesvědčení. Z tohoto důvodu by mělo v budoucnu dojít přinejmenším k výslovnému sladění této úpravy s primárním

právem EU, zpřístupnění interrupcí v ČR všem ženám bez ohledu na jejich občanství je méně pravděpodobné. Další změny týkající zkrácení či prodloužení časových limitů, posílení či oslabení postavení zákonného zástupce v případě UPT nezletilých, zakotvení (použitelné) možnosti přezkumu závěru lékaře a dalších aspektů dané právní úpravy jsou možné, nikoli však pravděpodobné. Ideálním by bylo dle mého názoru zrušení povinné šestiměsíční prodlevy mezi dvěma zákroky, pro jejíž zachování (jakožto údajné kontraindikace) neexistuje z hlediska ochrany ženy žádný zdravotní důvod, a zavedení fungujícího způsobu přezkumu závěru lékaře, neboť jeho absence (resp. v případě České republiky aktuální neaplikovatelnost ustanovení jeho se týkajících) je dle názoru ESLP porušením čl. 8 EÚLP. Vážné zpřísnění právní úpravy interrupcí považuji, vzhledem k dlouhodobému a stabilnímu nezájmu drtivé většiny českých politiků i veřejnosti o omezování reprodukčních práv, ba o tuto problematiku celkově, za nepravděpodobné – nikoli však za zcela nemyslitelné.

Jak vyplývá z výše uvedeného, je nepopíratelnou pravdou, že česká právní úprava interrupce je pro svou zastaralost naprosto nedostatečná. Opakované neúspěšné snahy o nápravu tohoto nedostatku vypovídají jednak o tom, že jsou si této situace zákonodárci přinejmenším vědomi, jednak o tom, že velká část z nich buď nepovažuje její řešení za prioritní nebo se přímo obává, že by případné změny klíčových aspektů právní úpravy UPT nemusely odpovídat jejich přesvědčení, a rozhodli se tedy raději zachovat status quo. Přesto jsem přesvědčena, že k těm nejnnutnějším z výše vymezených potenciálních změn musí dříve či později – spíše později – dojít.

Seznam použitých zkratek

Evropská komise pro lidská práva	EKLP
Evropská úmluva o lidských právech	EÚLP
Evropský soud pro lidská práva	ESLP
Listina základních práv a svobod	LZPS
Ministerstvo zdravotnictví	MZ
Smlouva o fungování EU	SFEU
Umělé přerušování těhotenství	UPT
Ústavní soud ČR	ÚS
Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí ZUPT	Prováděcí vyhláška
Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství	ZUPT
Zákon č. 30/2009 Sb., trestní zákoník	TZ
Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách	ZZS
Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	NOZ

Seznam použitých zdrojů

Právní předpisy (domácí)

ČSR. Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1918, částka 2. [cit. 2023-9-3]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/797/1/2/zakon-c-11-1918-sb-o-zrizeni-samostatneho-statu-ceskoslovenskeho>

ČSR. Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1950, částka 39, s. 213. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/25273/1/2>

ČSR. Zákon č. 68/1957 Sb., o umělém přerušení těhotenství. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 289. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/28778/1/2>

ČSR. Vyhláška č. 249/1957 Ú.1., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství, Ministerstva zdravotnictví. In: *Úřední list*. 1957, částka 132, s. 857. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/73/1/2>

ČSSR. Vyhláška č. 104/1961 Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušení těhotenství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1961, částka 49, s. 361. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-104>

ČSSR. Zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1961, částka 65, s. 465. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140>

ČSSR. Nařízení č. 126/1962 Sb., kterým se zřizují interrupční komise a provádí zákon o umělém přerušení těhotenství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1962, částka 69, s. 596. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/30286/1/2>

ČSSR. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1963, částka 53, s. 339. [cit. 2023-9-23] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-94>

ČSSR. Zákon č. 20/1966 Sb., zákon o péči o zdraví lidu. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1966, částka 7 [cit. 2024-5-30] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1966-20>

ČSSR. Vyhláška č. 71/1973 Sb., kterou se provádí zákon č. 68/1957 Sb. o umělém přerušení těhotenství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1973, částka 20, s. 207. [cit. 2023-9-4]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-71>

ČSSR. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol (školský zákon), Federálního shromáždění. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1984, částka 5, s. 110. [cit. 2023-9-4] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1984-29>

ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona České národní rady ze dne 4. března 1986, o umělém přerušení těhotenství, vč. důvodové zprávy* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1986cnr/tisky/t0012_00.htm

ČSSR. Zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1986, částka 22, s. 484. [cit. 2023-9-19]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1986-66>

ČSSR. Vyhláška č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1986, částka 24, s. 513 [cit. 2023-9-23]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37139/1/2>

ČSSR. Vyhláška č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, Ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1988, částka 1, s. 19. [cit. 2023-9-3]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/37538/1/2>

ČR. Vyhláška č. 467/1992 Sb., o zdravotní péči poskytované za úhradu, Ministerstva zdravotnictví České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 94, s. 2715. [cit. 2024-5-30] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-467>

ČR. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1997, částka 13, s. 1185. [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>

ČR. Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5669. [cit. 2024-5-30] Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-256>

KARAS, Jiří a spol. *Návrh poslanců Jiřího Karase, Jana Kasala, Petra Plevy a dalších ze dne 27. 6. 2003 kterým se zrušuje zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, a vyhláška ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., ve znění vyhlášky č. 467/1992 Sb., a kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon v platném znění,* vč. *důvodové zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=376&ct1=0>

ÚŘAD VLÁDY. *Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb. trestní zákoník* [online]. 2007 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26247&pdf=1>

ÚŘAD VLÁDY. *Vládní návrh zákona o specifických zdravotních službách ze dne 17. 12. 2008,* vč. *Důvodové zprávy* [online]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=689&ct1=0>

ČR. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 11, s. 354. [cit. 2023-9-3]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

ČR. Zákon 369/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011. částka 129, s. 4658 [cit. 2024-6-14]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>

ČR. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 131, s. 4730 [cit. 2023-9-3]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>

ČR. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2011, částka 146, s. 5442 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-418>

ČR. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33, s. 1026. [cit. 2023-9-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

ČR. Vyhláška č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého).

In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 105, s. 3898. [cit. 2023-9-3]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-297>

Právní předpisy (zahraniční)

ČSSR. Vyhláška Ministerstva zdravotnictva Slovenskej socialistickej republiky, ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č.73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva [online]. 1986 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://www.zakonypreludi.sk/zz/1986-74/znenie-19870101>

EU. Smlouva o fungování EU [online]. In: *Úřední věstník C 326*, 26/10/2012. s. 1 – 390. [cit. 2023-10-4]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

FRANCE. *Code de la santé publique* [online]. République française. 1953 [cit. 2024-06-02] Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006072665/2024-06-15/.

FRANCE. Constitution du 4 octobre 1958 [online]. 1958 [cit. 2024-05-05] Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000571356/2024-05-30/>

FRANCE. Loi n° 75-17 du 17 janvier 1975 relative à l'interruption volontaire de la grossesse [online]. 1975 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000700230>

LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. An act relating to abortion, including abortions after detection of an unborn child's heartbeat; authorizing a private civil right of action S.B. No. 8 (Texas Heartbeat Act) [online]. 2021 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://capitol.texas.gov/tlodocs/87R/billtext/pdf/SB00008F.pdf>

LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. Health and safety code [online]. [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://statutes.capitol.texas.gov/Docs/SDocs/HEALTHANDSAFETYCODE.pdf>

LEGISLATURE OF THE STATE OF TEXAS. Penal Code [online]. [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://statutes.capitol.texas.gov/Docs/PE/htm/PE.12.htm#:~:text=FIRST%20DEGREE%20FELONY%20PUNISHMENT,or%20less%20than%205%20years.>

MALTA. Criminal Code [online]. [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://legislation.mt/eli/cap/9/eng/pdf>

MARIE-THERESE, BIBLIOTHÈQUES DE L'UNIVERSITÉ DE STRASBOURG, ed. *Constitutio criminalis theresiana oder Maria Theresias peinliche Gerichtsordnung* [online]. Wien: Johann Thomas Edlen von Trattner, 1769 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://docnum.unistra.fr/digital/collection/coll2/id/25893>

JOSEPH II. *Josephinisches Strafgesetz von 1787* [online]. 1. Wien, 1787 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://archive.org/details/JosephinischesStrafgesetzVon1787/page/n5/mode/2up>

Gesetzbuch über Verbrechen und schwere Polizei-Uibertretungen [online]. Wien: K. K. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerey, 1815 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10394366?page=79>

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. - Kodeks karny. Online. In: *Dziennik Ustaw. Poz. 571*. 1932, s. 1154-1174. [cit. 2024-05-27] Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19320600571/O/D19320571.pdf>

SEJM. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Online. In: *Dziennik Ustaw. Poz. 61*. 1956, [cit. 2024-05-27] Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19560120061/O/D19560061.pdf>.

SEJM. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Online. In: *Dziennik Ustaw. Poz. 78*. 1993, Dostupné z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930170078/O/D19930078.pdf>

ÖSTERREICH. ÜStrafgesetz über Verbrechen, Vergehen und Uebertretungen. *Wikisource* [online]. [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: [https://de.wikisource.org/wiki/Strafgesetz_1852_\(%C3%96sterreich\)](https://de.wikisource.org/wiki/Strafgesetz_1852_(%C3%96sterreich))

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 21. 10. 1920, sp. zn. Kr I 338/20, publikován pod č. 281/1920 Sb., [cit. 2023-9-5]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/20410/1/2>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 5. 1921, sp. zn. Kr II 119/21, publikován pod č. 842/1922 Sb., [cit. 2023-9-5]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/20467/1/2>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 22. 10. 1923, sp. zn. Kr II 278/22, publikován pod č. 1315/1923 Sb., [cit. 2023-9-7]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/21136/1/2>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 2. 7. 1925, sp. zn. Zm II 211/25, publikován pod č. 2039/1925 Sb., [cit. 2023-9-5]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/21257/1/2>

Rozhodnutí nejvyššího soudu československé republiky ve věcech trestních. Praha: Právnícké vydavatelství (V. Tomsa), 1931-1932, **13**(1-8), s. 154. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:a04926b0-1b6b-11e9-aca8-5ef3fc9ae867>

Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 5. 2. 1963, NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration, C-26/62, ECLI:EU:C:1963:1, [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A61962CJ0026>

Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 15. 7. 1964, Flaminio Costa v E.N.E.L., C-6/64, ECLI:EU:C:1964:66, [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61964CJ0006>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 22. 1. 1973, Roe v. Wade, 410 U.S. 113, [cit. 2024-04-05]. Dostupné z: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/410/113/>

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 12. 7. 1977, Bruggemann and Scheuten v. Federal Republic of Germany, 6959/75, [cit. 2023-10-5]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-80555&filename=001-80555.pdf>

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 13. 5. 1980, Paton v. United Kingdom, 8416/78, [cit. 2023-10-5]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74270&filename=001-74270.pdf>

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 18. 12. 1986, Johnson a ostatní v. Irsko, 9697/82, [cit. 2023-10-5]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-57508>

Rozsudek Soudního dvoru Evropské unie ze dne 4. 10. 1991, The Society for Protection of Unborn Children Ireland Ltd. v. Stephen Grogan and Others, C-159/90, ECLI:EU:C:1991:378, [cit. 2023-10-1]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61990CJ0159>

Rozhodnutí Evropské komise pro lidská práva ze dne 19. 5. 1992, H. v. Norway, 17004/90, [cit. 2023-10-5]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-1759>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu v USA ze dne 29. 6. 1992, Planned Parenthood v. Casey, 505 U.S. 833, [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/505/833/>

Rozhodnutí Ústavního Tribunálu Polska ze dne 28. 5. 1997, K 26/96, [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://otkzu.trybunal.gov.pl/1997/2/19>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. 9. 2002, Boso v. Italy, 50490/99, [cit. 2023-10-6]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-23338>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 7. 2004, Vo v. Francie, 53924/00, [cit. 2023-10-6]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-61887>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. 3. 2007, Tysiac v. Polsko, 5410/03, [cit. 2023-10-6]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-1952452-2061288>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 16. 12. 2010, A B a C v. Irsko, 25579/05, [cit. 2023-10-6]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-102332>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 5. 2011, R. a R. v. Polsko, 27617/04, [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-104911>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 28. 8. 2012, Costa a Pavan v. Itálie, 54270/10, [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-112993>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 30. 10. 2012, P. a S. v. Polsko, 57375/08, [cit. 2023-10-6]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-114098>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 4. 2014, M. P. a další v. Rumunsko, 54270/10, [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-144329>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 24. 6. 2014, A. K. v. Lotyšsko, 33011/08, [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-145005>

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14, publikován pod č. 51/2015 Sb., [cit. 2023-10-5]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/4/282929/1/2?vtextu=I.%20%C3%9AS%201565/14#lema0>

Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I.ÚS 193/21 ze dne 16. 2. 2021 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://kraken.slv.cz/I.US193/21>

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. 5. 2021, XERO FLOR w POLSCE sp. z o.o. v. POLAND, 4907/18m, [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-210065%22%5D%7D>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 10. 12. 2021, Whole Woman's Health v. Jackson, 595 U.S. ____ (2021), [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/595/21-463/>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Texas ze dne 11. 3. 2022, Whole Woman's Health v. Jackson, 642 S.W.3d 569 (2022), [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://casetext.com/case/whole-womans-health-v-jackson-10>

Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ze dne 24. 6. 2022, Dobbs v. Jackson Women's Health Organization, 597 U.S. 215 (2022), [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: https://www.supremecourt.gov/opinions/21pdf/19-1392_6j37.pdf

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 14. 12. 2023, M.L. v. Poland, 40119/21, [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-229424%22%5D%7D>

Nález Ústavního soudu ze dne ze dne 7. 5. 2024, sp. zn. Pl. ÚS 52/23 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2024/Pl-52-23_AN_s_disenty.pdf

Knihy tištěné

BAHOUNEK, Jiří. *Čtyři pohledy na interrupci*. Ostrava: Key Publishing, 2007. ISBN 9788087071090.

DUDOVÁ, Radka. *Interrupce v České republice: zápas o ženská těla*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2012. ISBN 9788073302146.

FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. V Praze: Rybka Publishers, 2000. ISBN 80-86182-29-0.

MACH, Jan, Aleš BURIÁNEK, Dagmar ZÁLESKÁ, Barbora STEINLAUF a Aneta STIERANKOVÁ. *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zákon o specifických zdravotních službách. Praktický komentář. 2. vydání*. Praha: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-7676-653-2.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha: Leges, 2010. Student (Leges). ISBN 9788087212394.

ŠUSTEK, Petr a Tomáš HOLČAPEK. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 9788075523211.

ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník: komentář. 2. vydání. Komentáře (Wolters Kluwer ČR)*. Praha: Wolters Kluwer, 2019-. ISBN 978-80-7598-656-6.

TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004. Každodenní život. ISBN 8072035657.

TROSTER, Petr. *Právo sociálního zabezpečení. 4. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2008. ISBN pf0246.

VOKURKA, Martin a Jan HUGO. *Velký lékařský slovník. 10. aktualizované vydání*. Praha: Maxdorf, [2015]. Jessenius. ISBN 978-80-7345-456-2.

Knihy elektronické

COOK, Rebecca J. a DICKENS, Bernard M. Abortion. Online. In: SMITS, Jan M.; HUSA, Jaakko; VALCE, Catherine a NARCISO, Madalena. *Elgar Encyclopedia of Comparative Law*. 2023, s. 3-11. ISBN 9781839105593. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.4337/9781839105609.abortion>. [cit. 2024-05-05].

DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: Komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/13/6500/1/2#c_28360

HUSSEINI, Faisal. *Listina základních práv a svobod: komentář* [online]. Beckova edice komentované zákony. V Praze: C.H. Beck, 2021. ISBN 978-80-7400-812-2 [cit. 2023-10-05]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgfpwk232ge4texzr&rowIndex=0#>

Z KOLDÍNA, M. Pavel Krystyan, JIREČEK, Josef, ed. *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou* [online]. 5. Praha: Spolek českých právníků "Všehrd", 1876 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=QlsDAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl#v=snippet&q=Q.%20IV%20&f=false>

ŠIMÁK, Jaroslav et al. *Trestní zákon: komentář k zákonu ze dne 12. července 1950, č. 86 Sb.* [online] Praha: Orbis, 1953 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:2e14b9d0-6d11-11e5-88e6-001018b5eb5c>

ŠÁMAL, Pavel et. *Trestní zákoník. Komentář*. 3. vydání. [online] Praha: C. H. Beck, 2023. ISBN 978-80-7400-893-1 [cit. 2023-09-12]. Dostupné z: <https://www-beck-online-cz.ezproxy.is.cuni.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpwk5tlgiyq&rowIndex=0>

WILLKE, John a Barbara WILLKE. *Člověkem od početí* [online]. Český Těšín: Cor Jesu, c1993, s. 43 [cit. 2023-09-12]. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:0c8f58b5-f5e4-4d36-8d0d-9ff993eebf51>. s. 42-43

Články, příspěvky a podobné

ABORTION CLINICS IN EUROPE. Countries with easy access. Online. *Abortion clinics in Europe*. 2023. Dostupné z: <https://abortion-clinics.eu/abortion-europe/easy-access-foreign-women/>. [cit. 2024-06-14].

ASSOCIAÇÃO PARA O PLANEAMENTO DA FAMÍLIA. Aborto e Interrupção da Gravidez. Online. *Associação para o Planeamento da Família*. Dostupné z: <https://apf.pt/informacao-tematica/aborto-e-interruptao-da-gravidez/>. [cit. 2024-06-02].

AULL, Charles. Fact check: Will three Supreme Court justices be past the court's average retirement age on election day? Online. *Ballotpedia.cz*. 2016. Dostupné z: https://ballotpedia.org/Fact_check/Will_three_Supreme_Court_justices_be_past_the_court%27s_average_retirement_age_on_election_day. [cit. 2024-05-25].

BERNS, Matthew. Trigger Laws. Online. *Georgetown Law Journal* [online]. 2009, roč. 97, č. 6, s. 1639-1688. ISSN 0016-8092. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/glj97&i=1655>. [cit. 2024-05-04].

BONVENTRE, Vincent M. 6 to 3: The Impact of the Supreme Court's Conservative Super-Majority. Online. *NYSBA.cz*. 2023. Dostupné z: <https://nysba.org/6-to-3-the-impact-of-the-supreme-courts-conservative-super-majority/>. [cit. 2024-05-25].

CAPÁKOVÁ, Veronika a MATĚJKOVÁ, Kristýna. Bojovníci proti potratům mají vystoupit na konferenci gynekologů. Část účastníků je proti. Online. *Hospodářské Noviny*. 2024. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-67314610-bojovnici-proti-potratum-maji-vystoupit-na-konferenci-gynekologu-cast-ucastniku-je-proti>. [cit. 2024-06-01].

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. Bulgaria's Abortion Provisions. Online. *Center for reproductive rights*. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/maps/provision/bulgarias-abortion-provisions/#Bulgarian>. [cit. 2024-06-02].

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. European Abortion Laws: A Comparative Overview. Online. *Center for reproductive rights*. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/european-abortion-laws-comparative-overview/>. [cit. 2024-06-02].

CONTRERAS ŠKLÍBOVÁ, Jana. *Těhotenská průkazka: jak se v ní vyznat*. Online. Nutriklub. 2021. Dostupné z: <https://www.nutriklub.cz/clanek/tehotenska-prukazka-jak-se-v-ni-vyznat>. [cit. 2024-06-01].

CVVM SOÚ AV ČR. Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – duben/květen 2023. *Centrum pro výzkum veřejného mínění* [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5653/f9/ov230620.pdf

ČABANOVÁ, Adéla. Nejasný český postoj ztěžuje situaci polských žen. Online. *MEDICAL TRIBUNE*. 2022. Dostupné z: <https://www.tribune.cz/archiv/nejasny-cesky-postoj-ztezujje-situaci-polskych-zen/>. [cit. 2024-05-31].

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. ČSÚ zveřejnil údaje o náboženské víře v kombinaci s pohlavím a věkem. *Katalog produktů* [online]. 28. 7. 2022 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/csu-zverejnil-udaje-o-nabozenske-vire-v-kombinaci-s-pohlavim-a-vekem>

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Vývoj potratovosti v České republice - 1964 - 2002* [online]. 30. 6. 2004 [cit. 2023-09-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-potratovosti-v-ceske-republice-n-7heombmuc4#>

ČTK, IDNES.CZ. Ani v Polsku, ani jinde. Varšava chce zabránit potratové turistice do Česka. Online. *IDNES.cz*. 2021. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/polsko-potraty-zeny-cesko-navrh-zakona-senat.A210504_095130_zahranicni_kha. [cit. 2024-05-31].

DIBELKA, Jaroslav. Tajemství rodiny Hlučných. *Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury* [online]. Praha: Lidové noviny, 2007, **29**(7), 37-39 [cit. 2023-09-15]. ISSN 0418-5129. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:d9dcd150-5972-11e6-9dd6-5ef3fc9ae867>

DONEGAN, Moira. She performed an abortion on a 10-year-old rape victim. The right vilified her. Online. *The Guardian*. 2023. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2023/jul/10/indiana-abortion-doctor-10-year-old-child-rape>. [cit. 2024-05-05].

DUKA, Dominik. Nepodporujte je! Aneb jak pomoci znásilněným Ukrajinkám? *Aktuálně.cz* [online]. 2022, 25. 4. 2022 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/dominik-duka.php?itemid=42525>

DUŠKOVÁ, Magdalena a spol. Mezi Bohem a ultrapravicí: Hnutí Pro život jako nejschopnější lobbistická skupina v Poslanecké sněmovně. Online. *A2LARM*. 2023. Dostupné z: <https://a2larm.cz/2023/06/mezi-bohem-a-ultrapravici-hnuti-pro-zivot-jako-nejschopnejsi-lobbisticka-skupina-v-poslanecke-snemovne/>. [cit. 2024-06-01].

ENCYCLOPÆDIA BRITANNICA. Should abortion be legal?: Pro & Con Arguments. In: *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2023-09-09]. ISSN 1085-9721. Dostupné z: <https://abortion.procon.org/>

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 11 November 2021 on the first anniversary of the de facto abortion ban in Poland*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 2021. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0455_EN.html. [cit. 2024-05-28].

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 26 November 2020 on the de facto ban on the right to abortion in Poland*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 2020. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0336_EN.html. [cit. 2024-05-28].

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 9 June 2022 on global threats to abortion rights: the possible overturning of abortion rights in the US by the Supreme Court*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 9. 6. 2022. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0243_EN.html. [cit. 2024-05-28].

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 7 July 2022 on the US Supreme Court decision to overturn abortion rights in the United States and the need to safeguard abortion rights and women's health in the EU*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 7. 7. 2022. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0302_EN.html

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 22 November 2023 on proposals of the European Parliament for the amendment of the Treaties*. Online. EUROPEAN PARLIAMENT. 22. 11. 2023. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0427_EN.html

EUROPEAN PARLIAMENT. *European Parliament resolution of 11 April 2024 on including the right to abortion in the EU Fundamental Rights Charter*. EUROPEAN PARLIAMENT. 11. 4. 2024. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0286_EN.html

FEPS. Abortion in the EU - Country Factsheets. Online. FEPS. 2023. Dostupné z: <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2023/09/Abortion-in-the-EU-fact-sheets-2.pdf>. [cit. 2024-06-14].

FRISKOVÁ, Veronika. Prenatální diagnostika vrozených vad plodu v otázkách a odpovědích. Online. *Šance Dětem*. 2023. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/prenatalni-diagnostika-vrozenych-vad-plodu-v-otazkach-odpovedich#diagnostika-tehotnych>. [cit. 2024-06-02].

FOŘTOVÁ, Klára, Karolína NOVOTNÁ a Lada ZAJAC. Je potrat lidské právo, či vražda? Poslanci se neshodnou, zákon měnit nechtějí. *Idnes.cz* [online]. 2022, 31. 7. 2022 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/anketa-poslanci-snemovna-potrat-interruptce.A220728_151251_domaci_knn

GOV.UK. *Abortion statistics, England and Wales: 2020*. Online. GOV.UK. 4.5. 2022. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/statistics/abortion-statistics-for-england-and-wales-2020/abortion-statistics-england-and-wales-2020#contents>. [cit. 2024-06-01].

GOVERNMENT OF THE NETHERLANDS. Abortion - question and answer. Online. *Government of the Netherlands*. 2024. Dostupné z: <https://www.government.nl/topics/abortion/question-and-answer/i-am-thinking-about-getting-an-abortion-what-should-i-do>. [cit. 2024-06-14].

HILL, Richard A. S. Richard A.S. Hall: Abortion should remain legal and maximally available. *The Fayetteville Observer* [online]. 2021, 26. 10. 2021 [cit. 2023-09-09]. ISSN 2155-9740. Dostupné z: <https://eu.fayobserver.com/story/opinion/2021/10/26/richard-a-s-hall-abortion-should-remain-legal-moral-issue-not-political/6174352001/>

HNUTÍ PRO ŽIVOT. *Takhle vypadá funkční pomoc?* [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://nazorne.wordpress.com/2022/04/20/hnuti-pro-zivot-nedela-pro-life-aktivismu-dobrou-sluzbu/>

HNUTÍ PRO ŽIVOT ČR. *Větší šance pro děti při nečekaném těhotenství*. Online. Hnutí pro život ČR. 2018. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/clanky/2759-vetsi-sance-pro-deti-pri-necekanem-tehotenstvi>. [cit. 2024-06-01].

HUMAN RIGHTS WATCH. *Poland: Abortion Witch Hunt Targets Women, Doctors*. Online. Human rights watch [online]. 14. 9. 2023. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2023/09/14/poland-abortion-witch-hunt-targets-women-doctors>. [cit. 2024-05-28].

INTERUPCE.INFO. *Druhy potratů*. Online. INTERUPCE.INFO. Dostupné z: <https://www.interupce.info/potrat-jak-na>. [cit. 2024-06-01].

JAB. Lidovci chtějí přísnější podmínky pro potrat, podle odborníků je to tmářství. Online. *Čt24.cz*. 2008. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/lidovci-chteji-prisnejsi-podminky-pro-potrat-podle-odborniku-je-to-tmarstvi-146392>. [cit. 2024-05-31].

JAHODÁŘOVÁ, Lucie. Středověká společnost měla jasno: Potrat byl zločinem všech zločinů. *100+1 zahraniční zajímavosti* [online]. Extra Publishing, 2017, 26. 5. 2017 [cit. 2023-09-03]. Dostupné z: <https://www.stoplusjednicka.cz/pripad-cikanky-kaci-byl-potrat-zlocinem-vsech-zlocinu>

JEŘÁBKOVÁ, Pavla. Vadí nám potraty pro cizinky, vysvětlují lidovci blokádu Julínkových změn. Online. *IDNES.cz*. 2008. Dostupné z: https://idnes.cz/zpravy/domaci/vadi-nam-potraty-pro-cizinky-vysvetluji-lidovci-blokadu-julinkovych-zmen.A081107_130528_domaci_pje. [cit. 2024-06-02].

KNUDSEN, Lisbeth B. Induced abortion in the Nordic countries: special emphasis on young women. Online. *Acta Obstetricia et Gynecologica Scandinavica*. Roč. 2003, s. 257-268. ISSN 0001-6349. Dostupné z: <https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1034/j.1600-0412.2003.00006.x>. [cit. 2024-06-01].

KDU-ČSL. Volební program 2010-2014. *KDU-ČSL* [online]. 2010 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.kdu.cz/getattachment/8965795e-295d-4a1e-b2f8-24676c6358e3/program.aspx>

KLIBANOF, Eleanor. At five hour hearing, no one is happy with Texas Medical Board's proposed abortion guidance. Online. *The Texas Tribune*. 2024. Dostupné z: <https://www.texastribune.org/2024/05/20/texas-medical-board-abortion-guidance/>. [cit. 2024-05-25].

KŘEČEK, Stanislav. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Doporučení (diskriminace). *Evidence stanovisek ombudsmana* [online]. 21. 7. 2021 [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9516>

LÁSKA, Václav a spol. Návrh senátního návrhu zákona senátora Václava Lásky a dalších senátorů, kterým se mění zákon č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství, vč. Důvodové zprávy. Online. Senát Parlamentu České republiky. 2021. Dostupné z: https://www.senat.cz/xqw/200bxervlet/pssenat/historie?cid=pssenat_historie.pHistorieTisku.list&forEach.action=detail&forEach.value=s4737

LANKAŠOVÁ, Markéta. Na potrat nemůžete, už jste byla. Vyhláška o interrupcích je podle lékařů nesmyslná. Online. 2022. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/potrat-interrupce-vyhlaska-zakaz-preruseni-tehotenstvi-zakon-gynekologie.A220429_183142_domaci_albe?source=piano. [cit. 2024-06-01].

LE MONDE WITH AFP. Macron says he wants abortion added to EU rights charter. *La Monde*. Online. 2024. Dostupné z: https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/03/08/macron-says-he-wants-abortion-added-to-eu-rights-charter_6598199_7.html. [cit. 2024-05-30].

LOWEN, Linda. Key Arguments From Both Sides of the Abortion Debate. *ThoughtCo*. [online]. 2020, 23. 1. 2020 [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/arguments-for-and-against-abortion-3534153>

LAUDER, Silvie. Vyjasnění podmínek interrupcí pro Polky se opět odkládá. Online. *RESPEKT*. 2022. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/agenda/vyjasneni-podminek-interrupci-pro-polky-se-opet-odklada>. [cit. 2024-05-31].

MACKOVÁ, Martina. Zakažte potraty, píše místopředseda lidovců Klausovi. Online. *Aktuálně.cz*. 2008. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/zakazte-potraty-pise-mistopredseda-lidovcu-klausovi/r~i:article:600398/>. [cit. 2024-05-31].

MARGOLIS, Hillary. *France Protects Abortion as a 'Guaranteed Freedom' in Constitution*. Online. Human rights watch. 5. 3. 2024. Dostupné z: <https://www.hrw.org/news/2024/03/05/france-protects-abortion-guaranteed-freedom-constitution>. [cit. 2024-05-30].

MACH, Jan. Interrupce cizinek – ano, či ne? *TEMPUS MEDICORUM* [online]. 2021, 30(11), 34 [cit. 2023-10-04]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/TM_11_2021_WEB.pdf

MERCHANT, Jennifer. Access to abortion: comparative public policy in France and the United States. Online. *Research Handbook on International Abortion Law*. 2023, s. 142-159. ISSN

9781839108150. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.4337/9781839108150>. [cit. 2024-05-30].

MINISTERE DE LA SANTÉ ET DE LA PRÉVENTION. Abortion Information-guide. Online. *Gouvernement*. 2024. Dostupné z: https://ivg.gouv.fr/sites/ivg/files/2024-02/guide%20IVG%202023_EN.pdf. [cit. 2024-06-14].

MÍŘIČKA, August. Přerušení těhotenství lékařem a jeho povinnost oznamovací hledíc k osnově trestního zákona. *Právník: časopis věnovaný vědě právní i státní, jež vydává Právnícká jednota v Praze* [online]. Praha, 1918, **57**(3), s. 81-89 [cit. 2023-09-15]. ISSN 0231-6625. Dostupné z: <https://kramerius.lib.cas.cz/uuid/uuid:c4752e7f-4eb0-11e1-1729-001143e3f55c>

NOOR, Poppy. Republicans push wave of bills that would bring homicide charges for abortion. *The Guardian* [online]. 2023, 10. 3. 2023 [cit. 2023-09-09]. ISSN 1756-3224. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/us-news/2023/mar/10/republican-wave-state-bills-homicide-charges>

OLSEN, Jan M. Denmark to liberalize its abortion law to allow the procedure until 18th week of pregnancy. Online. *AP news*. 2024. Dostupné z: <https://apnews.com/article/denmark-abortion-18th-week-teenagers-5e7d096182dff514c1ed409b2d2e1e39>. [cit. 2024-06-14].

PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE. *Resolution 1607: Access to safe and legal abortion in Europe* [online]. 2008 [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=17638#:~:text=The%20Parliamentary%20Assembly%20reaffirms%20that,fas%20as%20possible%2C%20be%20avoided.>

PARLIAMENTARY ASSEMBLY OF THE COUNCIL OF EUROPE. *Resolution 1763: The right to conscientious objection in lawful medical care* [online]. 2010 [cit. 2023-10-14]. Dostupné z: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17909>

POLICAR, Radek. *Proč je provedení umělého přerušení těhotenství občance Evropské unie v souladu s právním řádem platným na území České republiky?* [online]. MZČR. 2016, 7. 10. 2016 [cit. 2023-10-01]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/proc-je-provedeni-umeleho-preruseni-tehotenstvi-obcance-evropske-unie-v-souladu-s-pravnim-radem-platnym-na-uzemi-ceske-republiky/>

POLICIE ČR. Statistické přehledy kriminality za rok 2019 -2023. *Policie.cz* [online]. 2019-2023 [cit. 2023-10-22]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *Sněmovní tisk 1152 - Novela z. o zdravotní péči - související*. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2006. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=4&T=1152>. [cit. 2024-05-31].

POSLANECKÁ SNĚMOVNA. *53. schůze, 2. hlasování, 24. března 2009, 18:12 Návrh na vyslovení nedůvěry vládě České republiky*. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. 2009. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=49203&l=cz>

PULLELLA, Philip, BOYLE, Jon, ed. Pope says abortion is "murder" but U.S. bishops should not be political. *Reuters* [online]. [cit. 2023-09-09]. ISSN 2293-6343. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/pope-says-abortion-is-murder-us-bishops-should-not-be-political-2021-09-15/>

RADA MINISTRÓW. Sprawozdanie Rady Ministrów z wykonywania oraz o skutkach stosowania w 2021 r. ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. Online. *SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ*. Dostupné z: <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/75710091486B2822C12588EF0034990C/%24File/2758.pdf>. [cit. 2024-05-31].

REUTERS. Polish parliament takes step toward liberalising abortion laws. Online. *Reuters*. ISSN 2293-6343. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/polish-parliament-takes-step-toward-liberalising-abortion-laws-2024-04-12/>. [cit. 2024-05-28].

REUTERS. Polish parliament starts work on reforming Constitutional Tribunal. Online. *Reuters*. ISSN 2293-6343. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/polish-parliament-starts-work-reforming-constitutional-tribunal-2024-04-24/>. [cit. 2024-05-28].

REUTERS FACT CHECK. Amy Coney Barrett statements on ‘super-precedents’ made during confirmation hearings misquoted on social media amidst Roe v. Wade overturn. Online. *Reuters.cz*. 2022. ISSN 2293-6343. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/idUSL1N2YB1V3/>. [cit. 2024-05-25].

RITSTJÓRN KJARNANS. Þungunarrofsfrumvarpið samþykkt. Online. *Kjarninn*. 2019. Dostupné z: <https://kjarninn.is/frettir/2019-05-13-thungunarrofsfrumvarpid-samthykkt/>. [cit. 2024-06-01].

SENTA, Radvanová. Přerušení těhotenství. *Acta Universitatis Carolinae*. 1968, **15**(2), 89-110. s. 89-90

STATISTA RESEARCH DEPARTMENT. *Support for the principle of allowing abortion by law in France in 2022, according to the vote in the presidential election*. Online. Statista. 2024. Dostupné z: [https://www.statista.com/statistics/1325207/support-allowing-abortion-law-france-political-preference/#:~:text=It%20appears%20that%20more%20than,\(abortion\)%20by%20French%20law..](https://www.statista.com/statistics/1325207/support-allowing-abortion-law-france-political-preference/#:~:text=It%20appears%20that%20more%20than,(abortion)%20by%20French%20law..) [cit. 2024-05-30].

SUPREME COURT OF THE UNITED STATES. *Justices 1789 to Present*. Online. Dostupné z: https://www.supremecourt.gov/about/members_text.aspx. [cit. 2024-05-25].

TAWFIK, Nada. She was denied an abortion in Texas - then she almost died. Online. *BBC.com*. 2023. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-65935189>. [cit. 2024-05-25].

THOMPSON, Judith Jarvis. A Defense of Abortion. *Philosophy & Public Affairs* [online]. Wiley, 1971, **1**(1), 47-66 [cit. 2023-09-09]. ISSN 00483915. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2265091>

UCHÁČ, Radim. Vy chcete zakázat potraty? Online. *Hnutí pro život ČR*. 2018. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/clanky/2739-vy-chcete-zakazat-potraty&uid=5066&k=20180730>. [cit. 2024-06-11].

ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Potraty 2020* [online]. 2020 [cit. 2023-09-27]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008377/potraty2020.pdf>

VALC, Jakub. Právní úprava interrupcí v Polsku a (ne)možnost jejího obcházení cestou potratové turistiky. Online. *Právník*. 2022, roč. 161, č. 8, s. 729-752. Dostupné z: https://www.ilaw.cas.cz/upload/web/files/pravnik/issues/2022/8/2_Valc_729-752_8_2022.pdf. [cit. 2024-05-27].

WASSERMAN, Howard M. a RHODES, Charles W. Solving the Procedural Puzzles of the Texas Heartbeat Act and Its Imitators: the Limits and Opportunities of Offensive Litigation.

Online. *American University Law Review* [online]. 2022, roč. 71, č. 3, s. 1029-1104. Dostupné z: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/aulr71&i=1063>. [cit. 2024-05-05].

WLODARCZAK-SEMCZUK, Anna a Kacper PEMPEL. Death of pregnant woman ignites debate about abortion ban in Poland. *Reuters* [online]. 6. 11. 2021 [cit. 2023-09-10]. ISSN 2293-6343. Dostupné z: <https://www.reuters.com/world/europe/death-pregnant-woman-ignites-debate-about-abortion-ban-poland-2021-11-05/>

WRIGHT, Jennifer. Why Anti-Choice People Are Okay with IVF. *Harper's bazaar* [online]. 2019, 14. 6. 2019 [cit. 2023-09-10]. ISSN 0017-7

Weby

Bez trestu [online]. [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.beztrestu.cz/>

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *Worlds abortion laws*. Online. Center for reproductive rights. 2024. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/maps/worlds-abortion-laws/>. [cit. 2024-05-04].

Ciocia Czesia [online]. 2020 [cit. 2024-05-05]. Dostupné z: <https://ciociaczesia.pl/>

CENTER FOR REPRODUCTIVE RIGHTS. *After Roe Fell: Abortion Laws by State*. Online. Center for reproductive rights. 2024. Dostupné z: <https://reproductiverights.org/maps/abortion-laws-by-state/>. [cit. 2024-05-05].

EVROPSKÝ PARLAMENT. *Evropský parlament - plenární zasedání*. Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/plenary/cs/votes.html?tab=votes>. [cit. 2024-05-30].

Hnutí pro život [online]. [cit. 2023-09-09]. Dostupné z: <https://hnutiprozivot.cz/>

J sme fér [online]. [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz/>

Least religious countries. *World population review* [online]. 2023 [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/least-religious-countries>

Pod svícnem [online]. [cit. 2023-09-15]. Dostupné z: <https://pod-svicnem.cz/>

Abstrakt

Potenciální vývoj české legislativní úpravy interrupce

Tato diplomová práce je zaměřena na posuzování potenciálního vývoje právní úpravy interrupce v České republice, a to zejména té obsažené v zákoně č. 66/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství a ve vyhlášce č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství. Zprvu jsou v práci definovány pojmy „potrat“, „interrupce“ a další termíny s nimi související, a dále se práce věnuje už samotným společenským názorům s těmito pojmy spojeným a prevalenci hnutí z těchto názorů vzešlých v České republice. Následně je podrobně zanalyzována současná právní úprava interrupce, a to zejména ta obsažená ve výše uvedeném zákoně a vyhlášce, ale i v zákonech jiných, vč. trestněprávních, a v Listině základních práv a svobody. Rozebrány jsou příčiny přijetí, důvody znění a dopady současné právní úpravy. Pozornost je poté věnována konkrétně jejím nedostatkům, její zastaralosti či dokonce neaplikovatelnosti některých ustanovení pro jejich rozpor s realitou, s jinými právními předpisy České republiky, s primárním právem EU, či pro neexistenci institutů, na které je danými ustanoveními odkazováno. Cílem této práce je zkoumat potenciální změny, které by mohly legislativní úpravu interrupce potkat a tyto její nedostatky odstranit, a to za působení řady vnějších vlivů. Mezi ně patří jak výše uvedené postoje české společnosti, tak mezinárodní tendence, které jsou ilustrovány nedávným vývojem právní úpravy interrupce (či snahami o něj) ve vybraných zemích Evropy (zejm. v Polsku a Francii), na úrovni EU a v USA. Rozebrána je také interrupce se týkající rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva. Práce se dále věnuje historickému vývoji právní úpravy interrupce, zejména jejímu rozvolňování ve 20. století, a následně předešlým, neúspěšným snahám o dosažení změn aktuální právní úpravy interrupce. Na závěr práce dochází, po zvážení všech relevantních faktorů, k vyhodnocení možných až pravděpodobných změn současné legislativní úpravy interrupce, jejich priority, potenciální podoby, zařazení v právním řádu a důvodů, pro které k nim – nehledě na akutní potřebu některých z nich – nejspíše v nejbližší době nedojde.

Klíčová slova

Interrupce, umělé přerušení těhotenství, potrat, plod, reprodukční práva, právo na život, zákrok, zdravotní služba, antikoncepce

Abstract

Potential development of Czech abortion legislation

This thesis is focused on the assessment of the potential development of the legal regulation of abortion in the Czech Republic, especially that contained in Act No. 66/1986 Sb. on the artificial termination of pregnancy and in Ordinance No. 75/1986 Sb., which implements the Act of the Czech National Council No. 66/1986 Sb., on the artificial termination of pregnancy. The thesis first defines the terms "miscarriage", "abortion" and other terms related to them, and then the thesis examines the very social views associated with these terms and the prevalence of the movements arising from these views in the Czech Republic. Subsequently, the current legal regulation of abortion is analysed in detail, especially regulation contained in the above-mentioned law and ordinance, but also in other laws, including criminal laws, and in the Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The reasons for the adoption, the reasons for the wording and the effects of the current legislation are discussed. Attention is then paid specifically to its shortcomings, its obsolescence or even inapplicability of certain provisions due to their contradiction with reality, with other statutes of the Czech Republic, with primary EU law, or due to the absence of institutes referred to by the given provisions. The aim of this thesis is to examine potential changes that could befall the legal regulation of abortion and eliminate these shortcomings, under the influence of a number of external influences. These include both the aforementioned attitudes of Czech society and international trends, which are illustrated by recent developments in the legal regulation of abortion (or attempts at development) in selected European countries (especially Poland and France), at the EU level and in the USA. The jurisprudence of the European Court of Human Rights concerning abortion is also analysed. The thesis then examines the historical development of abortion legislation, particularly its loosening in the 20th century, and the subsequent previous, unsuccessful efforts to achieve changes to the current abortion legislation. The thesis concludes, after considering all relevant factors, with an assessment of possible to probable changes to the current legal regulation of abortion, their priority, potential form, their placement in the legal system, and the reasons why these changes - notwithstanding the acute need for some of them - are unlikely to occur in the near future.

Key words

Abortion, artificial termination of pregnancy, miscarriage, foetus, reproductive rights, right to live, procedure, health service, contraception